

2

SOIHTU

1975

Sosialistisen Opiskelijaliiton julkaisu • 39. vuosikerta

**Oikeistovaara ja
poliittinen tilanne**

**Suomen asema
imperialismissa**

Kapitalismi 1975

Ydinenergia

SOIHTU

Perustettu v. 1931

Julkaisija

Sosialistinen Opiskelijaliitto

Toimitus

Raimo Lovio (vastaava)

Pertti Rovamo (toimitussihteeri)

Liisa Rouhiainen (levikki)

Juhani Arto

Jukka Heiskanen

Pertti Honkanen

Ilpo Koskikallio

Pekka Kosonen

Timo Kyntäjä

Jukka-Pekka Takala

Kari Toikka

Matti Viikari

Toimituksen osoite:

talous, tilaukset, ilmoitukset

Soihtu

3. linja 7 B 37

00530 Helsinki 53

puh. 736 112

postisiirtotili 762 69-4

Irtonumero- ja tilaushinnat

Irtonumerohinta 4.50 mk

Vuosikertatilaus (6 numeroa)

— ulkomaille 30 mk

— kotimaahan 24 mk

Tilaukset kesken vuoden mistä numerosta tahansa alkaen vuoden loppuun 4 mk/numero

Kirjapaino

Sanan Tie

Takojankatu 2

33540 Tampere 54

Lukijoihtemme lehden sisältöä koskevat kannanotot ja toivomukset, osoitteenmuutosilmoitukset sekä lehden postitusta ja mahdollisia painoteknillisiä puutteita koskevat huomautukset pyydetään lähettämään toimituksen osoitteeseen.

2 SOIHU

1975 maaliskuu-huhtikuu

Lukijalle 3

ANALYYSEJA

Kari Toikka

Oikeistovaara ja poliittinen tilanne 4

Sakari Hänninen

Suomen asema imperialismissa kapitalismin läpimurrosta fa-
sismin murskaamiseen 63

RAPORTTEJA, KOMMENTTEJA

Jürgen Kuczinsky

Taloudellinen kehitys imperialistisissa maissa — kriisivuosi
1974 — näkymät vuonna 1975 82

Bruno Bär

Ydinenergian mahdollisuudet ja rajat 85

POLIITTINEN KALENTERI 1. 1.—15. 2. 1975 91

TILAA SOIHU

Käsissäsi olevan numeron lisäksi ilmestyy tämän vuoden aikana vielä neljä vähintään 96-sivuista numeroa. Tilaushinta Soihtu 3/75:stä lähtien vuoden loppuun 16 markkaa. Tilaukset posti-
siirtotilille 762 69-4. Osoite Soihtu, 3. linja 7 B 37, 00530
Helsinki 53.

Poliittinen tilanne ja oikeistovaara

Kari Toikka

Oikeistovoimien hyökkäys ja kasvava oikeistovaara — tässä Suomen nykyisen luokkataistelutilanteen hallitseva piirre, joka heijastuu omalaatuisella tavalla myös eri luokkavoimien poliittisissa tilannearvioissa. Samalla kun lähes ainoa oikeistovaarasta selkeästi hälyyttävä ääni nousee kommunistien taholta, elämöi ideologisella näyttämöllä erikoislaatuinen seurue: oikeistovaaraa taivotaan olemattomiin, tapetaan vaikenemalla, puetaan harmittomaksi pelleksi ellei näytelmän sankariksi, sallipa moniarvoinen käsikirjoitus teatralisen ärjähdyskenkin oikeiston suuntaan. Monenkirjavan menon yhteisenä perussävelenä erottuu kuitenkin yhä selvemmin samea antikommunismi, pelko ja huoli Suomen kommunistisen puolueen lujittumisesta ja joukkovaikutuksen kasvusta. Siksi on aluksi syytä esittää eräitä kriittisiä kommentteja näytelmästä, jonka tarkoituksena on todistaa oikeistohyökkäys illuusioksi, mutta joka itse on todiste sen reaalisesta voimasta ja ideologisesta tehosta.

1. Miten oikeistovaara yritetään taikoa olemattomiin?

Miten eri luokkavoimat arvioivat poliittisen tilanteen yleispiirteet? Millaisten ideologisten hämähäkinseittien takaa tosiasiat on pengottava esiin?

A ä r i o i k e i s t o on viime aikoina, innokkaammin kuin vuosiin, pannut peliin "kommunistien vallankaappaus" -teemansa. Tunnetusti sen sisältönä on vainoharhainen antikommunismi ja poliittisena tilannearviona se on tietenkin irrationaalinen — "hölmöilyä" kuten Tuure Lehén on osoittanut¹ — mutta juuri sellaisena käyttökelpoinen ja vaarallinen. Sen tehtävänä on joukkojen täydellinen sumuttaminen, väkivaltaisen "vastaiskun" oikeuttaminen kommunisteja, demokraattista liikettä ja Suomen ja Neuvostoliiton suhteita vastaan. Siksi "vallankaappaus" -teeman poliittinen kysyntä on aina kasvanut jyrkästi yhteiskunnallisen kriisin kärjistyessä, kun oikeistovoimat ovat muokanneet maaperää taantumukselliselle käänteelle. Vuonna 48 teemaan tarttui aktiivisimmin SDP:n puoluetoimisto, vuoden 58 yöpakkasten alla aloitteen teki Arvo-Poika Tuominen ja viime aikoina esiintyjien määrä on ollut jälleen kasvussa Kauko Kareesta Kokoomuksen

1. Tuure Lehén: Vallankaappaushölmöily, Pori 1972.

kansanedustajiin ja oikeistososialidemokraatteihin. Rohkeimmat yrittäjät puhuvat suoraan omista nimissään, varovaisemmat teettävät työn Svenska Dagbladetin, Die Weltin ym. "ulkomaisten tahojen" toimesta. Kunnianarvoisempien oikeistopiirien suhtautuminen äärioikeiston vilkastumiseen noudattaa perinteistä kaksoistaktiikkaa: julkisuudessa — johdonmukaisen ja käytännön toimenpiteitä edellyttävän arvostelun sijaan — naureskelua ja merkitseviä päänpuistatuksia "höynähtäneille erikoisuudentavoittelijoille", kulissien takana tukea, ymmärtämystä ja täyden hyödyn kiskomista.

Äärioikeistolaisten esiintymisten merkityksen ymmärtää kuitenkin vasta kun ottaa huomioon, että sotaisa antikommunismi on nousussa monopoliporvariston keskuudessa laajemmin. Kokoomuksen Holkerin puolivirallinen puhe "vasemmistovaarasta", pankinjohtaja Virkkusen "kuolemanvaara"-hälyytys ja vuorineuvos Tuomas-Kettusen "vastahyökkäys"-käsky tai toisaalla esimerkiksi ministeri Väänänen hysteeriset iskut "socialistista kulttuurihegemoniaa" vastaan — kaikki tämä on tietenkin todellisen tilanteen hämärtämiseen tähtäävää demagogiaa, mutta ei satunnaista eikä suurpääomalle aina tyypillistä demagogiaa, vaan ilmeinen oire oikeistovoimien taktisten näkemysten muutosprosessista, varautumisesta oikeistohyökkäyksen valmistamiseen kärjistyvän luokkataistelun oloissa tarvittaessa väkivaltaisain ottein.

Mitä Sorsan—Virolaisen hallitukseen tulee, sen maailmankuvan ja olemassaolon tarkoituksen määrää tulopoliittikka. Siksi sen on mahdotonta havaita mitään vaaraa oikealta, siellähän ovat sen innokkaimmat ystävät. Tulopoliittisen järjestyksen uhka, siis poliittinen päävaara ovat taistelevat työläiset ja erityisesti kommunistit. Tämä selittää, miksi yksinomaan vuonna 73 tehtyihin äärioikeiston valtiosopimusten vastaisia toimia koskeviin 16 eduskuntakyselyyn saatiin vastaukseksi etupäässä vähättelyä, väistelyä ja velmuilua, mutta ei ainuttakaan käytännön toimenpidettä²; miksi rujoa EEC-ratkaisua lopulta ylistettiin maamme rauhanpolitiikan erityisenä merkksisaavutuksena; miksi äärioikeiston ideologista toimintaa rajoittava rauhanlaki torpedoitiin vetoamalla — kesken demokratian kaventamiskiireiden — "demokratiaan" ja "sananvapauteen" jne. jne. ... Esimerkkejä löytyy lähes sama määrä kuin hallituksen toimenpiteitä. Ne vahvistavat kuvaa Sorsan—Virolaisen hallituksesta eräänä oikeistohyökkäyksen pääinstrumenttina.

Edellä on ollut puhe porvarillisen ideologian avoimista ilmenemismuodoista. Oma erityinen lukunsa ovat kuitenkin yritykset manata oikeistovaara maanrakoon "marxilaisen analyysin" voimalla.

Esiintyy asenteita, joiden mukaan oikeistoilmiöitä on — tietenkin! — olemassa ja saattavatpa ne olla viime aikoina voimistumaankin päin, mutta kommunistit puhuvat silti oikeistohyök-

käyksestä liikaa, korostavat liiaksi luokkataistelutilanteen "kielteistä" puolia, antavat liian yksipuolisen kuvan demokraattisen liikkeen taistelunäkymistä, vetävät sitä liiaksi puolustuskannalle.³ Kommunistit siis tekevät vasemmistolahkolaisen virheen!

Tosiasiassa kommunistit korostavat oikeistovaaran realistista arviota, jotta voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti järjestää demokraattiset voimat offensiiviin monopolien valtaa vastaan. Kysymys ei ole erilaisista "korostuksista", painotuseroista poliittisen tilanteen tämän tai tuon "puolen" suhteen. Käy ilmi, että kysymys on erimielisyyksistä, jotka koskevat poliittisen tilanteen kokonaisluonteen arviota, taktiikkaa, strategiaa, vieläpä vallankumousteorian perusteita ja kaikkien myötä leniniläistä konkreettisen tilanteen konkreettisen analyysin metodologiaa. Tämän vuoksi on tarpeen inventoida reformistis-opportunistista arsenaalia hieman yksityiskohtaisemmin. On löydettävissä useita toisiinsa kietoutuvia oikeistovaaran hävittämistemppeja, jotka tehdään enemmän tai vähemmän tietoisesti, enemmän tai vähemmän taitavasti, suuremmalla tai pienemmällä menestyksellä.

1. Viitataan vallankumousprosessin yleisten edellytysten suotuisaan kehitykseen, kansainvälisen voimasuhteen kehitykseen sosiaalisin hyväksi, rauhanomaisen rinnakkainolon ja jännityksen lievenemisprosessin etenemiseen, monopolien sosiaalisen pohjan kaventumiseen kapitalistisissa maissa, monopolien vastaisen offensiivisen strategian edellytysten kypsymiseen jne. Katsotaan, että tämä kehitys on tehnyt kysymyksen oikeistovaarasta epäajankohtaiseksi. Tältä perustalta — sen kaunopuheisimmat muotoilut palautuvat kansandemokraattisessa lahdistössä vuosina 65—66 esitettyihin vaatimuksiin rauhanomaisen tien absolutisoinnista — yrittää kommunistien johtopäätökset oikeistovaarasta osoittaa virheelliseksi mm. "marxilaisen sosialidemokratian" edustaja F. Sundman. Hänen mielestään Suomessa ei voi puhua oikeistohyökkäyksestä, "pikemminkin nimittäin työväenliikkeen ja muiden edistyksellisten yhteiskunnallisten voimien taistelu, kansainvälisen jännityksen laukeaminen sekä sosialistisen

3. Eräs tällaisen asenteen käänteisiä tiivistymiä on SKDL:n 10. liittokokouksessa yksipuolisesti hyväksytty Poliittinen toimintaohjelma, joka antaa erittäin harhaanjohtavan kuvan poliittisesta tilanteesta. Oikeistohyökkäys esiintyy "ohjelmassa" ainoastaan joukkotiedotuksen (s. 19) alalla sekä seuraavalla tavalla: "Yhteiskuntamme henkisessä ilmapölyssä on tapahtunut vapautumista, mikä osaltaan on luonut edellytyksiä demokratian ja oikeudenmukaisuuden ihanteista lähtevälle toiminnalle kulttuurin ja joukkotiedotuksen piirissä. Nähdessään tällaisen (1) toiminnan heikentävän asemiaan taantumus pyrkii voimistamaan otettaan. Sen hyökkäys ei rajoitu (1) vain kulttuurin ja joukkotiedotuksen alueille, vaan kohdistuu erityisen voimakkaasti maamme ulkopoliittista peruslinjaa ja Suomen ja Neuvostoliiton ystävyyssuhteita vastaan ja ulottuu kaikille alueille yhteiskunnassamme" (s. 20). Viimeinen lause puuttui alkuperäisestä luonnoksesta — se on jonkinlainen häpeilevä lisäys, jolla ei ole vastaavutta "ohjelman" muissa osissa. Esimerkiksi sellaisia ilmiöitä kuin tulopoliittikka tai demokratian kaventuminen ei "ohjelmassa" esiinny. Koska asiakirja on demokraattisen liikkeen kannalta vahingollinen, SOL on sanoutunut siitä irti (ks. SOL:n tiedonanto SKDL:n 10. liittokokouksen johdosta).

maailmanjärjestelmän voimistuminen ovat rajoittaneet imperialismin eli myös monopolien liikkumatilaa. Työväenliikkeen taistelu kapitalistisissa maissa imperialismiin ja monopolien liikkumatilan rajoituksessa on etupäässä offensiivista, eteenpäinsuuntautuvaa.”⁴

Tämä sinänsä oikea näkemys vallankumousprosessin yleistendensseistä on kuitenkin vaarassa muuttua dogmaattiseksi irvikuvakseen, kun sitä sovelletaan sellaisenaan Suomen tilanteeseen. Tällaiseen menettelyyn sisältyy monia heikkouksia.

Ensinnäkin se on jo kansainvälisten suhteiden kuvauksena abstrakti ja siten yksipuolinen. Se osoittaa vain, että tunnetaan kehityksen yleissuunta, mutta ei sen konkreettista toteutumistapaa. Vuoden 69 neuvottelukokouksessa korostettiin yleistendenssin toteamisen riittämättömyyttä: rauhanomaisen rinnakkainolon edetessä lisääntyy myös imperialismiin aggressiivisuus. Sosialismin eduksi muuttuva kansainvälinen voimasuhde luo etenkin pitkällä tähtäyksellä yhä suotuisimmat edellytykset kansalliselle vallankumousprosessille, mutta myös vastavallankumous on terävöitynyt ja kansainvälistynyt.⁵ Chile — ja sen tuottama teoreettinen shokki rauhanomaisen tien absolutisoijille⁶ — oli dramaattinen esimerkki, mutta sama tendenssi lievemässä muodossa, kansainvälisen imperialismiin vaikutuksen ja vaikutusyritysten voimistuminen, on havaittavissa myös Suomessa.

Toiseksi: kansainvälistä ja kansallista kehitystä ei pidä mennä latistamaan samantasoisiksi ja samansuuntaisiksi prosesseiksi. Vuoden 60 neuvottelukokous teki kapitalismin yleisen kriisin uuden vaiheen kokonaisanalyysiin pohjaavan arvion, jonka mukaan monopolien vastaisen offensiivin mahdollisuudet ovat mm. kansainvälisen voimasuhteen kehityksen seurauksena laajentuneet ja vallankumoukselliset siirtymämuodot moninais-

4. Folke Sundman: Marxilainen sosialidemokratia etenee, Sosialistinen Politiikka 3/74, s. 55.

5. ”Nykyaikana on olemassa reaalisia edellytyksiä aikamme tärkeimpien ongelmien ratkaisemiseen rauhan, demokratian ja sosialismin etujen mukaisesti, uusille iskuille imperialismia vastaan. Samaan aikaan, vaikkakin imperialismi maailmanjärjestelmänä ei ole voimistunut, se on edelleen vakavasti otettava ja vaarallinen vastustaja. Johtavan imperialistisen suurvallan, Amerikan Yhdysvaltojen, aggressiivisuus on lisääntynyt” (Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous, Moskova 1969, s. 8). Ks. myös J. Krasin: Vallankumousprosessin dialektiikka, Pori 1972, s. 31—32.

6. Esimerkiksi Alenius muotoili ensisikähdyksensä näin: ”Ei myöskään ole ilman muuta selvää (vaikkakin Aleniuksen mielestä ilmeisen todennäköistä?, kirj.), että nämä tapaukset johtaisivat maailman sosialistiset voimat arvioimaan rauhanomaisen ja demokraattisen tien sosialismin yleisesti mahdolltomaksi, vaikka tietenkin monet ajattelevat näin” (Kansan Uutiset 17. 9. 73). Todellakin, Chilen tapahtumien katsottiin merkitsevän rauhanomaisen strategian loppua mm. Helsingin Sanomissa, Suomen Sosialidemokraatissa, sekä eräissä maolaisten ja trotskilaisten julkaisuissa (ks. Reijo Miettinen: Vastavallankumous Chilessä, Soihtu 1/74). Kommunistien näkemyksistä ks. A. Sobolev: Vallankumous ja vastavallankumous: Chilen kokemus ja luokkataistelun ongelmat, Soihtu 4/74.

tuneet, mm. rauhanomaisten siirtymämuotojen mahdollisuus on lisääntynyt. Tämä arvio ei kuitenkaan anna lupaa luopua kansallisten siirtymämuotojen konkreettisesta analyysistä ja korvata tutkimuksen vaivaa helpoilla, suoraviivaisilla ja epäkansallisilla dogmeilla. Päinvastoin, kommunistit korostavat siirtymämuotojen moninaistumisen velvoittavan luokkien voimasuhteen entistä konkreettisempaan erittelyyn sekä entistä suurempaan taktiseen joustavuuteen parlamentti- ja joukkotaitelun yhdistämisessä, valmistautumisessa monopoliporvariston väkivaltaisten vastaiskujen varalle⁷ jne. Samaten luokkataistelun kansainvälistyminen ei merkitse sitä, että ongelma kansainvälisen ja kansallisen keskinäissuhteesta voitaisiin "ratkaista" mekaanisesti latistamalla. Päinvastoin se merkitsee sitä, että kysymys kansainvälisen voimavarojen oikeasta ja mahdollisimman tehokkaasta kehittämisestä ja hyväksikäyttämisestä käy yhä tärkeämmäksi myös kansallisen luokkataistelun menestyksen kannalta.

Eikä vain kysymys kehittämisestä ja hyväksikäyttämisestä. Ongelmaton vittaaminen jollakin tapaa automaattiseen kansainväliseen voimaan on vaarallista erityisesti nykyisessä tilanteessa. Suomen ja Neuvostoliiton suhteet, meidän vallankumousprosessimme kansainvälinen perusedellytys, ovat joutuneet jälleen viime vuosina oikeistovoimien kiihtyvän hyökkäyksen kohteeksi. Kysymys niistä vastaan suuntautuvan uhkan torjumisesta, demokraattisen kehityksen perusetujen puolustamisesta, on muodostunut yhä ajankohtaisemmaksi. Ei liene sattuma, vaan pikemminkin varsin johdonmukaista, että esimerkiksi kansanedustaja Björklund — samoihin aikoihin kun hän viime vappupuheessaan mainosti YYA-sopimusta eräänlaisena täysvakuutuksena fasismien vaaraa vastaan — ilmoitti näkyvästi myös taistelun EEC-sopimuksen irtisanomiseksi olevan "epärealistista". Tosiasiassa taistelu EEC-sopimuksen irtisanomiseksi ja kamppailu YYA-sopimuksen puolustamiseksi, hyväksikäyttämiseksi ja kehittämiseksi kietoutuvat toisiinsa ja muodostavat yhä tärkeämmän tehtävän oikeistovaaran vastaisessa taistelussa.

Kolmanneksi: sinänsä oikea näkemys, että työväenluokka kapitalistisissa maissa on tällä hetkellä monopolien vastaisen offensiivisen strategian vaiheessa ja että erityisesti kapitalismin kriisin nykyistä kärjistymistä luonnehtii työväenluokan hyökkäyksellisyys, ei sano vielä paljonkaan Suomen konkreettisesta tilanteesta. Strategia on eri asia kuin taktiikka. Sitä paitsi kapitalismin yleisen kriisin kehitys on eri asia kuin tietyn kapitalistisen maan kehitys. Yleisten strategisten edellytysten offensiivisuus ei merkitse sitä, että offensiivin pitäisi välttämättä olla tosiasia. Myöskään siitä, että jossain maassa proletariaatti on taktisesti hyökkäämässä, ei seuraa, että näin olisi Suomessa. Päinvastoin Suomen

7. Rauhanomaisen strategian edellyttämästä taktisesta joustavuudesta ks. Sobolev: ma. s. 21—22.

luokkavoimien konkreettinen analyysi osoittaa, että meidän maassamme demokraattinen liike ei tällä hetkellä hyökkää, siitä huolimatta että strategiset edellytykset hyökkäykselle olisivat olemassa. Yleinen ei ole erityinen, abstrakti ei ole konkreettinen, objektiivinen ei ole subjektiivinen.

Asia tuntuu yksinkertaiselta ja sen käsittely ehkä jankuttamiselta, mutta tämäntyyppinen kovakallosuus ei ole yksilöllinen ominaisuus vaan jonkinlainen oikeisto-opportunismin syntymälahja. Kommentteja vastaavanlaisesta vallankumouksen yleisten ehtojen sumeilemattomasta "soveltamisesta" konkreettisesta analyysistä piittaamatta löytyy tukuttain jo Leniniltä. Hän mm. huomauttaa, että "pitää o s a t a soveltaa. Eri luokkien aseman ja etujen konkreettisen analyysin on palveltava tämän totuuden (s.o. vallankumouksen perusluonteen, kirj.) tarkan merkityksen määrittelymistä, kun sitä sovelletaan johonkin kysymykseen. Päinvastainen ajattelutapa, jota usein tavataan oikeistosiiven sosialidemokraateilla, joiden etunenässä on Plehanov — s. o. pyrkimys etsiä vaustausta konkreettisiin kysymyksiin vallankumouksemme perusluonnetta koskevan yleisen totuuden yksinkertaisesta loogillisesta kehittämisestä, on marxilaisuuden mataloittamista ja pelkkää pilkantekoa dialektisesta materialismista."⁸

Tällaiseen "loogilliseen kehittämiseen" törmäämme pitkin matkaa muussakin oikeistohyökkäystä vähättelevässä "marxilaisessa" argumentaatiossa.

2. Viitataan fasismiin ja äärioikeiston heikkouteen. Väitetään, että ne ovat Suomessa lähinnä huvittava kuriositeetti: "Suomen olosuhteissa olisi virhe ruveta haravalla haromaan joitakin maassamme olevia erikoisuuden tavoittelijoita — kuten esimerkiksi Sosialistisen Opiskelijaliiton taholta on silloin tällöin esitetty... Suomessa tappiolle jäävä kapitalismi ei voi turvautua fasismiin viimeisenä oljenkortenaan."⁹ "Niinpä äärioikeistolaiset ilmiöt onkin nähtävä pikemminkin menneisyyden jäänteinä kuin suuropääoman etupyrkimysten aktiivisena ilmentymänä."¹⁰ Muotoilut ovat jälleen "marxilaisen sosialidemokratian", mutta asenteita löytyy lähempääkin.

Miten näitä, pinnalta katsoen kohtuullisilta vaikuttavia mutta perinpohjin virheellisiä mietteitä perustellaan? Haastamalla todistajaksi historian laajat näköalat: "Väitteet siitä, että äärioikeistolaiset ilmiöt ovat voimistuneet eivät pidä paikkaansa, jos asiaa tarkastellaan vähänkään laajasta perspektiivistä... Äärioikeistolaiset ilmiöt saattavat tietysti olla lisääntyneet parin kolmen viime vuoden aikana, mutta tilannetta ei kuitenkaan mitenkään voi verrata kolmekymmentälukuun."¹¹ Äärioikeistolaiset ilmiöt "saattavat olla" (yhdentekevää ovatko todella) "tietysti" (kukapa yh-

8. Lenin: Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset 3. osa, s. 12.

9. Edelläkävijä (Hannu Vesa), Ylioppilaslehti 29/73.

10. Jukka Paastela: Nuorisoliiton oma vasemmistoyhteistyö, Sosialistinen politiikka 3/73, s. 23.

11. Paastela: ma. s. 22—23.

dentekevää asiaa viitsisi edes kiistää) lisääntyneet viime vuosina, mutta kommunistit vain tuijottavat ahdaskatseisesti viime vuosia, eivätkä näe todella suuria linjoja. Niinkö?

Ensinnäkin voimmekin sopia siitä, että juuri kommunistit ja valitettavan paljon he yksin ovat tehneet työtä, jotta vuoden 44 kääntein, fasismin tappion sekä demokraattisten saavutusten ja myös näiden saavutusten puolustamisen ratkaiseva merkitys tajuttaisiin. Historioitsijamme voi siis heretä epäilemättä, etteivätkö kommunistit näkisi eroa tämän päivän ja kolmekymmenluvun välillä. Kyllä ero on, ja ratkaiseva. Kansainvälinen ja kansallinen voimasuhde on kehittynyt fasisminvastaisten voimien eduksi; tänään koko ihmiskunta tietää fasismin petomaisuuden; fasismi ei toisen maailmansodan jälkeen ole yleensä ollut vastavallankumouksen pääase vaan poliittinen reservi suhteessa muihin porvarillisiin puolueisiin; itse fasismin konkreettiset ilmenemismuodot ovat muuttuneet jne.¹² Mutta tämän oivaltaminen ei vielä johda jyvälle marxilaisesta äärioikeistoanalyysistä. Vähintään yhtä tärkeä ominaisuus kuin laajakatseisuus on konkreettisuus: historiallisten vaiheiden lisäksi on nähtävä myös kunkin vaiheen sisällä ilmenevät luokkataistelun nousu- ja laskukaudet ja niiden perusta kapitalismin kehityksessä. Nykyisen äärioikeiston merkityksen määrää paitsi sen kansainvälisen ja kansallisen voiman ja toimintaedellytysten heikkeneminen 30-lukuun verrattuna myös — ja tämä on lyhyellä tähtäimellä tärkeintä — sen toiminnan ja ennen muuta sen objektiivisten edellytysten voimistuminen valtiomonopolistisen kapitalismin kriisin kärjistyessä ja demokraattisen liikkeen ollessa vasta nousunsa alussa.

Miten tämä astetta konkreettisempi analyysi luonnistuu historioitsijaltamme? Hän todella yrittää sitä: "Esim. vuonna 1962 äärioikeisto pystyi mobilisoimaan kaduille satoja, jopa tuhansia ihmisiä silloin Suomessa pidettyjen festivaalien vastaisiin mielenosoituksiin. On ilmiselvää, että jos festivaalit nyt, kymmenen vuoden kuluttua, pidettäisiin Suomessa, ei tällainen olisi mahdollista." Todellakin niin ilmiselvää, että tämän totuuden käyttökeltävyys äärioikeiston nykyisen voimistumisen vähättelyyn jää historioitsijaltamme ikävä kyllä huomaamatta. Pitää paikkansa, että äärioikeiston ote juuri opiskelijanuorisosta (kysymyshän oli etupäässä nuorista mm. Kokoomuksen ja eräiden sosialidemokraattien johtamista opiskelijahuligaaneista) on kirjonnut poikkeuksellisessa määrin noista vuosista lähtien, esim. kommunistien kannatus koululaisten ja opiskelijoiden keskuudessa on lähes kaksikymmenkertain.¹³ Sen sijaan sa-

12. Marxilais-leniniläisestä fasisminanalyysistä ks. vuonna 73 järjestetyn Esenin kansainvälisen symposiumin aineistoa; Fasismi nykyaikana ja fasismin uhkan todellisuus, RSO-liite, Kommunisti 8/73. Fasismin ja äärioikeiston nykyisistä erityispiirteistä erityisesti s. 669—670.

13. Esim. ylioppilaskuntavaaleissa SOL:n kannatus on noussut kuusikymmenluvulta lähtien noin prosentista yli kahdenkymmenen prosenttiin. Paastelan analyysi saattaa toisaalta johtaa harhaan myös opiskelijanuorison kehitystä silmälläpitäen. Viime aikoina oikeistovirtaukset ovat myös tällä ta-

manlaista kehitystä ei valitettavasti tapahtunut koko politiikan, kaikkien väestöryhmien tasolla. Historioitsija unohtaa (?) tohkeisaan — tai pitää itsestään selvänä ja luonnollisena — että viisi vuotta sitten maasta polkaistiin neljännesmiljoonainen joukkoliike äärioikeistolaisen SMP:n taakse — ei tosin vielä kaduille ja kyläteille, mutta vaaliuurnille ja eduskuntaan. Sitä paitsi: jos kuusikymmenluvun ja seitsenkymmenluvun alku eroavat toisistaan, niin ero lieenee siinä, että kymmenen vuotta sitten elettiin äärioikeiston perääntymisen aikaa, Honka-rintaman tappion aikaa, nyt äärioikeiston voimakkaan poliittisen aktivoitumisen aikaa. Ei ole mitään varmuutta olettaa, että näissä oloissa vennamolaisuuden ensimmäinen nousu olisi ollut viimeinen oikealle kanavoituva epätoivoreaktio valtiomonopolistiseen kriisiin: kriisihän on vasta todenteolla kärjistymässä ja demokraattinen liike vasta nousemassa.

Jos jää liian kauaksi ihailemaan historian suurenmoista kehitystä, se saattaa hypätä silmille. Muistetaan miten sosialidemokraattinen TV-kommentaattori naureskeli vuoden 70 vaalitulosille "laskuvirheenä" kunnes leuka loksautti ja hymy hyytyi. Ei pidä unohtaa että tällaisia laskuvirheitä on joskus jouduttu selvittämään kaltereiden ja piikkilankojen takana.

Sitä paitsi vakavampaa on se, että yksittäisten äärioikeistolaisen ilmiöiden varassa keplottelu peittää helposti näkyvistä aapistoruuden äärioikeistosta oikeistovaara-jäävuoren huippuna, voimasuhteen kokonaiskehityksen hälyyttävänä, mutta vain eräänä oireena. Viime aikoina havaittavissa olleeseen äärioikeiston voimistumiseen liittyy myös monopoliporvariston taktiikan kehitys taantumuksellisempaan suuntaan. Kun vähätellään edellistä peitetään näkyvistä myös jälkimmäinen.

Tähän kytkeytyy läheisesti SDP:n oikeistijohtoon enemmän tai vähemmän tiukasti kohtalonsa kytkeneen "marxismiin" tyypillisin perspektiivivirhe. Ei nähdä reformismin merkitystä oikeistohyökkäyksen välikappaleena ja äärioikeiston voimistajana.¹⁴ Ei nähdä hallituspolitiikan, ennen muuta tulopoliittisen mekanismin vaikutusta yhteiskunnallisen kriisin syvenemiseen, demokratian kaventamiseen ("laillinen fasisointi") ja demokraattisen liikkeen lamauttamiseen. Juuri tämä ruokkii äärioikeiston joukkopohjaa ja heikentää sen vastaisen taistelun edellytyksiä. Laajojen historiallisten perspektiivien kannalta luulisi olevan myös mielenkiin-

holla voimistuneet. Mm. yleisdemokraattinen yhteistyö on osin tuhattu. Paitsi äärioikeiston aktivoitumisesta kyse on keskeisesti ollut sos.dem. ja keskustapuolueiden opiskelijajärjestöjen johdossa vallitsevasta oikeistosuuntauksesta. Ks. tästä Teesit valmistautumisesta SOL:n 10. liittokokoukseen, Helsinki 1975, s. 10—11.

14. On syytä pitää mielessä myös vastavallankumouksellisten voimien ilmenemismuotojen konkreettisesta tilanteesta riippuva nopea vaihtuvuus ja tavaton moninaisuus. Esimerkiksi Eduardo Frein kristillisidemokraattinen puolue oli kuusikymmenluvun Chilessä johtava ja mitä tyypillisin reformistipuolue. 11. 9. 73 se antoi täyden tukensa fasismille.

toista, että sos.dem. johtoinen hallitus on viime vuosina hyökännyt kiivaasti YYA-sopimusta (EEC-ratkaisu) ja Pariisin rauhan-sopimusta (vaalilain 105 §), juuri niitä asiakirjoja vastaan, joissa dokumentoidaan tämän päivän ja 30-luvun ratkaiseva ero.

3. Viitataan vasemmiston yhteistyöhön. Katso-taan, että sen suhteen vallitseva suotuisa näköala on jo saattanut tai aivan pian saattaa kysymyksen oikeistovaarasta pois päiväjär-jestyksestä.

Valitettavasti joudumme varustamaan hyvän sanan lainausmer-keillä. Kuten tunnettua "vasemmistoyhteistyölle" annetaan ky-seessä olevassa argumentaatiossa erityinen, marxilais-leniniläisestä yhteistyökäsitteestä poikkeava sisältö. Se tarkoittaa vasemmisto-puolueiden y l ä t a s o n yhteistyötä, joka tähtää "vasemmisto-enemmistöisen" eduskunnan saavuttamiseen ja kansandemokraat-tien astumiseen kakkosmiehen paikalle hallitukseen.¹⁵ Silloin täl-löin esitetyt viittaukset joukkotoimintaan on syytä ymmärtää lä-hinnä teoreettisiksi, sillä käytännössä harjoitetun laatuinen ylä-tason yhteistyö on suuntautunut työväen joukkojen keskuudessa esiintyvää yhteistyötä v a s t a a n, mikä näkyi räikeästi esim. vii-meaikaisissa tes-kamppailuissa. Se on osoittautunut vihamielisek-si myös suotuisasti kehittyvän demokraattisen ja rauhanliikkeen suhteen. Koska tämä yhteistyö ei mitenkään olennaisesti poikkeaa vuosina 66—71 harjoitetusta, on "käännös" siihen aikaansaatavis-sa varsin helpolla, jo seuraavien — siis mitä pikemmin sen pa-rempi — pidettävien eduskuntavaalien yhteydessä.¹⁶

Oikeistovaara-kysymyksen tämä näkymä ratkaisee vain sikäli kuin luokkien voimasuhde yhtenee eduskunnan istumajärjestyk-seen ja luokkataistelun kaudet vaalikausiin. Tällainen tilanne val-litsee kuitenkin vain parlamentaarisen kretinismien ajatusmaail-moissa, ei todellisuudessa. Selitettäväksi jää, miksi juuri tällaisen "vasemmistoyhteistyön" tuloksena oikeistohyökkäys on päässyt tehokkaasti etenemään ja reformismin vaikutus voimistumaan. Edelleen olisi selitettävä, miksi oikeisto esiintyy tällaisen yhteis-työn valppaimpana puolustajana nimenomaan kommunisteja vas-taan. Tätä ahtaasti ylätasolle rajoittuva yhteistyölinja ei pyrikään selittämään vaan hämärtämään. Siksi sen logikka johtaa viime kädessä oikeistohyökkäyksen ja oikeistovaaran kieltämiseen.

15. Reformistisesta "vasemmistoyhteistyöstä" ks. esim. Mauno Koivisto: Linjanvetoa, Helsinki 1968, s. 28—46; Ele Aleniuksen: Suomalainen ratkaisu, Helsinki 1974, sekä tämän kritiikistä Juhani Artto, Olli Perheen-tupa: Aleniuksen sosialismi teoriana ja käytäntönä, Soihu 1/75, s. 33—34. Tätä ylätasoinen yhteistyön ideologiaa on kehitelty viime vuosina erityi-sesti Jyväskylän Talvessa. Vuoden 73 Jyväskylän Talven "yhteistyö"-se-minaarin kritiikistä ja kommunistien linjasta työväen yhteistoiminnassa ks. Urho Jokinen: Työväen yhteistoiminnan perusteista, Puheenvuoroja kom-munistien toiminnasta, Helsinki 1973. SOL:n yhteistyölinjasta opiskelija-liikkeessä ks. Teesit..., s. 17—18.

16. Ks. esim. Aleniuksen puhe: "SKDL:n vaalivoitolla varmistetaan käännös työväenpolitiikkaan", KU 27.1.75.

4. Viitataan kansandemokraattisen liikkeen nousuun. Oletetaan sen merkitsevän oikeistovaaran pienenemistä. Kd-liikkeen nousu on kuitenkin ristiriitainen ilmiö. Tavallisesti sillä tarkoitetaan sitä, että vuoden 70 romahdusmainen vaalitappio ei ole toistunut ja että gallup-tutkimukset viittaavat parin prosentin tai prosentin kymmenyksen äänestyskannatuksen nousuun¹⁷, mikä lietsoo intoa ennenaikaisiin eduskuntavaaleihin. Tämä näkemys liittyy läheisesti edellä todetun "vasemmistoyhteistyön" perspektiiviin ja sen pätevyys oikeistohyökkäyksen torjumisessa on täsmälleen sama.

Sen sijaan on tietysti tapahtunut myös todellista nousua, joka perustuu SKP:n lujittumiseen ja joukkovaikutuksen kasvuun, mikä epäilemättä on ollut ratkaisevin tekijä myös kd-liikkeen vaalikannatuksen laskun pysäyttämisen kannalta. Se muodostaa myös ehdottoman välttämättömän perustan voimien kokoamiseksi oikeistohyökkäyksen pysäyttämiseksi ja monopolien vastaisen hyökkäyksen käynnistämiseksi. Mutta on huomattava, ettei myöskään tämä todellinen nousu merkitse välittömästi oikeistohyökkäyksen välitöntä heikkenemistä, vaan päinvastoin lyhyellä tähtäyksellä sen voimistumista. Sitä mukaa, kun SKP on edennyt, oikeistovoimien antikommunistiset hyökkäykset ovat voimistuneet ja ne on tähdätty entistä tarkemmin, ei enää SKP:een yleensä, vaan SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjaa vastaan. Tämä osoittaa, että oikeistohyökkäyksen pysäyttämisen, oikeistovaaran torjuminen ja edellytysten luominen demokraattiselle käänteelle voi tapahtua vain kärjistyvän luokkataistelun tietä, ennen muuta kasvattamalla joukkojen tasolla työväenluokan ja sen liittolaisten voimaa.

17. Vuoden 70 vaaleissa SKDL:n kannatus putosi lähes 5 % ja alemmaksi kuin kertaankaan sodan jälkeen, 16,6 %:iin. Tammikuussa 72 pidetyissä eduskuntavaaleissa SKDL sai 17,0 % ja saman vuoden lokakuun kunnallisvaaleissa 17,6 %. Helsingin Sanomien gallup-tutkimuksen mukaan SKDL:n äänestyskannatus olisi kehittynyt tämän jälkeen seuraavasti: loka-marraskuussa 73 17,2 %, vuoden 74 helmi-maaliskuussa 16,7 %, huhti-kesäkuussa 19,0 %, elo-syyskuussa 18,7 % ja loka-joulukuussa 19,2 %. Tällaisilla luvuilla on tiettyä merkitystä äänestäjien asenteiden suunnan määrittelyn suhteen. Voimasuhteen määrittämisen perusteiksi ne ovat kommunisteille kuitenkin kelvottomia. Syy ei ole lukujen epätarkkuudessa ja manipulointavuudessa, vaan siinä, että ne suuntaavat — ja niiden ideologinen tarkoitus on nimenomaan suunnata — huomion yksinomaan parlamenttitason puitteisiin ja kääntävät huomiota pois joukkojen dynamiikasta. Aktiivisessa joukko-liikkeessä tuhansien ihmisten asenteet saattavat kuitenkin kehittyä nopeasti — tätä on Lenin tunnetusti painottanut.

Eräissä englantilaisissa tehtaassa tehtiin vuonna 66 gallup-tutkimus, jolloin 77 % työläisistä "suhtautui yhteistyöhaluisesti johtoon" ja tutkija totesi tämän perusteella, että olosuhteet tehtaalla eivät "enää todennäköisesti tule aiheuttamaan yleistä tyytymättömyyttä ja kateutta". Kuukausi raportin julkaisemisen jälkeen tehtaalla alkoi voimakas lakko ja mielenosoitus. Kaksi tuhatta työläistä esiintyi Times-lehden mukaan "laulaen Punalippua ja huutaen 'hirttäkää hänet' aina kun jonkin johtajan nimi mainittiin" (R. Blackburn, A. Cockburn (toim.): *The Incompatibles*, London 1967, s. 48—51.)

Oikeistovaaraa vähättelevä argumentaatio ei ole osoittautunut vakuuttavaksi sen paremmin "marxilaiselta" kuin porvarilliselta osaltaankaan. Siinä ilmenee taipumusta uhrata suomalaisen yhteiskunnan konkreettinen analyysi omien ideologisten päähänpintymien pelastamiseksi. Selvittääksemme oikeistohyökkäyksen ja oikeistovaaran todellisen luonteen meidän on eriteltävä edes pääpiirteittäin näiden käsitteiden perustaa, vuonna 66 alkanutta luokkataistelukautta. Mutta vuoden 66 käänteen ymmärtämiseksi on ensin lyhyesti käytävä lävitse siihen johtanut luokkavoimien kehitys.

2. Vuoden 66 käänteen edellytysten kypsyminen

Neuvostoarmeijan johdolla tapahtunut fasismin murskaaminen kolmekymmentä vuotta sitten vaikutti ratkaisevasti Suomen poliittisen näyttämön uudelleenjärjestelyyn. Sosialismin eduksi tapahtuneen kansainvälisen voimasuhteen muutoksen seurauksena myös kansallinen voimasuhde muuttui: Suomen ulko- ja sisäpolitiikassa tapahtui demokraattinen käänne. Vuosien 44—48 demokraattinen offensiivi ei yltänyt monopolien vallan perusteiden horjuttamiseen, mutta sen tuloksena uusi vaihe maamme luokkataistelussa vakiintui.¹⁸ Vuoden 48 oikeistokäännähti uuden vaiheen saavutusten mitätöimiseen, kirjasi sisäpolitiikassa huomattavia mutta rajoitettuja menestyksiä, ulkopoliitikassa merkittävästi vähemmän. Suomen ja Neuvostoliiton rauhanomaisen rinnakkainolon suotuisa vaikutus kansalliseen kehitykseen ilmeni erityisesti ulkopoliittisen linjan kestävytydessä, mutta auttoi demokraattista liikettä ratkaisevasti myös sisäpolitiittisen oikeistohyökkäyksen hillitsemisessä. Tämä näkyi avointa terroria ja länsi-, jopa NATO-suuntautumista harjoittaneen Fagerholmin sos.dem. vähemmistöhallituksen (48—50) kriisinä.¹⁹

50-luvulla ulkopoliittisen kehityksen päätendenssinä oli rauhanomaisen rinnakkainolon, Paasikiven—Kekkonen linjan vakiintuminen ja äärioikeistolaisen avoimesti neuvostovihamielisen taktiikan kriisi. Voimasuhteen kehitys ilmeni pelkistettynä sellaisissa luokkayhteenotoissa kuten vuoden 56 presidentinvaali (Fagerholmin niukasti kariutunut revanssi), vuoden 58 yöpakkas-hyökkäys ja sen torjuminen sekä oikeistorintaman hajoamiseen johtanut Honka-seikkailu 61.²⁰

Rauhanpolitiikan rinnalla, sen kanssa ristiriitaisena tendenssinä esiintyi kuitenkin jo vuonna 48 käynnistynyt mutta erityisesti vuoden 57 devalvaation ja länsikaupan vapauttamisen jälkeen

18. Ks. Jukka-Pekka Takala: SKP demokraattisen kehityksen kärjessä 1944—48, Soihtu 3/74.

19. Tästä ja muusta sodanjälkeisten vuosien sisäpolitiittisesta kehityksestä ks. Erkki Salomaa: Tavoitteena kansanvalta, Kuopio 1965.

20. Tästä ja muusta ulkopoliittikan kehityksestä ks. Juri Komissarov; Suomi löytää linjansa, Keuruu 1974.

voimistunut puunjalostusteollisuuden vientimonopoliin johtama taloudellisen imperialismikytkennän taktiikka, joustavampi, peitetympi ja pitkäjänteisempi linja Suomen kansainvälisen aseman ja sen kautta sisäisen voimasuhteen muuttamiseksi. Sen tärkeä välietappi oli Efta-assosiaatio vuonna 61 — voitto samaan aikaan Honka-tappion kanssa.

Vastauksena oikeistohyökkäykseen sisäpolitiikassa kehittyi työväenluokan yhtenäistynyt puolustustaistelu, joka huipentui yleislakkoon vuonna 56. Mutta porvaristo, oikeistososialidemokratien ratkaisevalla tuella, kykeni pitkälle mitätöimään joukkoliikkeen saavutukset ja ehkäisemään taistelun kehittymisen yleiseksi offensiiviksi. Vuoden kuluessa yleislakon tulokset oli (Fagerholmin hallituksen toimesta) ulosmitattu takaisin suurpääomalle ja reaaliansiot kääntyivät laskuun. Kommunistien etenemisen heijastuminen vuoden 58 eduskuntavaaleissa parlamentti- ja hallitustasolle eliminoitiin yöpakkas-vastaiskulla (Fagerholm). Voimistunut ammattiyhdistysliike hajotettiin. Oikeistososialidemokratien toimesta, suurpääoman tuella ja Yhdysvaltain tiedustelupalvelun, CIA:n varoilla pystytettiin vuonna 60 hajotusjärjestö SAJ.

Rajoitetuista hyökkäyksistä ja vastahyökkäyksistä huolimatta 50-luku oli luokkavoimien suhteellisen tasapainon, asemasodan aikaa. Työväenluokka ei kyennyt siirtymään offensiiviin, mutta 60-luvulle tultaessa kävi ilmeiseksi, että myöskään oikeiston suoraviivainen ja avoimen antikommunistinen eristämis- ja hajotuspolitiikka ei enää johtaisi monopolien kannalta riittävän hyviin tuloksiin.

Kapitalismin yleisen kriisin siirtyessä uuteen vaiheeseen oli kysymässä myös luokkavoimien uusi asetelma.²¹ Imperialismin oli pakko alistua järjestelmien rauhanomaisen kilpailun ehtoihin; siirtomaajärjestelmän romahdus kavensi sen saalistus- ja markkinamaita; imperialistivaltojen keskinäinen kilpataistelu oli uudelleen kärjistymässä; monopolikapitalismin ristiriidat syvenivät. Puolustusreaktiona oli kapitalistisen tuotannon yhteiskunnallistumisen kiihdyttäminen, kansainvälisellä tasolla imperialistisen integraation avulla, kansallisella tasolla valtiomonopolistisia rakenteita lujittamalla. Kiertämättömänä seurauksena oli tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja sen yksityisen anastuksen välisen ristiriidan syveneminen. Voimistettiin hyökkäystä paitsi työväenluokan myös talonpoikien, pikkuporvariston, toimihenkilöiden, sivistyneistön, pien- ja keskisuurten kapitalistien asemaa vastaan monopolien arvonnäisyyksien ehtojen turvaamiseksi. Ennakoitavissa oli tietysti näiden luokkien ja kerrosten vastarinnan nousu. Luokkavastakohdat olivat kärjistymässä.

Kuusikymmenluvun alussa, tietyn kansallisen viivästysvälin jälkeen, myös Suomen monopoliporvaristo pyrki asettamaan uuden tilanteen asettamat tehtävät entistä tietoisemmin ja täsmällisem-

21. Ks. Kapitalismin yleisen kriisin nykyisen kärjistymisen luonne — yhteenvertausta keskustelusta, Soihdu 6/74, s. 9 ja cd.

min. Sen ohjelma muotoiltiin mm. vartavasten ruotsalaiselta kansantaloustieteilijältä Erik Dahménilta tilatussa tutkimuksessa²² sekä Talousneuvoston vuoden 64 mietinnössä.²³ Päämääränä oli Suomen talouden sopeuttaminen kiihtyvään imperialistiseen integraatioon vientimonopoliin kilpailuetujen kohentamiseksi, mikä edellytti valtion tukitoimien, valtiomonopolistisen rakennepoliittikan (maalaisvaltaisen ja yksipuolisen tuotantorakenteen muutos) ja sääntelyn vauhdittamista.²⁴ Keskeisen sijan suunniteltujen sääntelytoimien joukossa sai tulopoliittikka^{24a}. Sen taloudellinen tavoite, monopoliin investointiasteen kohottaminen työläisten riis-toa voimistamalla ja heidän kansantulo-osuuttaan pienentämällä, oli tietysti yhtä vanha kuin monopolikapitalismi itse ja teoreettisesti muotoiltu jo 30-luvulla ns. tuloteorianä ja käytännössäkin kokeiltu mm. sodanjälkeisessä Hollannissa. Se mistä nyt oli kysymys, oli yleiskriisin uuden vaiheen ajankohtaiseksi tekemä välttämättömyys pyrkiä muuttamaan teoria todellisuudeksi luomalla siihen rakenteelliset edellytykset. Oli rakennettava tulopoliittinen mekanismi, jossa taloudellinen päämäärä vaati rinnalleen myös poliittis-ideologisen: työväenluokan taistelun hillitseminen, sen saattaminen yhteisvastuuseen valtiomonopolistisesta politiikasta, sen integroiminen valtiomonopolistiseen järjestelmään. — Hyökkäyksen toinen pääsuunta kohdistui talonpoikaistoon: monopoliin ohjelma edellytti pienviljelijöiden laajamittaista ja väkivaltaista pakkoluovutusta.

Uuden tilanteen asettamat vaatimukset olivat kuitenkin ristiriidassa oikeistovoimien vuodesta 48 lähtien harjoittaman sisäpoliittisen taktiikan kanssa. Tämän taktiikan umpikuja kiteytyi oikeistososialidemokratian kehityksessä. SDP:lla oli ollut keskeinen rooli työväenluokan yhtenäisyyttä hajottavan ja kommunistien joukkovaikutusta vastaan suuntautuvan politiikan etujoukkona: puolue oli ollut hallituksissa erityisesti luokkataistelun kärkevissä vaiheissa (48, 56, 58), tilanteissa joissa työväenluokan taistelua voitiin parhaiten hillitä ”työväenhallituksen” avulla. Tämä politiikka johti SDP:n ulko- ja sisäpoliittiseen paitsioon, puolueen hajoamiseen ja hallituskyvyttömyyteen vuosiksi 59—66, mikä vahvisti maalaisliiton aseman johtavana hallituspuolueena. Pyrkimys monopoliin etuja ajavien hallitusten sosiaalisen pohjan vahvistamiseen johti mm. Kokoomuksen mukaanvetämiseen Karjalaisen ja Virolaisen hallitukseen (62—66) huolimatta sen neu-

22. Erik Dahmén: Suomen taloudellinen kehitys ja talouspolitiikka — vuodet 1949—62 sekä tulevaisuuden näkymiä, Helsinki 1963.

23. Talousneuvoston mietintö lähivuosien kasvupoliitiikasta, Komiteamietintö 1964.

24. Suomen tuotantorakenteesta ja rakennepoliitiikasta ks. Sakari Hännisen tutkimuksia: Suomen tuotantorakenteesta, SOTK:n tutkimusaineisto 4; Suomen talouden rahoitus- ja kasvupoliittisista kehityspiirteistä, teoksessa Suomalaisen kapitalismin piirteitä, SOTK:n tutkimusaineisto 6; Suomen tuotannon kansainvälisistä suhteista, Soihtu 2/74.

24a. Vielä Dahménin tutkimuksessa tulopoliittikkaa ei pidetty tarpeellisena. Talousneuvoston mietinnön suosituksista se oli jo kuitenkin ensimmäinen.

Samalla kun vuosien 62—66 oikeistolainen hallituspohja heijasti avoimesti monopolien välittömiä intressejä ja voimaa, se oli niiden strategisen perspektiivin kannalta ongelmallinen. Ensinnäkään se ei ollut omiaan teollistamisen jouduttamiseen ja maatalouskysymyksen valtiomonopolistiseen ratkaisuun: hallitus toteutti perinteistä maalaisliittolaista maatalouspolitiikkaa. Toiseksi pyrkimykset hallituksen talouspolitiikan yhtenäistämiseen ja tehostamiseen kohtasivat vastarintaa ei vain sen ulkopuolelta vaan myös sisältä käsin, vanhakantaisten oikeistovoimien, ennen muuta Kokoomuksen taholta: Karjalaisen 1. hallitus kaatui omiin ristiriitoihinsa sen yrittäessä aikaansaada valtiontalouden vakauttamisohjelmaa.²⁵ Kolmanneksi: erityisen hankalaksi tämä hallituspohja ilmeni tulopolitiikan käyttöönoton kannalta. Tämän osoittaa Virolaisen hallituksen (64—66) kivinen tie.

Johannes Virolaisen suuri suunnitelma oli johtaa Suomi tulopolitiikan kauteen. Hänen hallituskaudellaan luotiin tulopoliittisen mekanismin pohjapiirustukset ja kaikki luokkavoimat joutuivat ottamaan niihin ensimmäistä kertaa kantaa. Virolainen esitti tulopoliittisen ohjelmansa jo ensimmäisessä pääministerinä pitämässään puheessa ja teki asiassa kerta toisensa jälkeen kaatuneita tai vain osittaituloksiin johtaneita aloitteita. Arvioidessaan hallituksen tuloksia ex-pääministeri totesikin myöhemmin katkerana: ”Erityisesti olin pahoillani siitä, ettei saatu aikaan linnarauhaa ja vakauttamispäätöstä jo vuosina 1964—66.”²⁶

Miksei saatu? Ensimmäisenä syynä Virolainen toteaa oppositiion vastustustuksen. Tämä ilmeni SDP:n taktisena oppositioasenteena Maalaisliiton johtamaa tulopolitiikkaa vastaan sekä toisaalta SKP:n ja SKDL:n periaatteellisesti vastustavana kantana.²⁷ (Iltoissaan sittemmin toteutuneesta tulopolitiikan käynnistymisestä, Virolainen toteaa, että ”tästä on annettava sosialidemokraateille ja kansandemokraateille tunnustus”.²⁸) Toisena syynä ex-pääministeri mainitsee ammattiyhdistysliikkeen hajanaisuuden. Kolmantena, eniten ihmetystä herättävänä seikkana, mainitaan STK:n periaatteessa myönteinen, mutta käytännössä ristiriitainen, jopa pilkallinen suhtautuminen Virolaisen vilpittömän innokkaisuun pyrkimyksiin toteuttaa operaatio, joka onnistui vasta vuonna 68: suostutella työläiset luopumaan jo maksettaviksi langenneista palkankorotuksista.²⁹ Ei osuttane kovin harhaan, kun oletevostovastaisesta linjasta. Hallitusten oikeistolainen luonne tuli esiin entistä peittelemättömämmin.

25. Ks. Jouko Loikkanen: Hallitse ja hajoa — Karjalaisen I hallituksen muodostaminen, toiminta, hajoaminen, Rauma 1973.

26. Johannes Virolainen: Pääministerinä Suomessa, Helsinki 1969, s. 18.

27. Vrt. Virolainen, mt. 274—275.

28. Virolainen: mt, s. 18.

29. Jo syksyllä 64 Virolainen teki konkreettisen ehdotuksen kokonaisratkaisuksi, jonka ydin oli saada työläiset ja virkamiehet vapaaehtoisesti luopumaan R-sopimuksen edellyttämästä vuoden 65 peruskorotuksesta (3,8 %). Tammikuussa 66 Virolainen ehdotti peräti neljän vuoden tulopoliittista ohjelmaa, jossa nimellispalkankorotukset olisi rajoitettu vuosittain 3 %:ksi.

taan, että STK:n asenteen taustalla oli aiheellinen epäluottamus hallituksen kykyyn vastata sinänsä mainion operaation poliittisista edellytyksistä ja seurauksista.

Kehitys, joka kasasi monopolien eteen ongelmia, vastaavasti kohensi työväenluokan ja demokraattisen liikkeen taisteluedellytyksiä. Esiintyi nousun oireita. Kommunistinen liike teki vuosien 57 ja 60 neuvottelukokouksissa arvion monopolien vastaisen taistelun uusista edellytyksistä, ja myös SKP:n piirissä tehtiin offensiivista kansallista ohjelmatyötä. Vuoden 57 puolueohjelma täsmensi SKP:n strategisen päälinjan ottaen huomioon mm. voimasuhteen kehityksen luomat uudet mahdollisuudet siirtymämuotojen suhteen. Vuodesta 60 lähtien vauhdittui merkittävä suomalaisen monopolikapitalismin analyysi ja siihen perustuvien demokraattisten lähitavoitteiden konkretisointi. Samaan aikaan myös SKDL:n piirissä tapahtui myönteistä kehitystä: perusjärjestöjen jäsenmäärä alkoi laskukauden jälkeen taas nousta, mukaan oli tulossa uusia väestökerroksia, mm. sivistyneistöä, korostettiin tilanteen luomaa välttämättömyyttä kehittää SKDL:oa demokraattisena yhteistyöjärjestönä entistä avoimempaan ja laajapohjaisempaan suuntaan.³⁰

SDP esiintyi taktisista syistä jyrkässä oppositioasemassa Maalaisliiton johtamiin hallituksiin, mikä hillitsi oikeistovoimien mahdollisuuksia työväenluokan hajottamiseen parlamentti- ja hallitustasolta käsin (ay-liikkeen tasolla tilanne oli tietysti toinen). Toisaalta myös SDP:n sisällä käynnistynyt käänne uuden ulko- ja sisäpoliittisen taktiikan kannalle lisäsi paitsi sen hegemoniapyrkimysten edellytyksiä, myös mahdollisuuksia sen kampeamiseksi pois avoimen antikommunismin asemista. SDP:n ristiriitainen

Samaan aikaan solmitussa huonomaineisessa kolmivuotisessa R-H-sopimuksessakin vuoroisiksi palkankorotuksiksi sovittiin 6 %. (Virolainen: mt., s. 281, 286—292.)

Virolaisen kehoon-onnisia yrityksiä on mielenkiintoista tarkastella Metalliteollisuuden työnantajaliiton Rolf Widénin tulopoliitiikan vuonna 68 toteutuneen läpimurron syitä koskevan arvion valossa: ”Jälkeenpäinkin katsoen ensimmäisessä vakauttamissopimuksessa oli merkittävää ehkä kaksi seikkaa. Ensinnäkin se, että palkansaajajärjestöt SAK:n johdolla osoittivat niin suurta itsensävoittamista, että vakauttamisen eduksi luopuivat n. 5—6 %:n palkankorotuksesta, joka olisi langennut maksettavaksi vuoden 1968 lopulla. Oli todistuksena ammattiyhdistysjohdon tietyistä rohkeudesta, että he ottivat hartalleen vastuun jäsenkunnan edessä, vaikkakin jokainen luonnollisesti näki, mihin se johti... Toinen huomion arvoinen tosiasia oli siinä, että kommunistitkin, jotka tosin silloin olivat mukana hallituksessa, sillä kertaa aktiivisesti myötävaikuttivat vakauttamissopimukseen. Itse asiassa muutamat heistä olivat niitä, jotka vuonna 1968 kaikkein energisimmin työskentelivät vakauttamisen puolesta” (Rolf Widén: Inför 1974 års arbetsmarknadsförhandlingar, Ekonomiska samfundets tidskrift, Tredje serien. 1974 (27): 1, s. 13—14.).

Erityisen hyödyllisen tämän tarkastelun luulisi olevan niille, joille yhä edelleen on epäselvää, milloin tulopoliittikkaa tarkalleen ottaen alettiin toteuttaa.

30. SKDL:n kehityksestä ks. Juhani Arto: SKDL:n kehityksen vaiheet, Soihu 1/73; 60-luvun vaihteen tilanteesta erityisesti s. 13—14.

kehitys tarjosi siten myös uusia näkymiä työväenluokan yhtenäisyyden kehittämiseen.

Työväenluokan ja demokraattisen liikkeen nousun uudet edellytykset ja oikeistovoimien vanhan taktiikan umpikuja heijastui koko suomalaisen yhteiskunnan henkisenä murroksena: uudet vapaamieliset "kuusikymmenluvun" aatteet murtautuivat esiin.

Tässä tilanteessa kysymys vallankumousprosessin subjektiivisista edellytyksistä sai erityisen tärkeän merkityksen. Luokkavoimien suhde oli kehittynyt vaiheeseen, jossa vastakkaiset rintamalinjat olivat hetken suhteellisen jähmettyneet. Oli nähtävissä, että pidemmällä tähtäyksellä asioiden siihenastinen meno ei enää voisi jatkua: sekä työväenluokan että porvariston taholla oli kypsymässä näkemys poliittisen käänteen välttämättömyydestä. Kysymys oli siitä, kuka pystyy tekemään ratkaisevan aloitteen.

Vuoden 66 poliittinen käänne ei ollutkaan ensi sijassa yhteiskunnallisen kriisin jyrkän syvenemisen ja luokkataistelun kärjistymisen luoman objektiivisen väistämättömyyden tuote. Se oli poikkeuksellisessa mielessä rauhanomaisen "suunnittelun" tulos, jonka luonteen määräsi tavallista enemmän eri luokkavoimien subjektiivisten pyrkimysten, strategian ja taktiikan ominaispaino. Muun muassa seuraavat neljä tendenssiä kannattaa panna merkille kun puhutaan vuoden 66 käänteen välittömien ideologipoliittisten edellytysten kypsymisestä.

Ensinnäkin monopoliporvariston siirtyminen uuden taktiikan ns. integraatiopolitiikan kannalle.³¹ Sen ytimenä on valtion roolin ja erityisesti tulopolitiikan ja sen poliittisten edellytysten välttämättömyyden tajuaaminen. Muutos ei tietenkään ollut suoraviivainen, yhtäkkinen ja kaikenkattava. Sen jäljittämiseksi kannattaa tutkia erityisesti STK:n tulopolitiikka-kannan kypsymistä, joka tapahtuu kuusikymmenluvun puoliväliin tultaessa. Samoin Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan vuonna 64 järjestämä Jollaksen seminaari ilmaisee klassisella tavalla porvarillisen poliittisen ideologian kehitystä, joka leimasi koko henkistä ilmapiiä (ja antoi sivumennen sanoen myös porvarilliselle sosiolo-

31. Integraatiopolitiikan käsite määritellään vuoden 69 kansainvälisen neuvottelukokouksen päädokumentissa: "Työväenliikettä vastaan imperialismi käyttää, demokraattisia oikeuksia ja vapauksia loukaten, avointa väkivaltaa, julmia poliisivainon menetelmiä, suoranaista painostusta ja työväenvastaista lainsäädäntöä. Samanaikaisesti se käyttää hyväkseen demagogiaa, porvarillista reformismia, opportunistista ideologiaa ja politiikkaa, etsii lakkaamatta uusia keinoja voidakseen sisältä päin horjuttaa työväenliikettä ja yrittää 'integroida' sitä kapitalistiseen järjestelmään" (s. 9). Käsite integraatiopolitiikka on terminologisesti hieman hankala: sitä ei pidä sekoittaa kansainväliseen imperialistiseen integraatioon. Käsitteellä on kuitenkin jo vakiintunut käyttö kansainvälisessä marxilais-leniniläisessä tutkimuksessa (ks. esim. Autorenkollektiv: Imperialistische Klassenpolitik unter Anpassungswang, Berlin 1973). Lukija varmasti erottaa kumpi merkitys jäljempänä kulloinkin on kyseessä. Integraatiopolitiikan keskeinen sisältö on työväenluokan järjestöjen, ennen muuta kommunistisen puolueen kytkemisessä valtiomonopolistiseen herruuskoneistoon ja siten niiden lamauttamisessa.

gialle yhteiskunnallista merkitystä).³² Myös Kokoomuksessa orastelee muutoksia, jotka pääsevät täyteen vauhtiin tosin vasta vuonna 66 tapahtuneen hyllyllejoutumisen jälkeen.

Toiseksi Maalaisliiton kehitys Keskustapuolueeksi. Nimenmuutos, joka tapahtui vuoden 65 ylimääräisessä puoluekokouksessa, heijastelee tietenkin tärkeämpiä prosesseja; myös nimikysymyksessä esiintyi näkyvästi oikeistovoimien edustaja Virolainen, joka vuotta aiemmin oli noussut puolueen johtoon. Taustalla olivat tuotantorakenteen kehitysnäkömät erityisesti monopolien pyrkimysten valossa, maatalousväestön voimakas väheneminen, laskeva vaalikannatus ja tästä aiheutuva uhka Maalaisliiton asemalle hegemonisena hallituspuolueena — etenkin tilanteessa, jossa SDP oli jälleen siistimässä julkisivuaan. Myös maalaisporvariston otteen lujittuminen niin finanssiipiireissä kuin valtiokoneistossa OKO:n finanssiryhmän voimistumisen myötä oli omiaan sanelemaan puolueen kehityksen suuntaa. Virolaisen ottama kurssi olikin käänne oikealle, puolueen luotsaaminen valtiomonopolistisen politiikan linjoille puoluejohdon asemien varmistamiseksi muotoutumassa olevan valtiomonopolistisen oligarkian piirissä. Tämä edellytti mm. maataloustulokysymyksen puristamista tulopoliittisten kokonaisratkaisujen puitteisiin ja entistä tiukempaa suuntautumista maatalousmonopolien ja niihin kietoutuneiden suurmaanomistajien etujen mukaiseen politiikkaan, yhä selvemmin pienviljelijäväestön etuja vastaan.³³ Paradoksaalista, vaikka tietenkin johdonmukaista oli, että Keskustapuolueen valitsema linja johti sen oman kannattajapohjan laajamittaiseen tuhoamiseen "talonpojan tappolinjalla".

Kolmanneksi SDP:n uusi hegemoniataktiikka. SDP:n käänne ei tietenkään palaudu ainoastaan ja yksinomaan sos.dem. oikeistojohtajien aivoituksiin. Taustalla ovat objektiiviset yhteiskunnalliset muutokset ja epäilemättä myös merkittävää pyrkimystä siirtyä pois työväenluokan etujen vastaisilta linjoilta. Sitä paitsi umpikujan pakottama suunnanmuutos oli reaalinen: ennen muuta tapahtui todellista luopumista kylmän sodan ja avoimen neuvostovihamielisyyden asemista ja siirtymistä rauhanomaisen rynnakkainolon kannalle. Mutta mikään näistä tekijöistä ei kelpaa verukkeeksi peittämään ilmeistä ja merkittävää tosiasiaa: se joka SDP:ssä kykeni kääntämään uuden tilanteen taitavimmin hyväkseen — usein vilpittömienkin vasemmistovoimien pyrkimyksistä riippumatta ja jopa niitä näppärästi hyväksikäyttäen — oli puolueen oikeistojohto.

32. Ks. artikkelisarjaa Mikä oli Jollaksen seminaari?, Tiedonantaja 46—51/74 sekä Antti Eskola: Yhteisiä asioita, Vaasa 1972, s. 25—27 ja 30—35. Eskolan mukaan "Jollaksen seminaari taisi olla ensimmäinen tilaisuus, jossa näinkin oikeistolainen joukko pystyi edes vastahakoisesti sulattamaan ajatuksen kommunistien mukanaolosta hallituksessa" (s. 34).

33. Ks. Lasse Jaakkola, Tapani Mauranen: Maatalouskysymys, Soihu 6/73, s. 9—19.

SDP:n hegemoniataktiikan välttämättömänä lähtöpisteenä oli tietty itsekritiikki ja siistiytyminen neuvostovastaisten asenteiden suhteen, mikä avasi tien sekä ulko- että sisäpolitiikan suuntaan. Ulkopoliittisen käänteen täsmällinen luonne kävi lopullisesti ilmi sen jälkeen, kun SDP oli saavuttanut riittävän vaikutusvaltaisen aseman ja käytti sitä muun muassa EEC-ratkaisun läpiajamiseksi. Sisäpoliittisen käänteen luonteen on yhä selvemmin määrännyt Pohjanlahden takaa kangasteleva näky sosialidemokraateista valtiomonopolistisen järjestelmän hallitusruorissa. Voimakas kommunistinen puolue pakotti täällä vain verhoamaan hegemoniapyrinnöt suomalaiskansalliseen asuun. Täksi kelpasi juuri reformistinen konseptio "vasemmistoyhteistyöstä", jota sos.dem. johdon taholla täysin avoimesti perusteltiin SKP:n integroimisen kannalta — mikä luokkataistelupuolueen kyseessä ollen merkitsee yhtä kuin sen tuhoaminen.³⁴

Neljänneksi mutta ei viimeiseksi SKP:n kriisikehitys. Tilanteessa jossa olivat kypsymässä uudet suotuisat edellytykset työväenluokan ja demokraattisen liikkeen taistelulle ja jossa oikeistovoimien politiikka oli ajautumassa vaikeuksiin, SKP:n subjektiivinen panos sai luokkataistelun kehityssuuntaa ratkaistaessa erityisen painon. Oikeistovoimien laaja ja aktiivinen manöverointi tapasi kuitenkin kasvavissa vaikeuksissa olevan puolueen. Näiden vaikeuksien syyt on osoitettu³⁵ löytyvän mm. luokkarakenteen muutosprosessista, työväenluokan kasvusta, uusien kerrosten radikalisoitumisesta ja sen myötä voimistuneesta pikkuporvarillisen ideologian vaikutuksesta; tieteellisteknisen kumouksen ja kuusikymmenluvun noususuhdanteen monopoleille avaamista mahdollisuuksista reformipolitiikkaan ja työläisaristokratian lahjontaan; oikeistovoimien valtavasti tehostuneen ideologisen työn vaikutuksista kommunistisen liikkeen sisällä; kansainvälisen kommunistisen liikkeen sisällä esiintyneistä vaikeuksista jne. Samalla ratkaisevaksi subjektiiviseksi syyksi on todettu puolueessa ilmennyt oikeisto-opportunistinen poikkeama³⁶, a n t a u t u -

34. Vrt. esim. Koivisto: mt.: "Nämä ovat ajatuksia, joihin päädyin totaalis-
sen maanpuolustuksen kurseilla... Tämän maan demokraattista järjestel-
mää ei suinkaan heikennä vaan päinvastoin vahvistetaan, jos voimme aivan
omasta tahdostamme osoittaa ääri-vasemmistollemme luottamusta, ottaa sen
mukaan yhteisten asioiden hoitoon, kuten vapaamielinen porvaristo teki
meidän suhteemme 1930-luvun kääntyessä lopulleen, eikä suinkaan tehnyt
sitä tappiokseen... Sen jälkeen kun meidän taholtamme on esitetty yhteis-
toiminnan ehdoksi vaatimus, että kommunistinen puolue muuttaa ohjel-
maansa, näyttää siltä, että näin todella voi tapahtua." (s. 33, 40). SDP:n
johdon suunnitelmista SKP:n suhteen ks. SKP:n lähistoriasta ja nykyi-
sestä tilanteesta, Tiedonantaja 179—180/74.

35. Ks. Taisto Sinisalo: Suomen Kommunistinen Puolue 1960- ja 1970-
luvulla; hajaannuksen syyt ja tie taisteluvoiman tehostamiseen, Puheen-
vuoroja kommunistien toiminnasta, s. 5—13 sekä Tiedonantajan em. artik-
keli.

36. "Näihin erimielisyyksiin eivät johda mitkään itse kommunistisessa liik-
keessä olevat objektiiviset syyt. Käytettävissämme on oikea ja rivien tiivi-
den turvaava tieteellisen sosialismin oppi, marxismi-leninismi. Kun kommu-
nistit toteuttavat oikean politiikkaa, eivät mitkään objektiiviset syyt auto-

minen noiden ulkoisten tekijöiden edessä, jopa niiden hyväksyminen ja hyväksikäyttö puolueen vastaisiin pyrkimyksiin.

Ydinkysymys on, että oikeistovoimien eri virtausten taholla käynnissä ollut ideologinen ja strategis-taktinen muutosprosessi onnistuttiin kytkemään SKP:n sisällä meneillään olevaan oikeisto-opportunististen katsomusten voimistumiseen. Oikeisto-opportunisti sai porvariston ja sosialidemokratian uusista mukautumisilmiöistä perusteluja virheellisille aatteellis-poliittisille arvioilleen ja toisaalta oikeistovoimien keskuudessa hahmottuvan integraatiopoliitiikan perusta oli — muun muassa näihin aikoihin virinneen ennennäkemättömän laajan kommunismia koskevan tutkimuksen ja yhteiskunnallisten keskustelun keinoin — lietsoa oikeisto-opportunististen katsomusten voimistumista SKP:n taistelukyvyyn lamauttamiseksi. Tässä työssä oikeistovoimat saattoivat sitä paitsi tukeutua tehokkaasti SKP:ta lähellä olevaan ja siihen yhteyksiä avaavaan organisaatioon, SKDL:oon.

Näin käynnistyi — ratkaisevasti ideologian tasolla — luokkavoimien omalaatuinen uudelleenryhmitys. Toisaalla oli järjestymässä laaja valtiomonopolististen oikeistovirtausten rintama, joka ulotti vaikutuksensa aina SKP:n sisälle asti. Toisaalle, SKP:n puoluekantaisten voimien ympärille alkoi ryhmittyä vakavasti heikentynyt demokraattinen liike.

Vuonna 66 tämä prosessi oli vielä täydessä vauhdissa, rintamat vasta hahmottumassa, lopullinen kuva selkiintymättä. Kaikkien luokkavoimien keskuudessa esiintyi hyökkäystunnelmia ja voitontoiveita. Tietenkään kaikki eivät voineet olla oikeassa.

3. Demokraattinen offensiivi vai oikeistohyökkäys?

Vuonna 66 alkaneen luokkataistelukauden yleisluonteen arvio on keskeinen SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen toteamien ideologis-poliittisten erimielisyyksien kohde. Näiden edustajakokousten hyväksymä poliittinen asiakirja sisältää puolueen piirissä esiintyvät näkemykset tämän kauden poliittisista tapahtumista, mutta yhtenäinen kokonaisarvio luokkataistelun ja voima-suhteen kehityksen yleissuunnasta on jäänyt vielä tuonnemmaksi. Tämän suhteen on esiintynyt varsin erilaisia näkemyksiä ja esiintyy vieläkin, vaikka käytännön kokemukset ovatkin saattaneet

maattisesti johda yhtenäisyyden rikkoutumiseen. Erimielisyytemme syntyivät jo 60-luvulla, osin ennenkin oikeisto-opportunistisesta poikkeamasta, joka ryhtyi puhumaan 'luovasta suhtautumisesta' marxismi-leninismiin ja luonnehtimaan marxilaisuuden muuna kuin luokkataisteluoppina. Marximi-leninismiin sijaan tuotiin tunnus 'nykyaikaisesta marxilaisuudesta'. Tällä perusteella kehitettiin laaja hyökkäys maailmankatsomuksemme perusteita ja luotettavia kommunisteja, kokonaisia piirijärjestöjä vastaan" (Sinisalo: Puolue eheäksi 16. edustajakokouksen linjalla, puhe SKP:n Keskuskomiteassa 9.2.75, Tiedonantaja 24/75).

monia virheellisiä katsomuksia pois päiväjärjestyksestä. Toisaalta reformistisen "vasemmistoyhteistyön" perspektiivistä käsin on vuoden 66 eduskuntavaalien tuloksia pyritty luonnehtimaan vasemmiston vaalivoitoksi, vuosia 66—71 kansanrintamahallitusten kaudeksi ja tuloksiltaan työväenluokan kannalta historian parhaiksi vuosiksi, onpa näiden vuosien yhteydessä joskus puhuttu ilmeisen vakavissaan jopa rauhanomaisesta siirtymisestä sosialismiin³⁷. Toisaalta on todettu, että on tapahtunut monopolien asemien huomattava vahvistuminen ja työväenluokan asemien heikkeneminen, oikeistohyökkäyksen käynnistyminen ja demokraattisen liikkeen perääntyminen; myös kansanrintaman käsitteen on katsottu kuuluvan muuhun yhteyteen.

Seuraavassa todetaan eräitä arvioperusteita, jotka on otettava huomioon, kun määritellään sisäpoliittisen voimasuhteen kehityksen yleissuuntaa vuoden 66 jälkeen. Näitä ovat mm. tämän kauden eduskuntavaalien tulokset, SKP:n strategis-taktinen valmius, taktiikan sisältö (tunnukset, taistelu- ja järjestömuodot) kysymys hallitustyyppistä ja hallituspolitiikan tuloksista. Vertailukohtana voidaan hyvin käyttää kautta 44—48: SKP:n toteamista heikkouksista huolimatta tuolloin elettiin todellisen demokraattisen offensiivin aikaa.³⁸

Vuoden 66 eduskuntavaalien tulos on olennaisesti erityyppinen kuin vuoden 45 (ja vuoden 58) vaalitulokset. Puhuttaessa vasemmiston vaalivoitosta on tarkoitettu SDP:n, SKDL:n ja TPSL:n yhteisen kannatuksen nousua 45 %:sta 51 %:iin ja näin tapahtunutta "vasemmistoenemmistöisen" eduskunnan muodostumista. Kuitenkin parlamentaarisesti katsoen samanlaisen kuoren alla liikkui erisuuntaiset voimavirratt kuin vuonna 45. Vuoden 45 vaalit merkitsivät todellakin SKP:n, antifasistis-demokraattisen SKDL:n, SDP:n ja Maalaisliiton vasemmistovoimien voittoa sekä oikeistovoimien, mm. SDP:n oikeistojohdon tappiota. Vuoden 66 "vasemmistovoitto" sitävastoin kätkee sisälleen SDP:n ja sen oikeistojohdon voiton (+ 7.7 %), TPSL:n tappion (— 1.8 %) sekä SKDL:n ja SKP:n tappion (— 0.8 %). Vaalituloksessa heijastuu ennen muuta oikeistohallitusten umpikuja ja SDP:n uuden taktiikan herättämä laaja vastakaiku. Demokraattisen liikkeen joukkokannatuksen kasvua se ei ilmaise.

Myöskään SKP:n ja sen myötä demokraattisen liikkeen strategis-taktisen valmiuden ei voi katsoa vastanneen

37. Esim. Elsa Aaltonen katsoi "kansanrintamahallitusten" oleellisesti horyjuttaneen porvariston luokkavaltaa. "Tähän saakka olemme puhuneet valtiovallasta yhden luokan esim. porvariston tai proletariaatin diktatuurina, kun olemme ilmaisseet valtiovallan luokkasisältöä. Minkä luokan diktaturia on luokkasisällöltään nykyinen valtiovalta Paasion vasemmistohallituksen aikana? Vastausta tuskin kyetään antamaan tänään, se voidaan nähdä vasta myöhemmin." (Ajankohtaisia puheenvuoroja, Kommunisti 10/66).

38. Vuosien 44—48 demokraattisen offensiivin pysähtymiseen johtaneista syistä ks. Syyt demokraattisen kehityksen hitauteen Suomessa — ote puoluesihteri Ville Pessin selostuksesta SKP:n 8. edustajakokouksessa 1948, Soihtu 3/74.

offensiiviin siirtymisen vaatimuksia. Oikeisto-opportunistiset katsomukset asettivat kyseenalaiseksi vuoden 57 puolueohjelman arvion sosialistisen vallankumouksen, porvarillisen valtion ja rauhanomaisen tien luonteesta.³⁹ Ne esittivät luokkarakenteen muutosprosessista sen virheellisen johtopäätöksen, että työväenluokan merkitys on vähentynyt ja että monopolien vastaisen rintaman rakentaminen vaatii poliittis-ideologisen työn painopisteen siirtämistä työväenluokan uusien tai sitä vasta lähestyvien kerrosten taholle, "avausta oikealle".⁴⁰ Tältä pohjalta esitettiin vaatimuksia SKP:n luonteen muuttamisesta ja lopulta sen lakkauttamisesta itsenäisenä marxilais-leniniläisenä puolueena.⁴¹ Vastaavasti talonpoikaiston katsottiin lakanneen muodostamasta työväenluokan tärkeimmän liittolaisen.⁴² Näiden virheellisten ideologis-strategisten konseptioiden "loogillinen kehittäminen" alkoi lisääntyvässä määrin hämärtää suomalaisen yhteiskunnan konkreettisen tilanteen erittelyä taktiikan muotoilun perustana.

Missä määrin näillä ja muilla samankaltaisilla käsityksillä oli kannatusta puolueen sisällä? On väitetty, että ne ovat puolueen "enemmistön" katsomuksia. Tämä ei pidä paikkaansa. Kysymyksessä olivat tietyt tunnistettavat henkilöt ja henkilöryhmät, ei puolueen tai sen johdon enemmistö: "Eräät puolueen jäsenet,

39. Kd-lehdistössä esitetyistä virheellisistä näkemyksistä rauhanomaisesta tiestä ja niiden kritiikistä ks. esim. Seppo Kortelainen: Sosialismin siirtymäteiden ja taisteluotojen ongelmista Suomessa, moniste.

40. Vrt. seuraavaa: "Marxin ajasta lähtien teorianamme on pitänyt lähtökohtana sitä, että kommunistisen liikkeen on tavoitteisiinsa pyrkiessään väistämättömästi nojaututtava niihin yhteiskunnallisiin voimiin, jotka ovat objektiivisesti sidottuja edistyksekkääseen tuotantotapaan. Nykyisissä olosuhteissa tämä rooli kuuluu ennenkaikkea nopeasti kasvaville ammattityöläiskerroksille, tekniselle sivistyneistölle ja tieteen tutkijoille" (Erkki Salomaa: Työväenluokan rakenteesta tapahtuneet muutokset, Yhteiskuntamme ongelmat ja marxilainen tutkimus, Tampere 1968, s. 97). Tämä Roger Garaudyn "uutta työväenluokkaa" muistuttava ajatus sisältää ratkaisevan väärinkäsityksen. Työväenluokan ja sitä lähestyvien työtätekevien kerrosten laajentaminen tietenkin edellyttää puolueen joukkoyhteyksien ja liittolaispolitiikan kehittämistä. Mutta tämä ei merkitse työväenluokan merkityksen pienenemistä eikä vaadi eikä tee mahdolliseksi ideologisia tarkistuksia tai kommunistisen puolueen järjestöluonteen muuttamista. Päinvastoin se edellyttää työväenluokan ja marxismi-leninismien vaikutuksen voimistamista uusien kerrosten keskuudessa, lisääntyvää kykyä torjua uusien kerrosten luonnonmukaisten pikkuporvarillisten katsomusten vahingollinen vaikutus, kykyä kasvattaa niitä.

41. SKP:n lakkauttamista sulauttamalla se SKDL:n puitteisiin esitti mm. SKP:n Lapin piirikomitea 29. 5. 65 ja SKP:n Oulun piirijärjestö 27. 12. 66 (Sinisalo: Suomen Kommunistinen Puolue... s. 14—15). SKDL:n taholla asiaa edisti mm. SKP:n jäsen Jorma Hentilä, joka SKDL:n uuteen ohjelmaan viitaten totesi: "Minusta tuntuu, että tämä ohjelma nimenomaan edistää tätä sulautumisprosessia SKDL:n sisällä, maailmankatsomuksellista sulautumisprosessia, jonka tuloksena mahdollisesti päädytään uudentyyppiseen selvästi sosialistiseen puolueeseen, jonkinlaiseen hermanssonilaiseen versioon Suomessa" (KU 16. 2. 67).

42. Ks. Martti Nurmi: Puolueen työtä talonpoikaiston keskuudessa tehostettava, Puheenvuoroja...

pääosaltaan lehdistön työntekijät, SKDL:ssa, dem. nuorisoliitossa ja dem. naisliitossa sekä ammatillisessa liikkeessä muun muassa rakennustyöläisten liitossa ja puolueen eri järjestöportaissa työskentelevät toimitsijat esittivät ajatuksiaan puolueen 'uudistamisesta' ja sen vaatimista 'leikkauksista'.⁴³ Samoin esimerkiksi "vuosien 65—66 lehdistökeskustelun suorittama 'avaus oikealle' ei ollut puolueen perusjoukkojen ääni — 453 puheenvuorosta vain 70 oli työläisten."⁴⁴ Kuitenkin oikeisto-opportunistisiin kaavailuihin liittyneiden "leikkausten" avulla pystyttiin pitkälle tekemään tyhjäksi offensiivisen linjan tehokas kehittäminen. Kaikkien taktisten ratkaisujen yhteydessä esillä ollut puolueen marxilais-leniniläinen linja on yritetty erityisesti kd-lehdistön palstoilla näkyvästi ja sitkeästi leimata "oppositioasenteeksi" — tosin turhaan kuten erityisesti viime vuosien kehitys on osoittanut.

Taktiikan keskeisen sisällön muodostaa kysymys tunnuksista, järjestö- ja taistelumuodoista. T u n n u k s i s t a puhuttaessa huomio kiinnittyy hallitustaktiikan kannalta olennaisiin tunnuksiin, hallitusohjelmaan. Luonteensa puolesta Paasion 1. hallituksen ohjelma ei sanottavasti eronnut porvarillisen parlamentarismien mukaisista tavanomaisista hallitusohjelmista; se ei ollut konkreettiset demokraattiset vaatimukset esittävä, joukkoliikkeen tukeen nojaava ja sen voimistamiseen tähtäävä, monopolien vallan rajoittamiseen suuntautuva ohjelma. Huomattava ero on jo verrattaessa vuonna 45 hyväksyttyyn ns. kolmen suuren yhteistyösopimukseen, joka sekin oli luonteeltaan lähinnä yleisluonteinen, mutta silti keskeiset taistelukysymykset melko selkeästi asettava julistus. Nyky aikaista vertailukohtaa voi etsiä esimerkiksi Chilen Kansan Yhtenäisyysrintaman tai vaikkapa Ranskan kommunistisen ja sosialistisen puolueen hallitusohjelmista — ero on ratkaiseva.

Kuitenkaan ei voi sanoa, ettei puolueen keskuudessa olisi kyetty asettamaan riittävän konkreettisesti demokraattisen liikkeen tavoitteita. Eräs kuusikymmenluvun alun merkittävän tutkimustyön viimeisiä tuloksia oli SKP:n 14. edustajakokouksessa vuonna 66 hyväksytty lähiajan talouspoliittinen ohjelma. Sen vaikutuksia ei Paasion hallitusohjelmassa kuitenkaan juuri näy. Voidaan kysyä, missä määrin tähän vaikutti se, että puolueen ohjelmallista työtä alkoi yhä enemmän hallita konkreettisesta analyysistä riippumaton ideologinen puuhailu, joka johti vuoden 69 epämarxilaisen ohjelman⁴⁵ yksipuoliseen hyväksymiseen epäonnistuneessa 15. edustajakokouksessa.

Myöskään järjestömuotojen kehitys ei muistuttanut offensiivista tilannetta. Kommunistisen puolueen "uudistami-

43. Ylimääräisen edustajakokouksen päätökset 16. edustajakokouksen pohjaksi, Tiedonantaja 6—9/72 ja Soihtu 1/72, s. 70. Ks. myös Sinisalo: Puolue eheäksi..., s. 9.

44. Sinisalo: ma., s. 9.

45. Ks. Urho Jokinen: Epämarxilainen ohjelma, Tiedonantaja 176 ja 182/74.

seen" liittyi sen jäsenmäärän lasku ja yhteyksien heikkeneminen työpaikoille. Puolueen integroimis-, jopa lakkauttamispyrkimysten tärkeä menetelmä oli SKDL:n kehitys reformistisen puolueen suuntaan. Se käynnistyi näkyvästi 7. liittokokouksessa vuonna 64 (jossa myös Alenius valittiin puheenjohtajaksi) ja heikensi oleellisesti uuden tilanteen sisältämiä mahdollisuuksia SKDL:n liittolaisfunktion kehittämiseen ja laajentamiseen. SKDL:n eräiden toimihenkilöiden "kansallisen sosialismin" pyrintöihin valjastettiin myös liiton jäsenjärjestöt. Nuorisoliitto lähestyi nopeasti rappiokautensa allonpohjaa: se oli pitkälle kadottanut paitsi kykynsä myös kiinnostuksensa työläisnuorison joukkotoiminnan järjestämiseen ja kasvatustehtävänsä hoitamiseen. Naisliitossa pikkuporvarilliset käsitykset — sielläkin jopa lakkautusesitykseen yltäen — valtasivat alaa.⁴⁶ Vuonna 65 perustettu SOL, muodollisesti tärkeä väline liittolaispolitiikan ulottamiseksi opiskelijoiden ja sivistyneistön keskuuteen, toimi tosiasiasa SKP:n vastaisen taistelun eräänä tukikohtana.⁴⁷

Työväenluokan yhtenäisyyden kannalta erityisen merkityksen sai ammattiyhdistysliikkeen järjestöllinen kehitys.⁴⁸ Oikeistovoi-
mien harjoittaman ammattiyhdistysliikkeen hajotustaktiikan johdettua umpikujaan, paranivat edellytykset yhtenäisyyskehitykselle, jota mm. SKP oli aktiivisesti ajanut. Vuodesta 66 käyntiin lähtenyt SAK:n cheyttäminen sai kuitenkin onnettoman luonteen. Sos.dem. johto asetti yhtenäisyyden saavuttamisen ehdoksi oman johtoasemansa ehdottoman turvaamisen. Sen piirissä nähtiin SAK hegemoniakehityksen eräänä päävälineenä. Oikeistovoi-
mien taholla kaavailtiin yhtenäisestä, mutta sos.dem. oikeistojohdon hallitsemasta ammattiyhdistysliikkeestä kehitteillä olevan tulopolitiittisen mekanismin peruspilaria.⁴⁹ Tässä mielessä myös monopoliporvaristo osallistui aktiivisesti eräisiin cheyttämisprosessin vaiheisiin.⁵⁰

Monopoliin vastaisen rintaman toisen päätehtävän talonpoikaistyön järjestämistä heikensi kehitys, jossa Pienviljelijäin liitto

46. Ks. Mirja Ruikka: SNDL, Soihu 3/73.

47. Ks. Reijo Kalmakurki: 70 vuotta sosialistista opiskelijaliikettä Suomen työväenluokan rinnalla — Eteenpäin O. W. Kuusisen viitoittamaa tietä, Soihu 1/75, s. 9—12.

48. Ks. Ay-tietouden peruskurssi, Toverin julkaisusarja, Tampere 1973, s. 112—139.

49. SDP:n silloinen puoluesihteerä Erkki Raatikainen totesi toukokuussa 67: "Edessä olevana kautena joudutaan työmarkkinapoliittisiin vaikeuksiin. Edistyyvä teollistuminen, siirtyminen maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta teollisuus- ja palvelusvaltaiseen muotoon aiheuttavat sopeutumisvaikeuksia. Näiden ratkaisemiseksi on johdonmukainen tulopolitiikka välttämätön. Siitä on kuitenkin mahdotonta aikaansaada ilman yhtenäistä ammattiyhdistysliikettä" (emt., s. 127).

50. SAJ:n sopeuttamisesta SAK:hon sovittiin Haikon kartanossa 6.7.69 pidetyssä kokouksessa, jossa isäntänä toimi STK:n toimitusjohtaja Päiviö Hetemäki. Emt. s. 125.

yhdistettiin MTK:n johtaman maatalouden neuvontaorganisaation puitteisiin.⁵¹

Sanalla sanoen: offensiiviselle kaudelle tyypillistä kommunistisen puolueen lujittumista ja sen joukkovaikutuksen voimistumista, työväenluokan ja demokraattisten joukkojärjestöjen kasvua, uusien perustamista, niiden välisen yhteistyön tiivistymistä monopolien vastaisen suuntauksen pohjalta ei ollut havaittavissa. Toisaalta ilmeni suoranaista lamautumista ja heikkenemistä, toisaalta esiintyi voimakkaita pyrkimyksiä kahlehtia järjestöllinen kasvu reformistisiin puitteisiin.

Taistelumuotojen suhteen etualalle nousi kysymys joukkoliikkeen ja parlamentti- ja hallitustyöskentelyn keskinäisyydestä. "Puolueemme ja kansandemokraattisen liikkeen hallituspoliittisten tavoitteiden puolesta ei ole aikaansaatu suuria ja tehokkaita joukkoliikkeitä mikä osaltaan johtuu riittämättömistä yhteyksistä eri työtätekevien väestökerrosten kanssa."^{51a} Yhteyksien riittämättömyys liittyy läheisesti edellä todettuun järjestölliseen kehitykseen.

Muodollisesti samansuuntainen itsekritiikki sisältyy myös SKP:n 8. edustajakokouksen vuonna 48 tekemään arvioon sodanjälkeisen hallitustyöskentelyn heikkouksista. Mutta ylimääräisen edustajakokouksen itsekritiikkiä korostaa monin verroin se, että taktinen suuntautuminen kauteen 44—48 verrattuna oli vuoden 66 jälkeen erilainen. Sodanjälkeiselle kaudelle oli luonteenomaista voimakkaiden joukkoliikkeiden organisoiminen hallituspolitiikan keskeisten kysymysten ratkaisemiseksi demokraattiseen suuntaan; 60-luvulla ilmeni pyrkimyksiä käyttää heikentyneitäkin joukkoyhteyksiä, ei joukkoliikkeiden nostamiseen vaan hillitsemiseen hallitustyöskentelyä "häiritsevinä". Vuoden 48 itsekritiikissä on kysymys oikean perussuunnan toteuttamisen puutteista, vuonna 70 enemmän taktisen suuntauksen heikkoudesta: taistelumuotojen kehittäminen ei vastannut offensiivisen kauden vaatimuksia.

Arvioidessaan vuoden 66 hallitusratkaisun luonnetta Taisto Sinisalo totesi: "Kommunistien osallistuminen hallitukseen kapitalistisessa maassa on aina monitahoinen ongelma. Määrätyt tilanteet — fasismin vaaran torjuminen, suuret luokkavoimien muutokset, työväen joukkotoiminnan nousun vaihe — antavat usein esitettyjä ja eriteltyjä perusteita löytää myönteinen ratkaisu tähän kysymykseen. Suomessa sitä vastoin kommunistien päätös osallistua hallitukseen tehtiin toisenlaisissa olosuhteissa. Työväen taistelussa ei esiintynyt erityistä nousun vaihetta ja kommunistien ja kansandemokraattien kannatus oli ratkaisua edeltäneissä vaaleissa alentunut. Sitä selvemmin oli nähtävissä, että hallitusyhteistyökysymyksen toivat päiväjärjestyk-

51. Nurmi: ma, s. 73.

51a. SKP:n ylimääräisen edustajakokouksen poliittinen asiakirja, kirjassa SKP:n 16. edustajakokous, Kuopio 1972, s. 139.

sialidemokratian kriisi. Hallitusyhteistyön jatkuessa oli selvästi nähtävissä, että hallituskumppanimme pyrkivät yhteistyön avulla niveltämään kommunistit noudattamansa politiikan toteuttajaksi. Sosialidemokraateille se oli avointa luokkayhteistyön politiikkaa suurpääoman kanssa, keskustavoimat porvarillisena puolueena ajoivat tavoitteellisestikin porvarillista politiikkaa.”⁵²

Hallituksen muodostaminen ei siten ollut joukkoliikkeen voimin tapahtunut demokraattisen sillanpään valtaaminen valtiokoneiston sisällä. Tosiasiallisesti hallituskokoonpano ratkaistiin SDP:n puolueenuevostossa puolueensisäisen taktisen keskustelun päätteeksi, jossa vaihtoehtoina olivat SDP:n vanhakantaisten oikeistovoimien esitys vähemmistöhallituksesta (perinteinen ratkaisu luokkavoimien suhteellisen tasapainotilan hoitamiseksi) sekä modernin oikeistojohdon ja vasemmistovoimien eri perusteista lähtevä yksimielisyyt SKDL:n mukaanottamisesta.⁵³ Hallituskysymyksestä ei näin koskaan muodostunut joukkotaiistelun kysymystä.⁵⁴

Sen sijaan se oli kyllä tietyllä tavalla joukkojen kysymys. 18 vuoden eristyksen murtaminen oli tietenkin voitto SKP:lle, osoitus työväenluokan eduksi tapahtuneesta voimasuhteen muutoksesta. SKP oli jatkuvasti vaatinut demokraattisen hallituksen muodostamista. Uudessa tilanteessa vallitsi ymmärrettävästi psykologista valmiutta hallitukseenmenon suhteen. Luotettiin SKP:n kykyyn kääntää hallitusratkaisu työväenluokan eduksi oikeistovoimien suunnitelmista huolimatta.

Vaikka hallitus ei tietenkään muodostunut monopoliporvariston laskelmien sataprosenttisenä tuloksena, se sopi kuitenkin varsin kivuttomasti uuden integraatiopolitiikan puitteisiin. Realistisen asenteen omaksumista helpotti myös valtionalouden keho tila ja edessä oleva laskukausi. Kokoomuksen roolinmukaista ideologista taistelua ja syrjäjoutumisen aiheuttamaa turhautumista⁵⁵ lukuunottamatta oikeistovoimien reaktiot kommunistien seen eräät uudet taktilliset asenteet SDP:n johdossa ja eriytymiskehityksen voimistuminen sos.dem. liikkeessä ja yleinen so-

52. Sinisalo: Puolueen yhtenäisyyden lujittamisen ja joukkopohjan laajentamisen tehtävät (puhe SKP:n 16. edustajakokouksessa), emt., s. 65.

53. Ks. Pertti Hynynen: Kansanrintamapolitiikka, Marxilainen aikakauskirja 1/70, s. 43—44.

54. Ks. ylimääräisen edustajakokouksen asiakirja, s. 139. Kuten asiakirja myös toteaa, ”puolue esitti 18 vuoden ajan vaatimusta kansanvaltaisten voimien yhteistyöhallituksesta, kuitenkin puolueemme osallistuminen hallitukseen keväällä 1966 tapahtui odottamatta”.

55. ”Kansallisen Kokoomuksen eduskuntaryhmä on käsitellyt parhaillaan käynnissä olevia hallitusneuvotteluja ja ilmaisee huolestumisensa niiden saamasta suunnasta. Sosialidemokraattinen hallituksen muodostaja ei edes keskustele kansanvaltaisten puolueiden yhteistoiminnan varaan rakentuvasta enemmistöhallituksesta. Sen sijaan vakavasti suunnitellaan sellaista hallitusta, jossa SKDL on edustettuna... Tämän vuoksi kokoomuksen eduskuntaryhmä haluaa vakavasti tähdentää, ettei lainalaiselle kansanvaltaiselle yhteiskuntajärjestyksellemme vieraita päämääriä kannattavaa puoluetta voi hyväksyä maan hallitukseen.” (Kokoomuksen eduskuntaryhmän julkilausuma 3. 5. 66)

mukaantuloon eivät läheskään vastanneet sodanjälkeistä tilannetta. Vuodet 66—71 eivät olleet monopoleille "vaaran vuosia", "kuolemanvaara" ilmestyi vasta niiden jälkeen. Hallitukseen suhtauduttiin levollisesti, vuoden 67 devalvaation ja tulopolitiikan käynnistymisen jälkeen jopa kaunopuheisen ylistävästi.⁵⁶ Oikeistovoimat haukkuivat "kansanrintamaa" erityisen mielellään käytössään monopolien etujen mukaisen hallituspolitiikan kurjia seurauksia demagogisesti täysin mitoin hyväkseen.

Ratkaisevaa, oli, että hallituksessa vallitsi oikeistososialidemokratian hegemonia ja että SKP:lle oli varattu vain pysyvä "kakosmiehen" rooli — mekanismi, joka siististi ja tehokkaasti esti työväenluokan etujen ja vaatimusten vaikutuksen hallituspolitiikan suuntaan. Tässä suhteessa tilanne erosi jyrkästi sodanjälkeisestä, jolloin kommunisteilla oli melko tukeva ote hallituspolitiikan johdossa ja oikeistovoimat, myös SDP:n oikeistovoimat oli tietyssä määrin eristetty hallituksen ulkopuolelle.⁵⁷

Vuosien 66—71 hallitusten luonne ja siinä kiteytyvä luokkataistelun ja voimasuhteen kehityksen yleissuunta ilmenee ennen kaikkea tietenkin hallituspolitiikan tunnettuina tuloksina. Se käsitkirjoitus, joka kuusikymmenluvulla monopoliporvariston taholla laadittiin, tuli toteutetuksi varsin tehokkaasti. Kaksi päätaivotetta saavutettiin: imperialistinen integraatiokehitys on vuodesta 67 lähtien (devalvaatio, OECD-jäsenyys, EEC-kehitys) saavuttanut uuden vaiheen; tämän edellyttämä valtiomonopolististen rakenteiden täydellistäminen, erityisesti tulopoliittisen mekanismin rakennustyö on toteutettu.

Valtiomonopolistisen kapitalismin poikkeuksellisen tehokkaan vakiinnuttamisen välittömimmät vaikutukset näkyvät selvästi pääomasuhteen vastakkaisten kohtioiden, pääomanomistajien ja työväenluokan aseman kehityksessä. Tässä yhteydessä riittääköön seuraava pikapiirros, joka antaa kiistattoman kuvan siitä, että on eletty kapitalistien kulta-aikaa⁵⁸:

56. Kiittäviä lausuntoja on tullut aina ulkomaita myöten mm. ruotsalaiselta suuryritykseltä, Marcus Wallenbergilta ja OECD:n taholta. Siirtyessään pois STK:n toimitusjohtajan pallilta Päiviö Hetemäki totesi: "Mieluisimmat tapaukset STK:ssa — ne olivat tähtihetkiä — olivat, kun ensimmäinen ja toinen vakauttamissopimus syntyivät" (US 28. 3. 71). Göran Ehrnrooth, PYP:n ryhmän johtomiehiä, lausui samasta asiasta: "En rehellisesti sanoen rohjennut varauksitta uskoa mahdollisuuksiin päästä tällaiseen ratkaisuun, puhumattakaan että se saataisiin aikaan niin pian. Olen iloinen, että epäilykseni osoittautuivat aiheettomiksi" (Unitas 1/69).

57. Pekkalan hallitusta muodostettaessa keväällä 46 kyettiin SDP:n oikeistovoimat syrjäyttämään jopa siinä määrin, että "hallitukseen valittiin sosialidemokraattisen puolueen edustajat tiedustelematta sen eduskuntaryhmän ja puoluejohdon mielipidettä. Ne saatettiin valmiiden tosiasioiden eteen, eikä silloisessa tilanteessa katsottu voitavan ryhtyä muihin toimenpiteisiin kuin vastalauseeseen esittämiseen". (Suomen sosialidemokraattinen työväenliike 1899—1949, Helsinki 1949, s. 371)

58. Pertti Honkasen kokoama aineisto. Lähteet: Suomen tilastollinen vuosikirja 1972, s. 202; Pertti Honkanen: Työtätekevien verotuksesta, Kommu-

- pörssiosakkeiden hinnat kohosivat yleisindeksin mukaan vuosina 67—72 296 %, kun ne edellisellä viisivuotiskaudella 62—67 alenivat 17 %; tämä oli seurausta paitsi devalvaation aiheuttamista vientivoittojen kasvusta myös siitä, että veropoliittisin toimenpitein luotiin suotuisat edellytykset osakerahoitukselle;
- osakeyhtiöiden osuus valtion tuloveron tuotosta pieneni vuosina 68—72 yli 20 %sta 9.3 %iin ja niiden vero-osuudessa tapahtui absoluuttistakin alenemista (68: 423 milj. mk, 71: 312 milj. mk); tämä on ennen muuta seurausta suuryhtiöille annetuista uusista verohelpotuksista, joista säädettiin mm. vuonna 69 voimaan astuneessa uudessa elinkeinoverolaissa;
- välittömien verojen osuus tuloista teollisuustyöläisten vuosikeskiansiotasolla kasvoi viisivuotiskaudella 65—70 veroluokasta riippuen 5—6 %, kun sitä edellisellä kymmenvuotiskaudella 55—65 vastaava nousu oli vain 2 %;
- porvarillisten tilastojenkin mukaan laskettu palkkojen kansantulo-osuus, joka vuosina 64—66 oli noususuunnassa, aleni vuosina 67—69 voimakkaasti, etenkin kun otetaan huomioon samaan aikaan tapahtunut palkkatyöväen määrän kasvu;
- työn voimaperäistyminen on vuosina 65—70 ollut erittäin tuntuva; näinä vuosina työtapaturmien tiheysluku on kasvanut jatkuvasti tavanomaiset suhdannevaihtelut ylittäen siitä huolimatta, että työaika samaan aikaan väheni 10 %;
- vuodesta 1959 vuoteen 1970 väheni työllisen työvoiman määrä maataloudessa 640 000:sta 409 000:een eli 36 %, tilojen lukumäärä vähentyi 34 000:lla. Pääosa tästä muutoksesta tapahtui 60-luvun loppuvuosina ns. ”pientalonpojan tappolinjalla.”
- nettomaastamuutto oli vuosina 65—70 yhteensä yli 100 000 henkilöä, mikä koostuu paitsi valtiomonopolistisen rakennepoliittikan kohteeksi joutuneesta maatalousväestöstä myös teollisuustyöläisistä;
- edellisestä huolimatta keskimääräinen työttömyysprosentti virallisen työvoimatiedustelun mukaan, joka vuosina 62—66 oli 1.5 %, oli vuosina 67—71 2.8 %.

Edellä ei ole mainittu bruttoreaaliansioiden kehitystä, johon on viitattu, kun tulopolitiikan vuosia on mainostettu työtätekevien kannalta ”historian parhaina vuosina”. Tällöin on nimitäin pyritty unohtamaan kolme seikkaa. Ensinnäkin oleellisesti kiristyneen verotuksen, työn voimaperäistymisen, ylitöiden lisääntymisen, työvoimarakenteen muutosten ym. tekijöiden vaikutus lopulliseen reaali-palkkatasoon. Toiseksi työtätekevien kan-

santulo-osuuden pieneneminen, monopolien jättivoitot, pääomasuhteen toisenkin kohtion olemassaolo. Kolmanneksi — ja tämä lienee olennaisinta — se että reaaliansioiden mahdollinen nousu on pääasiassa seurausta tulopolitiikkaa vastaan suuntautuneista lakkotaisteluista⁵⁹, mihin palataan jäljempänä.

Mitä tulee eräisiin hallituskauden myönteisiksi mainittuihin tuloksiin (eläkejärjestelmän kehittäminen, peruskouluuudistus jne.), ne lienee syytä nähdä siinä valossa, mikä ilmenee Leonid Brezhnev'n NKP:n 24. edustajakouksessa esittämästä nykykapitalismin erikoispiirteiden luonnehdinnasta: "Sosialismia vastaan kamppaillessaan pääoman maiden hallitsevat piirit pelkäävät enemmän kuin koskaan aikaisemmin luokkataistelun kasvamista vallankumoukselliseksi joukkoliikkeeksi. Siitä johtuu porvariston pyrkimys riistää ja sortaa peitetymässä muodossa työtätekeviä, porvariston valmius myöntyä monissa tapauksissa osittaisiin uudistuksiin, jotta se voisi mahdollisuuksien mukaan pitää joukot aatteellisessa valvonnassaan."⁶⁰ Toisin sanoen: mainitut uudistukset ovat kokonaisuuteeltaan työväenvastaisen hallituspolitiikan osa ja ehto, monopolien myönnytyksiä vähemmän tärkeässä jotta tärkeä voidaan turvata.

Tämä ei tietenkään aseta kyseenalaiseksi niiden myönteistä merkitystä työtätekeville, siinä määrin kun todella on kysymys monopolien perääntymisestä eikä niiden asemien vahvistamisesta⁶¹. On vain niin, ettei tällaisia reformeja voida "ostaa" sitoutumalla työväenluokan etujen vastaiseen politiikkaan — vaihtoraha on liian suuri. Sitä paitsi todella merkittävät ja kestävät, monopolien etuja kaventavat reformit ovat saavutettavissa ainoastaan työväenluokan etuihin ja joukkovoimaan nojaavan vallankumouksellisen taktiikan "sivutuotteina", joko hallituksesta tai sen ulkopuolelta käsin.

59. Lakkojen ja reaaliansiokehityksen suhteesta ks. Timo Koste: Työttömyys ja inflaatio työnantajan aseena, lakko työntekijän. SKP:n talouspoliittisen osaston aineisto 4. 10. 74.

60. NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 20.

61. On syytä muistaa, että viime aikoina on tarjottu "askeleena kohti sosialismia" tavanomaisia taantumuksellisia monopolien mahtia kasvattavia valtiomonopolistisia reformeja kuten esim. investointirahasto. Kaavaillessaan hallituspolitiikkaa keväällä 66 Mauno Koivisto totesi: "Lähinnä on huomio nyt keskitettävä sellaisten periaatteellisten ratkaisujen aikaansaamiseen, jotka eivät välittömästi lisää valtion menoja, kuten peruskoulu-uudistuksen, verouudistuksen ja maatalouspolitiikan uudistuksen toteuttamiseen". (Linjanvetoa, s. 85). Esim. peruskoulu-uudistus oli myös monopolien kannalta taloudellisesti ehdottoman välttämättömäksi käynyt reformi. Sitä koskeva päätös tehtiin eduskunnassa vuonna 69 yksimielisesti. (Ks. Kalle Rantanen: Peruskoulu-uudistus, Mikkeli 1972). Tämä ei tietysti merkitse, ettei uudistuksella olisi tärkeä koulutuksen tasa-arvoisuuden edellytyksiä lisäävä merkitys. Se merkitsee vain sitä, ettei ole sataprosenttisen itsestäänselvää, että SKDL:n mukanaolo hallituksessa oli reformin välttämätön edellytys. Peruskouluuudistus oli osa s a m a a valtiomonopolistista politiikkaa, joka viime päivinä, taloudellisen kriisin kärjistyessä on hallituksen ns. maksutasepakettin myötä johtanut sen jäädyttämiseen.

Tätä ei käsitä ns. pienemmän pahan ajattelu,⁶² joka pyrkii peittämään hallituspolitiikan työväenvastaisuutta ja todistelemaan SKDL:n mukanaolon välttämättömäksi. Esitetään, että asiat olisivat sujuneet vieläkin kehnomminkin, mikäli SKDL ei olisi ollut mukana hallituksessa — hyvä siis näinkin. (Samoin viitataan siihen, että SKDL:n ulosloittamisesta lähtien asiat vasta ovatkin meneet päin mäntyä — siis mukanaolosta oli hyötyä). Riippumatta siitä, missä määrin hallituskauden myönteisiksi mainitut tulokset ovat seurausta SKDL:n mukanaolosta — on osoitettu miten SKDL on nimenomaan tehokkaalla oppositiopolitiikallaan saavuttanut merkittäviä tuloksia⁶³ — koko argumentaation perusta on virheellinen. Vaihtoehtona ei voi olla pienempi paha hallituksessa, suurempi paha hallituksen ulkopuolella — tähän on porvarilliseen parlamentarismiin sitoutuneiden puolueiden vaihtoehto. Todellinen vaihtoehto on siinä, harjoitetaanko vai eikö harjoiteta johdonmukaisesti työväenluokan etujen mukaista, monopolien etuja vastaan suuntautuvaa politiikkaa. Jos konkreettinen voimasuhde sallii ja vaatii sen harjoittamista hallituksesta käsin, hyvä on, jos ei, sitä on harjoitettava hallituksen ulkopuolelta käsin. Työväenluokan kannalta sen paremmin pienempi kuin suurempikaan hyvä ei ole löydettävissä porvarillisen parlamentarismin ja siihen sitoutuvan reformistisen taktiikan puitteista.

Paasion ja Koiviston hallitusten toimenpiteet vaikuttivat omalta osaltaan ilmeisen tehokkaasti siihen voimasuhteen muutokseen monopolien eduksi ja demokraattisen liikkeen tappioksi, joka vuosikymmenen vaihteeseen tultaessa oli havaittavissa. "Näiden hallitusten kurjuus oli siinä, että ne kapitalisteja suosivalla politiikallaan sysäsivät 'luonnostaan' monopolien vastaisia voimia oikeiston vaikutuspiiriin. Nämä hallitukset eivät siis olleet kansanrintamahallituksia."⁶⁴ Dramaattisesti voimasuhteen kehitys heijastui vuoden 70 eduskuntavaaleissa. SKDL:n äänimäärä, joka jo vuoteen 66 mennessä oli pudonnut vuoden 58 23 %:sta 21.2 %:iin, romahti nyt 16.6 %:iin. Vastaavasti Suomen maaseudun puolueen 1.0 % nousi räjähdysmäisesti 10.5 %:iin. Myös Kokoomuksen kannatus kasvoi 13.8 %:sta 18 %:iin.

Näin rajujen muutosten poisselittäminen viittaamalla mm. SKP:n "ristiriitojen" valitsijoissa herättämään "hämmennykseen", yrittämällä näin peittää erimielisyyksien poliittis-ideologinen sisältö, on auttamatta idealismia. Näin voimakkaiden psykologisten reaktioiden taustalla täytyy olla syvä yhteiskunnallinen kriisi, pettymys hallituspolitiikkaan ja siihen sidoksissa olleisiin poliittisiin voimiin. SKP:n ideologis-poliittisten erimielisyyksien vaikutus

62. "Pienemmän pahan politiikasta", pyrkimyksestä rajoittaa työväenluokan etujen mukaisten ratkaisujen etsiminen tiukasti reformistisen taktiikan puitteisiin ks. esim. "T": Poliitikan ratkaiseva koetin, Tiedonantaja 14/75.

63. Ks. Pauli Puhakka: Kommunistien osallistumiselle hallitukseen ei ole edellytyksiä, Tiedonantaja 6/74.

64. Urho Jokinen: Kansanrintamapolitiikasta, Tiedonantaja 28. 5. 70.

näkyi vaalituloksessa ennen muuta siten ja siinä määrin kuin oikeistovoimat kykenivät niitä hyväksi käyttäen synnyttämään kuvan, että puolue olisi kurjan hallituspolitiikan takana.

4. Joukkotaistelun linja

Vuosikymmenen vaihteen tienoilta lähtien monopolien uuteen taktiikkaan nojautunut offensiivi alkoi kohdata yhä päättäväisempää ja laajempaa vastarintaa. Työläisten lakkotaistelujen määrä kohosi jyrkästi, monet toimihenkilöryhmät ryhtyivät ensimmäistä kertaa joukkokamppailuun etujensa puolesta, nuorison keskuudessa tapahtui nopeaa ideologista kehitystä, opiskelija- ja koululaisliikkeestä kasvoi varteenotettava demokraattinen voima, sivistyneistön etummainen aines alkoi organisoiua työväenluokan rinnalle. Tällä kehityksellä on taustansa kapitalismin yleisen kriisin kolmannen vaiheen uudessa laadullisessa kärjistymisessä, sen kansainvälisissä vaikutuksissa ja valtiomonopolistisen kapitalismin kriisin syvenemisessä Suomessa.⁶⁵

Luokkataistelun nousun ja demokraattisen liikkeen elpymisen tärkeänä subjektiivisena edellytyksenä oli SKP:n kriisikehityksessä tapahtunut käänne, ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjan vaikutuksen voimistuminen. Työväenluokan ja muiden väestökerrosten keskuudessa kehittyneiden joukkoliikkeiden johdonmukaisimmat organisaattorit oli löydetävissä juuri edustajakokousten linjaa puolustavien kommunistien joukosta. Toisaalta joukkoliikkeestä tuli nopeasti käytännön koetinkivi, joka vahvisti SKP:n marxilais-leniniläisen linjan pätevyyden ja syvensi reformismin kriisiä.

Oikeisto-opportunisteille joukkoliikkeet järjestivät marxismin peruskurssin. Ne osoittivat käytännössä, ettei kuusikymmenluvulla vaivattomasti toteutettu valtiomonopolistinen kurjituspolitiikka ollut sellainen "objektiivinen lainmukaisuus", jota vastaan käytävä taistelu olisi paitsi tuloksetonta myös mieletöntä, "epämarxilaista". Ne osoittivat, että valtiomonopolistinen kapitalismi on kyllä kapitalismin kehityksen lainmukainen tuote, mutta se tapa ja muoto, jolla tämä lainmukaisuus toteutuu, ratkaistaan luokkataistelussa kehittyvän konkreettisen voimasuhteen perusteella — tähän on myös ainoa avain tämän lainmukaisuuden kumoamiseen sosialistisen vallankumouksen prosessissa. Oikeisto-opportunistien "objektiivisesti lainmukaisen" ja monopoliporvariston "realistiseksi" kiittelemän linjan rinnalle nousi käytännössä tulokselliseksi osoittautunut SKP:n joukkojen aktiivisuuteen perustuva monopolien vastaisen rintaman rakentamisen linja. Tämän rintaman ytimenä kehittyi joukkoliikkeiden myötä myös todellinen, reformistisen "vasemmistoyhteistyön" linjasta poikkeava, kommunististen, sosialidemokraattisten ja puolueettomien työläisten yhteistyö. Myös opiskelijoiden keskuudessa,

65. Ks. Kapitalismin yleisen kriisin nykyinen kärjistymisen luonne... ma.

ratkaisevasti SOL:n kehityksen tuloksena⁶⁶, on SKP:n linja erityisesti osoittanut voimansa.

Joukkoliikkeiden kärjeksi kehittyi työväenluokan taistelu tulopolitiikan taloudellista perustavoitetta, reaaliansioiden jäädyttämistä vastaan. Vuodesta 68 lähtien työtaisteluihin osallistuneiden määrä on kohonnut jyrkästi: viimeisen viiden vuoden aikana se on ollut suurempi kuin koko tulopolitiikkaa edeltäneellä sodanjälkeisellä kaudella.⁶⁷ Taistelu on ollut menestyksellistä. Kun tulopoliittisen sopimuspalkkaindeksin nousu on taloudellisen kriisin ja inflaation kärjistyessä jäänyt yhä selvemmin elinkustannusindeksin nousuvauhdista, (puhumatta elinkustannusten todellisesta nousuvauhdista), on reaaliansioiden turvaaminen jäänyt yhä enemmän lakkotaisteluilla realisoitujen "liukumien" varaan.⁶⁸ Sopimuskauden lopussa palkat ovat yleensä olleekin lähempänä työläisten "epärealistisina" syrjäytettyjä vaatimuksia kuin tulopoliittikkojen "realistisia" kurjistuskaavailuja⁶⁹ — luokkataistelun ja voimasuhteen realismi tulopoliittikkojen "objektiivista" realismia vastaan. Tietenkin lakkoliikkeiden tulokset olisivat olleet kokonaan toista luokkaa, jos työläisten vaatimusten voima olisi saanut hajottamatta vaikuttaa jo ennen kurjistussopimusten solmimista, ja taistelu olisi käyty hyvien sopimusten saamiseksi eikä huonoja sopimuksia vastaan. Tässä on totuus tulopolitiikan ja reaaliansioiden suhteesta.

66. "Sosialistinen Opiskelijaliitto on kasvanut voimassaan, taidossaan ja periaatteellisuudessaan yhteydessä siihen taisteluun, jota on käyty SKP:n ylimääräisen ja 16. edustajakokouksen linjan toteuttamiseksi. Tässä taistelussa SOL on kunnialla täyttänyt itselleen asettamansa vaativan tehtävän toimia SKP:n reservinä ja taistelukumppanina" (Taisto Sinisalo: SKP:n tervehdys SOL:n 9. liittokokoukselle, SOL:n 9. liittokokous, Hämeenlinna 1973, s. 13).

"... menestyksellisessä 9. liittokokouksessaan SOL, SKP:n ja kansainvälisen kommunistisen liikkeen kokemuksiin nojaten, hyväksyi Taisteluohjelmansa. Tuo ohjelma on merkittävä asiakirja opiskelijoiden liittämistä monopolienvastaiseen taisteluun luokkataisteluun luokkataistelun nykyisessä strategisessa vaiheessa, ja se sisältää lukuisia hyödyllisiä virikkeitä myös puolueen työlle" (Sinisalo: Kommunistisen nuorison tehtävät taistelussa puolueen päämäärien puolesta, Helsinki 1974, s. 13).

67. Koste: ma.

68. Ks. Pertti Honkanen: Sopimuspalkkojen reaaliarvo pudonnut 17 prosenttia vuoden 1972 tasosta, Tiedonantaja 5. 2. 75. Honkasen suorittamien laskelmien johtopäätös on, että jos liukumien ansiosta "nimellisansion todellinen nousu vuosina 1973—74 on ollut noin kaksinkertainen sopimuskorotuksiin verrattuna, on olemassa tietty toive, että reaali-palkka on edes samalla tasolla kuin vuonna 1972. Kun otetaan huomioon verotuksen kiristyminen, työn voimaperäisyyden kohoaminen, elinkustannusindeksin vääristymät ja muita vastaavia tekijöitä, tämäkään sääntö ei ilman muuta päde."

Seppo Toiviaisen arvion mukaan vuosina 68—70 työläisten reaali-palkat polkivat paikallaan (Toiviainen: mt., s. 63).

69. Esim. Liinamaa II-sopimuksen keskimääräinen korotus oli n. 23 prosenttia, työläisten Tiedonantajassa esittämä vaatimus 40 p. ja sopimuskauden aikana toteutunut nimellisansiokehitys keskimäärin 55 p. UKK-sopimus tarjosi n. 50 p, työläiset vaativat 100 p ja lopullinen tulos oli 102 p. (Tiedonantaja 12. 10. 72).

Tulopolitiikan käytännön kokemukset ja sen vastaisissa lakkoilikeissä ilmenevän kommunistisen taktiikan teho ovat hillinneet huomattavasti avoimen reformistisista asemista lähtevää tulopolitiikan ylistelyä. Mutta toisaalta, lakkoliikkeiden torjumiin tähtäävän kovenevan tulopoliittisen vastahyökkäyksen lieveilmionä syntyi omalaatuinen ideologinen odysseia, yritys haalia "marxismiin" jopa "leninismiin" nimissä aseita tulopolitiikan vastaisen joukkotaistelun taktiikan kumoamiseksi. Leninin aikanaan oikeisto-opportunisteja vastaan suuntaama syyte ekonomismista huitaistiin nyt taistelevien työläisten ja erityisesti kommunistien silmille. "Pelkän palkkataistelun" sijaan alettiin vaatia komeasti kalskahten "korkeampitasoista ammattiyhdistyspolitiikkaa".

Tunnetusti näissä merkeissä on viime vuosina luotu kokonainen tarusto, joka ketterästi on uudistunut sitä mukaa kun käytäntö on saattanut sitä huonoon valoon. Alussa jopa varoiteltiin työläisiä "osallistumasta elintasokilpailuun", tavoittelemasta "yläluokkien elintasoa ja elintapoja"⁷⁰ — tämän tapainen "eettinen sosialismi" jouti kuitenkin pian historian roskakoriin, josta Sor-san—Virolaisen hallitus on penkonut sen uuden nollakasvuideo-logiansa aineksiksi. Myös filosofoitiin, että kamppailu reaalisoiden turvaamiseksi itse asiassa onkin lähes vastavallankumouksellista: "... kysymys poliittisesta tietoisuudesta, kapitalismin kaatamisesta ei nouse joukkojen tietoisuuteen".⁷¹ Annettiin myös avoimen epämarxilaisesti ymmärtää, että palkankorotukset ovat inflaation syy.⁷² Sittemmin on hakeuduttu yhä kauemmas käytännön elävästä elämästä, käsitteiden maailmaan. On päädytty mie-tiskelemään, onko tulopolitiikkaa erityisenä vuodesta 68 lähtien harjoitettuna valtiomonopolistisen sääntelyn käytäntönä ja rakenteena oikeastaan olemassakaan. Eikö voisi ajatella, että tulopolitiikkaa on harjoitettu jo vuodesta 40 lähtien (tes-sopimukset käyttöön)? Tai eikö kyseessä ole vain yksi mahdollinen "nimi" valtiomonopolistisen kauden koko tulonjakopolitiikalle "yleensä", jolloin tulopolitiikan murskaaminen olisi yhtä kuin vallankumouk-

70. Arne Saarinen Lahdessa 29. 9. 69. Vastatessaan Kauko Heikkilän mm. edellistä lausumaa koskevaan kritiikkiin Saarinen toteaa: "En tajua missä kohdin puheeni k.o. kohta on periaatteellisesti väärä. Se perustuu Marxin ja Engelsin lukuisiin lausuntoihin..." Kysymys onkin siitä, että oikeat periaatteet eivät sovi väärään paikkaan. Saarisen mukaan nimittäin vaara suistua elintasokilpailuun on konkreettisesti "suurin puoluettamme uhkaava vaara". Tässä kysymyksessä voi hyvin olla samaa mieltä Marxin ja Engelsin kanssa ja eri mieltä Saarisen kanssa.

71. Heikki Typpö: Ekonomismista — ryhmäkuntalaisten rasite, Terä B 1, s. 41.

72. Esim. Arne Saarinen: "Voidaan tietenkin — kuten meillä on tapana tehdä — sanoa, että palkankorotusten ei tarvitse johtaa hintojen nousuun, koska esim. kapitalistien voittoja voidaan alentaa. Teoreettisesti tämä on tietenkin oikein, mutta tällä selityksellä on arvoa vain mikäli se auttaa lisäämään sosialismin kannattajien määrää(!). Sillä kapitalistinen järjestelmä toimii vain mikäli kapitalistit saavat tietyn määrän voittoa." (Kaiku Vuori: Tulopolitiikasta, Marxilainen aikakauskirja 1/70, s. 25). Kuten Vuori toteaa, Saarinen erehtyy: "Ainoakaan kapitalistinen järjestelmä ei ole vielä kaatunut voiton pienuuteen".

sellinen tilanne! — jne. jne. niin pitkälle kuin konkreettisen todellisuuden kahleista vapaan mielikuvituksen lentoa riittää.

Tämän vuolaan jaarittelun teoreettinen kestävyys on varsin täsmällisesti tullut punnittua sellaisten tutkijoiden toimesta kuten Vuori, Koste, Baer, Pohjola ja Toiviainen.⁷³ Heidän tutkimuksissaan on teoreettisesti perusteltu se, minkä taistelevien työläisten käytännön kokemukset ovat vahvistaneet: taistelu reaali-ansoiden tulopoliittista jäädystä vastaan on mahdollista ja välttämätöntä. Sen sijaan historia näyttää auttamattomasti kulkeneen sellaisten teoreetikkojen ohitse kuten sinänsä jäljittelemätön Typpö.⁷⁴ Samoin SKP on kannanotoissaan yhä selkeämmin tuominut tulopoliittika ja edellyttänyt sen vastaisen taistelun järjestämistä ja tukemista.⁷⁵

Oikeisto-opportunistinen huoli ”politiikan” kohtalosta ei tosiasiassa ilmaise aitoa pyrkimystä oikean taktisen linjan kehittämiseen, SKP:n taktiikassa muka ilmenevän vallankumouksellisen elementin puutteen paikkaamiseen. ”Korkeampitasoiset vaatimukset” eivät ole mitään muuta kuin tulopoliittisiin sopimuksiin liittyvät hinta-, sosiaali- ym. ratkaisut, joiden tavoitteena ei ole kehittää reaali-ansoiden puolesta käytävää taistelua vaan päinvastoin hillitä sitä. Peräänhuudettu ”politiikka” on tulopoliittikaan sidottu reformistinen ”vasemmistoyhteistyön” perspektiivi. On selvää, että talouden ja politiikan yhteenkietoutuminen valtiomonopolistisen koneiston täydellistyessä ja toisaalta työväenluokan uusintamistarpeiden kasvu tekevät mahdolltomaksi elinehtojen turvaamisen ”pelkän palkkapoliittikan” avulla. Mutta yhtä selvää on, ettei näitä uusia vaatimuksia voida asettaa palkkataistelua vastaan, ikään kuin ”korkeammat vaatimukset” olisivat jotain jotka saadaan lävitse ilman joukkoliikettä, pelkästään monopolien kanssa neuvottelemalla.

Kaiken kukkuraksi ”korkeampia taistelumuotoja” ei ammeneta vain reformismista vaan myös länsi-eurooppalaisen ääri-vasemmiston arsenaalista. Oikeisto-opportunistiseen ”ekonomismi-

73. Ks. esim. Kaiku Vuori: ema; Timo Koste: Tulopoliittika — porvariston uusi talouspoliittinen käsiterakennelma, Kommunisti 3/66; Petteri Baer: Vakauttaminen ja tulopoliittika, Pori 1970, Tulopoliittika on työväenvaltaista, Tiedonantaja 35—37/71, Tulopoliittikaa vastaan on taisteltava, Kommunisti 1/72; Olavi Pohjola: Tulopoliittika — taru ja todellisuus, Soihtu 2/71; Seppo Toiviainen: Tulopoliittikan arvostelua, Helsinki 1973.

74. Ks. esim. Heikki Typpö: Valtiomonopolistinen tulopoliittika ja sen tarkoitus, KU 26. 8. 71, teoksessa Keskustelua tulopoliittikasta, Punaist Vihkot 1, Helsinki 1972.

75. Selvä käänne oikeaan suuntaan SKP:n tulopoliittikaa koskevissa kannanotoissa tapahtui ylimääräisen edustajakokouksen jälkeen. SKP:n kannan kehityksestä ja sen toteuttamisesta ilmenneistä vaikeuksista ks. Raimo Lovio: Tulopoliittika ja kommunistien kaksi linjaa, Soihtu 2/73. Kesällä ja syksyllä 74 SKP teki lukuisia päätöksiä, joissa yksikäsitteisesti vaadittiin kaksivuotisen tulopoliittisen sopimuksen irtisanomista. Kuitenkin puolueen jäseniä osallistui ns. kurkistusneuvotteluihin ja takasi tällä tavoin omalta osaltaan niiden tuloksen.

kritiikkiin" kietoutuu myös vasemmistorevisionistinen. Sen mukaan "korkeammat taistelumuodot" ovat tarpeen juuri tulopoliitikasta irtautumiseksi; kommunistien "pelkkä palkkataistelulinja" ei johda mihinkään muuhun kuin umpikujaan. Vaatimusten olisi suuntauduttava "palkkatyötä vastaan" ja nostettava joukkoliike "poliittiselle tasolle" — tämä "valtaperspektiivi" muka täysin puuttuu SKP:n taktiikasta.⁷⁶ Vaikka tämä "ekonomismi-kritiikin" vasen haara kertookin enemmän länsieurooppalaisen äärivasemmiston aivoituksista kuin Suomen konkreettisesta luokkataistelutilanteesta, SKP:n politiikasta puhumattakaan, ja vaikka se reaalisenä liikkeenä esiintyy vain parin teoreetikon pääkopassa, tulee sillekin epäilemättä löytymään ideologista kysyntää reformismin niukaksi käyvän teoreettisen pääoman lihavoittajana.

Tulopoliitiikan vastaisten joukkoliikkeiden poliittisuus on sivumennen sanoen päivänselvä asia "kuolemanvaarasta" jupisevalle monopoliporvaristolle ja kohtalonsa tulopoliitiikkaan sitoneelle Sorsan—Virolaisen hallitukselle. Sen sijaan se on ja pysyy arvoituksena tietenkin jokaiselle, joka pitää parempana etsiä kaipaamaansa politiikkaa — joskus ilmiselvästi SKP:ta kohtaan tunnetun kaunan ruokkimana — sekavien ja virheellisten strategiakonseptioiden "loogillisesta kehittämisestä", kuin Suomen valtiomonopolistisen kapitalismin kriisin, luokkien voimasuhteen ja luokkataistelutilanteen konkreettisesta analyysistä. Jos sen sijaan lähdetään viimeksi mainitusta, on huomiota syytä kiinnittää kolmeen seikkaan: ensinnäkin tulopoliitiikan paikkaan valtiomonopolistisen kapitalismin taloudellisen ja poliittisen järjestelmän, monopolien

76. Arvostellessaan Seppo Toivianen em. tutkimusta Pertti Hynynen kysyy, "esittäkö Toiviainen itse sellaisia vaatimuksia, jotka olisivat laadullisesti erilaisia ja sellaisia, että ne suuntautuisivat palkkatyötä vastaan. Ei — eikä myöskään SKP:n oppositio. Juuri tältä osin heijastuu Toivianen vähäinen tietämys konkreettisesti viime vuosien kapitalististen maiden tilanteista..." (Pertti Hynynen: "Irti tulopoliitiikasta" — mutta mihin?, Sosialistinen Poliittikka 1/74). Hynynen mukaan: "1,55 markan palkankorotus tunnulta on palkkatyön ja samalla nähtävästi tulopoliitiikan vastainen vain yhdessä tapauksessa eli siinä tapauksessa, että sen kuvitellaan saattavan kapitalistiset mekanismit sekasortoon ja että siis vaatimus olisi yhteensovittamaton kapitalistisen logiikan kanssa."

Tämä primitiivinen anarkosyndikalismin logiikka, jonka tuntemuksen puutetta SKP:n piirissä Hynynen valittelee, on tällä kertaa peräisin Italiasta ns. operaateilta. Tämän äärivasemmistolaisryhmän tunnuksia oli mm. "palkat ylös — tuotanto alas", jolla juuri pyrittiin "kapitalismin logiikan" kumoamiseen, palkkauksen "irroittamiseen täysin sen suhteesta lisaarvoon ja työn tulokseen". Hynynen on toisessa yhteydessä uskotellut mm. SOL:n Taisteluohjelman perustuvan samanlaiselle "mahdottomien vaatimusten" loigikalle.

Tällaiset kuvitelmat, samoin kuin niiden perustana oleva vulgaari käsitys kapitalismin lainalaisuuksista ja erityisesti talouden ja politiikan suhteesta, ovat tietenkin älyttömiä ja korostavat ainoastaan pikaista välttämättömyyttä laskeutua "korkeampien taistelumuotojen" parista maanpinnalle. Myöskin Hynynen, jos hänen nopeasti muuttuvista mielipiteistään ylipäänsä uskaltaa mennä mitään varmaa sanomaan, näyttää tällä kertaa olevan samaa mieltä. Hän myöntää myös, ettei tällä ole mitään tekemistä SKP:n strategian

strategian ja taktiikan kokonaisuudessa; toiseksi tulopolitiikan vastaisen taistelun kokonaisuuteeseen, mikä tietenkin ylittää palkkataistelun rajat sekä tulopolitiikan vastaisen taistelun asemaan SKP:n taktiikassa, mikä tietenkin sisältää muutakin; kolmanneksi palkkataistelun erityismerkitykseen tulopolitiikan vastaisessa taistelussa, SKP:n kokonaistaktiikassa ja koko monopolien vastaisen liikkeen kehittämisessä.

1. Tulopolitiikka on Suomen monopolien uuden taktiikan ydin. Se muodosti EEC-kehityksen keskeisen edellytyksen. Se on toiminnut monopolien esikuntien organisoitumista ohjaavana prosessina.⁷⁷ Se on keskeisesti jouduttanut monopolien esikuntien ja valtiokoneiston ja toisaalta valtiokoneiston ja muun poliittisen järjestelmän, mm. ammattiyhdistysliikkeen johdon yhteenkietoutumista. Tulopolitiikasta on tullut yhä keskeisempi valtiomonopolistisen taloussääntelyn vipusin: siihen on vuosi vuodelta kytketty yhä laajempia tulonjakoon vaikuttavia ratkaisuja: hinnat, verot, vuokrat, sosiaalipoliittika, talonpoikien maataloustulo, opiskelijoiden opintotuki, eläkeläisten eläkkeet, valtion budjetti ja yritykset keskipitkän tähtäyksen suunnitteluun rakentuvat tulopolitiikan puitteisiin. Tulopolitiikka toimii demokratian kaventamisen tuntosarvena: lisääntyvät vaikeudet tulopolitiikan toteuttamisessa heijastuvat voimistuneena hyökkäyksenä työläisten toimintaoikeuksia, lakko-oikeutta, ammattiyhdistysdemokratiaa vastaan ja

ja taktiikan kanssa: "En usko ollenkaan, että SKP:n vähemmistö olisi esittänyt tällaisen vaatimuksen tässä uskossa." Mutta tästä taas ei ollenkaan seuraa se johtopäätös, johon Hynynen on itse ajautunut ääriivasemmistolaisten utujen haihtuessa ilmaan, vajoaminen reformismiin: "Niinpä olemme kaikki yhtä lailla laadullisesti samassa ei-vallankumouksellisten tai(!) ei-ultravallankumouksellisten joukossa SKP:n vähemmistöä myöten" — ulospääsyä tulopolitiikasta ei ole!? Kyllä ulospääsy, selvä ja konkreettinen on olemassa. Pitäisi vain tutkia enemmän todella käynnissä olevaa luokkataistelua ja kommunistien tosiasiallista taktiikkaa eikä tyytyä liiaksi pelkkään "loogilliseen kehittelyyn".

Myös piskuisilla trotskilaisillamme on ylivoimaisia vaikeuksia löytää politiikkaa sieltä missä se on. Työläisten esittämät ja SKP:n luokkakantaisten voimien palkankorotusvaatimukset eroavat trotskilaisten mielestä tulopolitiikkojen vaatimuksista ainoastaan määrällisesti, ne ovat muka pelkästään taloudellisia vaatimuksia. Tosiasiaa ne ovat tunnus, joka on osa ja edellyttää reformismiin nähden antagonistista kokonaistaktiikkaa, avaten tietä koko valtiomonopolistisen järjestelmän vastaiseen taisteluun. Trotskilaisten näkemys "valtaperspektiivistä" sitä vastoin on avuton. Se näyttää rajoittuvan yksinomaan tehdastason taisteluun; taistelun suhde valtiokoneistoon ja sen konkreettisiin kehitystendensseihin on äärimmäisen epämääräinen ja häilyvä, lähinnä joukko mahtipontisia fraaseja ja sankarillisia eleitä: "Keskeinen tavoite lähivuosien taistelussa on tulopolitiittisten kahleiden lopullinen murskaaminen. Jos kapitalismi ei voi sallia sitä, niin miksi työläiset sallisivat kapitalismia? ... Pitemmällä tähtäimellä tällaisissa tapauksissa (tehdastason toiminnan ajautuessa umpikujaan, kirj.) ainoa ratkaisu on kuitenkin kansallistaminen työläisten valvonnassa" jne. ("Neuvostovalta" 1/75). Ekonomismia olisi trotskilaisten syytä etsiä entistä lähempää.

77. Ks. Ilkka Kajaste: EEC-kehityksen ja tulopolitiikan vaikutus monopolien organisoitumiseen, alustus SOTK:n "Oikeistovaara ja tutkimustehtävät"-seminaarissa 15. 2. 75 sekä Kajaste: Monopolien esikunnat Suomessa, Soihtu 4/74.

niillä perustellaan yhä enemmän myös valtiokoneiston piirissä käynnissä olevaa kehitystä hallitustavan muuttamiseksi taantumukselliseen suuntaan, mistä enemmän jäljempänä. Tulopolitiikasta on tullut hallituspolitiikan ydin: seitsenkymmenluvun alusta vallinnut hallituskriisi ilmentää oleellisesti tulopolitiikan vastaisen taistelun nousua. Tulopolitiikka on noussut valtavasti paisuneen valtiomonopolistisen ideologisen manipulaation keskiöön: on syntynyt kokonaan uusi taidemuoto, tulopoliittinen teatteri.

Taloudellisen ja poliittisen taistelun tiivis yhteenkietoutuminen tämän päivän Suomessa — siinä ”ekonomismi-kriitikkojen” ensimmäinen sokea pilkku.

2. Tulopolitiikkaa vastaan suuntautuvat joukkoliikkeet ovat tietenkin olleet myös muuta kuin ”pelkkää palkkapoliitiikkaa” — tulopolitiikan kokonaisluonnetta vastaavasti. Niitä ei voi erottaa oikeistohyökkäyksen kaikkia ilmiöitä vastaan suuntautuvasta demokraattisesta taistelusta. SKP:n tukemat lakot, joukkoesiintymiset, vaatimukset ovat palkkojen lisäksi koskeneet työnantajien mielivaltaa, tehdastason toimintaoikeuksia, töiden järjestelyä, hii-ostamista, työsuojelua, demokraattisen valvonnan kehittämistä (mm. chileläisen verikuparin boikotti). Ne ottavat huomioon palkkaratkaisun ohella myös muut tulopoliittisten kokonaisratkaisujen osat: hinnat, vuokrat, veronkiristysten, maataloustulon, opintotuen, eläkkeet. Ne pyrkivät vaikuttamaan pääomien siirte-lyyn ja käyttöön kuten kommunistien taistelu investointirahastoa vastaan osoitti. Ne suuntautuvat tulopoliittisen mekanismin kiihdyttämään demokratian kaventamista vastaan sekä ammattiyhdistysliikkeessä, puolueissa ja muissa joukkojärjestöissä että valtiokoneiston eri osissa — tämä on Suomen vallankumouksen konkreettinen valtaperspektiivi tänä päivänä, ei reformistinen tulopolitiikan ”parantaminen” tai äärivasemmistolaisten tulopolitiikan vastaisen taistelun välittömille tehtäville sokea ”vallankumouksellisuus”.

Työväenluokan rinnalle oikeistohyökkäyksen vastaiseen taisteluun on liittynyt uusia väestöryhmiä kuten toimihenkilöt ja kokonaan ”pelkän palkkataistelun” ulkopuolella olevia ryhmiä kuten opiskelijat ja koululaiset, sivistyneistö, varusmiehet...; kehitetään uusia taistelumuotoja: toimintalakot korkeakouluissa ja oppilaitoksissa, demokraattisten hallintoelinten ja valvonnan kehittäminen, keräykset ja kampanjat, vuokranmaksuboikotit... Samalla kun monopolien vastaisen rintaman ituja ilmestyy yhä uusilla ja mitä erilaisimmilla aloilla, niitä yhdistää, keskittää ja politisoi yhteinen objektiivinen tekijä: laajeneva valtiomonopolistinen sääntely, erityisesti tulopolitiikka liitännäisilmiöineen. Esi-merkkinä käy opiskelijaliike: vielä seitsenkymmenluvun alussa sen suhde tulopolitiikan vastaiseen taisteluun ilmeni pääasiassa vain työläisten lakkotaistelujen solidaarisuusliikkeenä; nyt tulopolitiikan vastainen taistelu on välitön tehtävä opiskelijoiden ta-

loudellis-sosiaalisen aseman ja oppilaitosten resurssien kurjistumisen torjumiseksi.

Kyvyyttömyys nähdä SKP:n tukema tulopolitiikan vastainen taistelu koko rikkaudessaan ja suhteessa koko oikeistohyökkäyksen vastaiseen taisteluun, pyrkimys ahtaa demokraattinen liike reformistisen "vasemmistoyhteistyön" ja tulopolitiikan puitteisiin tai kehittää sitä tulopolitiikan vastaisen taistelun ajankohtaisista vaatimuksista piittaamatta — tässä "ekonomismi-kriitikkojen" toinen sokea pilkku.

3. Palkkataistelulla on erityinen merkitys koko tulopolitiikan vastaisessa taistelussa ja siten koko valtiomonopolistista järjestelmää vastaan suuntautuvan liikkeen kehittämisessä. Se ei ole "pelkkää palkkapolitiikkaa" kuten "ekonomismi-kriitikot" kuvittelevat.

Kysymys työtätekevien palkoista on tulopoliittisen sopimussysteemin peruskysymys. Kun kaikki ideologinen kerma, "hintasäännöstely", "verohelpotukset", "solidaarinen palkkapolitiikka", "tuottavuuden nousua vastaavat palkankorotukset" "matalapalkkaisten aseman korjaaminen", "asumiskustannusten alentaminen" jne. kaavitaan tulopoliittisten kokonaisratkaisujen päältä, jää jäljelle alaston kysymys niiden tehokkuudesta työläisten ansiotason jäädyttämisessä. Inflaation ja maksutaseen vajauksen jyrkästi noustessa, taloudellisen kriisin kärjistyessä tämä kysymys on muodostumassa monopolille entistä polttavammaksi: esiin on nostettu peittelemätön nolla-, jopa miinuslinja. On selvää, että monopolien kannalta kokonaisratkaisujen mieli ja koossapitäminen ehto on niiden kyvyssä täyttää tämä tehtävä.

Mutta moninverroin polttavammaksi inflaatio, verotuksen kiristyminen jne. tekee palkkakysymyksen työläisille. Yhä useampien on pakko ryhtyä kamppailuun elinehtojensa kurjistumista vastaan. Sitä paitsi yhä selvemmin käy ilmi, että taistelu mahdollisimman suurten palkankorotusten puolesta — yhdistyneenä vaatimukseen indeksiehdosta ja monivuotisten sopimusten torjumisesta — on ainoa keino reaaliansioiden puolustamiseksi: "hintasäännöstely" ja "verohelpotukset" jne. ovat demagogiaa, sosiaalipaketti on työläisten itse maksettava jne. Paljastuu niiden todellinen merkitys palkkaliikkeen yhtenäisyyden hajottamisessa, reaaliansiot turvaavien vaatimusten torjumisessa ja kurjistusratkaisujen kasassapitämisessä.

Näin ollen palkkataistelussa kietoutuu yhteen monia tärkeitä ristiriitoja. Se on kysymys, jonka ympärille kärjistyvän taloudellisen kriisin oloissa on kehittynyt kaikkein yhtenäisin, laajin ja voimakkain monopolien vastaisen taistelun voima. Se on kysymys, jossa työtätekevät ja valtion ja monopolien liitto törmäävät kaikkein välittömimmin vastakkain. Se on kysymys, joka muodostaa erään monopolien arvonnäisyyksen aroista kohdista. Se horjuttaa peruspilaria tulopoliittisessa prosessissa, joka rakenteineen vaikuttaa yhä laajemmin koko valtiomonopolistisen järjestelmän kehitykseen. Sanalla sanoen: palkkataistelu on "rengas, josta ve-

tämällä liikkuu koko ketju".⁷⁸ Sen vuoksi vallankumouksellista politiikkaa voi kyllä mainiosti mietiskellä, mutta ei tehdä tämän päivän Suomessa tukematta ja järjestämättä palkkaliikettä, tietenkin osana ei vain tulopolitiikan vaan koko oikeistohyökkäyksen vastaista taistelua, joka konkreettisen voimasuhteen kehityksessä suuntautuu yhä offensiivisemmin ja tietoisemmin koko valtiomonopolistista järjestelmää vastaan.

Kyvyyttömyys politiikan konkreettisen tihentymäpisteen etsimiseen — siinä "ekonomismi-kriitikkojen" kolmas ja kohtalokkain sokea pilkku.

5. Monopolien valtajärjestelmän kehitys

Yhteiskunnallisen kriisin syveneminen ja luokkataistelun kärsiminen on heijastunut keskitettynä yhteiskuntamuodostuman ristiriitojen tihentymätasolla, poliittisten rakenteiden kehityksessä.

Viime vuodet Suomessa on — Sorsan hallituksen ikäkilpailussa saavuttamasta pronssimitalista huolimatta — vallinnut **k r o o n i n e n** hallituskriisi. Vuoden 70 eduskuntavaalien opeukset, joukkoliikkeen nousu ja ylimääräisen edustajakokouksen vaikutus tiukensi SKP:n suhtautumista hallituspolitiikkaan: itsenäisen linjan kehittyminen johti pakkolähtöön Karjalaisen 2. hallituksesta maaliskuussa 71, kun SKDL kieltäytyi hyväksymästä hintavyöryyn käynnistämistä. Sen jälkeen reformistinen hallitustyyppi on saanut välttämätöntä tekohengitystä vähemmistö- ja virkamieshallituksista sekä ennaaikaisista eduskuntavaaleista. Luovien eteenpäin keinoteltu tulopoliittinen ja EEC-prosessi on yhä välittömämmin säädellyt hallitusten pystyttämistä, toimia ja nurinmenoa. Hallituskehitystä on leimannut taloudellisen ja poliittisen kriisin tiivistyvä yhteenkietoutuminen.

Karjalaisen 2b-hallitus kaatui aiheuttamaansa hintavyöryyn lokakuussa 71, kaksi viikkoa sen jälkeen kun se oli todennut kommunistien hintavyöryä koskevan välikysymyksen täysin aiheettomaksi. Hallitustason vakautukseen pyrittiin poikkeusvaaleilla tammikuussa 72. Vaaleihin asetettiin oikeistovoimien taholta monia toiveita. Ensimmäinen oli tavanomainen parlamentaarinen taikatemppu: samaan aikaan kun vaalien toivottiin puhdistavan ilmaa, puhdisti Auran virkamieshallitus pöydän. Siihen tämän "virkamieshallituksen" kokoonpano oli poikkeuksellisen sopiva. Se koostui sos.dem.- ja keskustapoliitikoista, EEC-pääneuvotteli-

78. Ks. "T": Rengas, jota vetämällä liikkuu koko ketju, Tiedonantaja 135/74. Palkkataistelujen poliittisesta merkityksestä tämän päivän Suomessa ks. myös "T:n" kirjoituksia: Vaihteeksi "vakauttamaan", Tiedonantaja 90/74; Tulopoliitikkojen tähtihetki, Tiedonantaja 28/74 ym. Ratkaiseva merkitys SKP:n taktiikan kehittämiseen ja täsmentämiseen on ollut Tiedonantajalla eikä vähiten juuri "T":n kolumneilla. Suositeltavaa olisikin niiden toimittaminen yksiin puitteisiin.

joista, STK:n Hetemästä ja tulopoliittikka-Liinamaasta. Niinpä vaalikohinan kestäessä todellista politiikkaa harjoitettiin parlamentarismin kulissien takana. Suoritettiin ne toimet, joihin SDP ja Kepu kunnianarvoisina hallituspuolueina eivät vaalien alla katsoneet mitenkään voivansa kajota: rajut hinnankorotukset, EEC-neuvottelujen käynnistäminen ja tulopoliittisen kokonaisratkaisun valmistelut.

Vaalien toisena tavoitteena oli kommunistien opposition nujertaminen, erityisesti SKP:n ylimääräisen edustajakokouksen linjaa edustavan parlamentaarisen voiman kutistaminen jopa "5—6 miehen ryhmäksi".⁷⁹ Läksytyksen saaneet kommunistit piti sitten valjastettaman uudelleen hallitusvankkureiden eteen. Tämä aie meni myttyyn.

SDP:n erityistavoitteena oli paikata vuonna 70 kolhiintunutta hallitushegemoniaansa. Tähän tähtäsi hallituksen kaatamisen tekoosyy, maatalousratkaisu, ja vanhaan tapaan "kuluttajat vastaan tuottajat" -pohjalta laadittu vaalitaktiikka. Erityistä intoa ja ääntä vaalitaktiikkaan toivat vuoden lopussa pidetyt Metalliliiton vaalit, joita varten puolue joutui somistautumaan mahdollisimman "työväenhenkiseksi". SDP veikin potin. Pantiin pystyyn Paasion sos.dem. vähemmistöhallitus, paljolti siksi, että meluisa vaaliruljanssi olisi saanut liäksi farssin leimaa, jos keskusta-sosialidemokraattinen hallitus muutta mutkitta olisi jatkanut (tämän olisivat tehneet täysin mahdolliseksi vaalien tulos⁸⁰ ja Auran toimet). Se määriteltiinkin alusta lähtien pikaiseksi siirtymävaiheeksi laajapohjaisempaan EEC-hallitukseen. Sen tehtäväksi jäi vain Auran toimien viimeistely: H-L sopimus, EEC-sopimuksen parafointi sekä eräänlaisena "työväenhallituksen" spesiaLiteettina avoimen terroristien hyökkäys Perämeren satamalakkolaisten kimppuun.

Paasion hallituksen aikana SDP:n ja Kepun "hallitus/oppositio" -leikissä syntyneet taktiset ylilyönnit puristettiin Sorsan hallituksen pystyttämävaiheessa yhteisen EEC- ja tulopoliittisen päiväjärjestyksen puitteisiin. Kepu alistui kesällä 72 eläkepaketin romutusnäytelmään, jonka kuluessa eduskunta pantiin oudolla tavalla esittämään korkeimman hallitusvallan haltijaa: se kumosi hallituksen käskystä ja hallituspuolueiden toimesta kansan etujen mukaisen päätöksensä. SDP puolestaan esitti pitkän ja monipolysisen farssin "EEC-ehdoista", jossa ns. EEC-suojalakien päätarkoitukseksi loppujen lopuksi osoittautui SDP:n johdon suojaaminen EEC:n vastaisen liikkeen paineelta sekä tulopoliittikan jatkon helpottaminen mm. pysyvillä hintalaeilla. Sorsan hallituksen ehdoton tähtihetki oli marraskuussa 73, jolloin EEC-sopimus lyötiin lukkoon. Sen vuoksi on luonnollista, että hallituksen piirissä on jo kaavailtu päivämäärää, jolloin hallitus kaataa itsensä. Näin

79. Tällaisen toivumuksen esitti Satakunnan Kansa, Tiedonantaja 6. 1. 72.

80. Vuoden 72 eduskuntavaalien äänijakauma (%): SKDL 17.0 (+0.4), TPSL 1.0 (—0.4), SDP 25.8 (+2.4), KePu 16.4 (—0.5), LKP 5.2 (—0.7), RKP 5.4 (—0.3), Kokoomus 17.6 (—0.4), SMP 9.2 (—1.3), SKL 3.0 (+1.9).

syntyneestä aukosta on tarkoitus päästää EEC-vaikutusten ja ensimmäisen kaksivuotisen, nollalinjaa noudattavan tulopoliittisen ratkaisun jyrkästi nostama yhteiskunnallisen kriisin paine taivaan tuuliin.

Tässä piilee syksyksi 75 suunniteltujen poikkeusvaalien ensimmäinen salaisuus. Niiden toinen salaisuus on yhtä julkinen. Se huutaa itseään ujoilemattomasti ilmoille siitä kiihkeästä vaali-kuumeesta, joka näyttää iskeneen eräisiin SKDL:n piireihin.

Hallituskriisin käännteissä on esillä ollut jatkuvasti oikeistovoimille edes hieman pidemmän hengähdystauon takaava ratkaisu. On pyritty reformistisen hallitustyyppin ideaalimuodon palauttamiseen vetämällä SKDL monopolien etuja ajavan politiikan taakumieheksi. Tämä tavoite on SKP:n lujiutessa kohdannut kasvavia vaikeuksia, mutta sitä on myös ajettu yhä kärsivällisemmin ja taitavammin. Sen johdonmukaisuutta vain korostaa käytetty taktiikka, joka muistuttaa sitä menetelmää jonka avulla Laestadiuksen sanottiin aikanaan pitäneen Pohjolan kansaa kaidalla tiellä. SDP:n johdon taholta vuoroin väläytellään suotuisia näköaloja SKDL:n hallitukseen astumiselle, vuoroin manataan SKDL hallituskyvyttömyyden syvimpiin syövereihin SKP:n ”sisäisten risti-riitojen” takia. Ja niinpä SKDL:n taholta vuoroin ihastellaan SDP:n johdon maalaamia taivaallisia näkyjä, vuoroin luvataan hartaasti osoittaa kaikki hallituskykyyn kohdistuvat epäilykset aiheuttomiksi sekä harjoittaa katumusta ja käytännön parannusta kaiken sen suhteen, mikä ei sovi reformistisen ”vasemmistoyhteistyön” puitteisiin. Kaiken aikaa hallitushalu paisuu paisumistaan.

Oikeistovoimien taholla eduskuntavaalit — ennenaikaiset tai normaalit, yhtä lailla kriisivaalit — nähdään hallituskriisin kehitysvaihtoehtoja osoittavana barometrinä. Siitä luetaan osaltaan vastauksia kysymykseen: miten valtiokoneistoa ja koko monopolien valtajärjestelmää on kehitettävä oikeistohyökkäyksen jatkuvien menestysten turvaamiseksi myrskyn merkkien käydessä yhä uhkaavammiksi.

Juuri poliittisen järjestelmän ja valtiomuodon, tarkemmin sanottuna poliittisen hallitustavan kehityksessä ovatkin ilmenneet valtiomonopolistisen kapitalismin läpimurron ja oikeistohyökkäyksen välittömimmin oikeistovaara-perspektiiviin liittyvät tendenssit. Näiden selvä voimistuminen on havaittavissa vuoden 66 poliittisen käänteen jälkeen ja erityisesti ne ovat kiihtyneet hallituskriisin syvenemisen myötä.⁸¹

Kehityksen perustana on valtion ja monopolien mahdin yhteenkietoutuminen, joka Suomessa, kuten todettiin, on toteutunut kasvavassa määrin tulopoliittikan ja EEC-prosessin myötä. Sen seurauksena on käynnissä perinpohjaisia muutoksia valtiokoneis-

81. Tässä käsitellään vain yleistendensejä. Kysymyksen konkreettisempaan analyysiin palataan Soihdun lähinumeroissa. Vrt. myös Kaarlo Tuori: Oikeistovaara ja poliittinen järjestelmä, alustus SOTK:n ”Oikeistovaara ja tutkimustehtävät”-seminaarissa 15. 2. 75.

ton eri osien toimintatavassa ja niiden keskinäissuhteissa. Samoin ovat muuttuneet valtion ja muun poliittisen järjestelmän suhteet. Lopulta koko poliittisen järjestelmän suhde taloudelliseen on muuttumassa.

Monopoliin keskittyneet ja yhtenäistyneet taloudellisesti-politiittiset organisaatiot, monopolien esikunnat ovat kietoutuneet tiiviisti valtiokoneistoon, erityisesti hallitukseen ja hallintakoneistoon. Hallituksen alisteinen yhteispeli monopolien kanssa on tosiasia, joka erityisen kiusallisena ilmenee silloin, kun hallitus yrittää lavastaa kuvaa edes jossakin määrin itsenäisestä roolistaan — kuten viimeksi kesällä 74 käynnistetyn metsäteollisuuden suhdannepidätysoperaation nolo loppu osoittaa. Tietenkin hallitus tulee monopolien ristiriitatilanteissa väistämättä astuneeksi menettelytapakysymyksissä myös jonkin tai joidenkin finanssiipiirien varpaille kuten kävi investointirahastokysymyksessä Virkkusen suhteen, mutta tämä ei ole sosialismia eikä edes valtion suhteellista itsenäisyyttä demokratistista kehitystä ilmentävässä mielessä, vaan monopolisuhteiden toteutumisen logiikkaa.⁸²

Hallintokoneistossa tärkein yhteenkietoutumisen muoto on ns. sivuelinorganisaation nopea kehitys, jossa korporatiiviset tendenssit, monopolien esikuntapäälliköiden, valtion huippuburokratian ja työväenluokan nimissä esiintyvien reformistijohtajien kolmiliitto on edennyt pisimmälle.⁸³

Suhteessa monopolien intresseihin sulautuviin hallitukseen ja hallintokoneistoon on eduskunta nujerrettu yhä pidemmälle yhtenäistyvän hallitusvallan eteisvahtimestariksi. Eduskunnan vastine hallituksen avoimen ylimieliseen ”markkaakaan ei muuteta”-budjettiesitykseen voi tosiaankin lähinnä olla menestyksellinen kamppailu huumevalistusrahan korottamiseksi. Samalla oikeistovoimien taholla voimistetaan kampanjaa eduskunnan ilmeisen tarpeettomaksi katsotun puhe- ja aloiteoikeuden mitätöimiseksi: ainoa aloite joka Helsingin Sanomilta sai vuoden 75 valtiopäivien alussa varauksettoman kannatuksen oli ahvenanmaalaisen (!) kansanedustajan aloite aloiteoikeuden rajoittamiseksi.⁸⁴ Oikeistovoi-

82. Ks. Timo Koste: Investointirahasto ja Kaskisten sellutehdas, Tiedonantaja 25/75. Erkki Kauppilan mielestä investointirahaston eduskuntakäsittelyssä ”suurin arvoitus äänestyskäyttäytymisen yhteydessä koskee luokkanalyysia. Matti Virkkunen, Mika Tiivola ja heidän kaltaisen ja SKDL:n eduskuntaryhmän vähemmistö — jotka olivat nyt samalla kannalla — edustavat erilaisia yhteiskuntaluokkia, edelliset monopolipääomaa, jälkimmäiset työväestöä. Ja näiden kahden luokan etujen välillä on sovittamaton ristiriita, mikä näkyy ainakin jokaisessa talouspoliittisessa ratkaisussa. Näin olen toinen tai toinen osapuoli on tehnyt investointirahastosta väärän luokkanalyysin” (KU 26. 1. 75). Tosiasiassa ainoan väärän analyysin tehnyt on Kauppila itse. Hänen olisi syytä pikaisesti täydentää luokkanalyysiaan monopolien välisten ristiriitojen käsitteellä ja havaita KOP:n ja PYP:n finanssiryhmien ohella myös kolmannen ryhmän, voimistuvan OKO:n olemassaolo, jonka eduksi — ja työväenluokan tappioksi — ratkaisu tapahtui.

83. Ks. Timo Kytäjä: Valtiomonopolistinen kapitalismi ja korporatismi, Kesäneuvokki 1974.

84. ”Aloitteiden tulva”, HS 19. 2. 75.

mien mielestä eduskunnan olisi hoidettava eteisvahtimestarin virkansa "arvovaltaisesti" ja turhia puhelematta.

On vähintäänkin tyypillistä, että reformismin komea valtiösääntöuudistusprojekti, "vuosikymmenen tärkein uudistus" ei juurikaan ulotu hallitustavan reaalisiin muutosprosesseihin.⁸⁵ Puuhaillessaan valtiiovallan elinten ulkoisten keskinäissuhteiden kimpussa se kehittää — tietäen ja tietämättään — sumua oikeistovaaran ympärille. Lähes tragikoomista on, että lennokkaista sosialismi-kaavoilla hävyttömän piittaamaton konkreettinen voimaisuus suhte suodatti koko hankkeesta lähes ainoaksi välittömästi käteen jääväksi ainekseksi laajapohjaisen oikeistohyökkäyksen presidentin suhteellista ulkopoliittista itsenäisyyttä vastaan, joka muodostaa juuri demokraattisen liikkeen kannalta tärkeän valtiokoneiston erityispiirteeseen.

Politiittisen järjestelmän ei-valtiollisten osien suhteen perustendenssinä on monopolivaltion otteen lujittaminen niistä, ei-valtiollisen järjestelmän integroiminen valtioon.

Tämä ilmenee ensinnäkin puoluelaitoksen kehityksessä. Vuoden 66 käänteen jälkeen kiteytyivät Suomen nykyisen valtiomonopolistisen puoluerakenteen peruspiirteet: johtavana hallituspuolueena SDP, sen kanssa yhteistyössä kilpaileva Keskustapuolue, ehdottoman lojaalissa oppositiossa hallituspaikkaa kärkeäkövä Kokoomus⁸⁶ sekä hallituksen "omaksitunnoksi" integroimaan pyritty SKDL. Tämä viime kädessä kaksipuoluejärjestelmän (politiikan perusteista yksimielisen hallituksen ja opposition vuoromukainen vaihtelu) periaatteita tavoitteleva prosessi on pyritty pitämään vauhdissa mm. puoluetuen käynnistämällä, puolue- ja vaalilakeja kehittämällä ja äänikynnyskaavailuilla. Lähtävöitteena on pienten puolueiden eliminoiminen, puoluevallan keskittäminen valtiomonopolistiseen oligarkiaan sitoutuneelle johdolle ja

85. Ks. Jouko Mynttinen: Valtiosääntöuudistus, Soitu 4/74.

86. Kokoomuksen oppositiopolitiikalla on tärkeä ideologinen rooli sos.dem.-johtoisen hallituksen monopoleja suosivan politiikan tukijana. Kokoomuksen taholta tuleva arvostelu, välikysymykset jne. toimivat vastapainona työtaitekevien suuttumukselle ja hallituksen politiikkaa vastustavalle joukkoliikkeelle (ks. Kokoomus kyslee, Tiedonantaja 38/75). Toiseksi kokoomuksen pyrkimys "englantilaistyyppiseen" oppositiopolitiikkaan, takavuosien "varjohallituksineen" ym. rekvisiitointineen, on välttämätöntä monopoleja tukevan joukkopohjan lujittamiseksi. Se kanavoi hallituspolitiikan herättämää oikeutettua tyytymättömyyttä oikealle. Kolmanneksi Kokoomuksen on tietenkin välttämätöntä pyrkiä puolustamaan asemaansa ja merkitystään monopolien pääpuolueena, minkä kannalta parlamentaarisen kannatuksen ja pitkällä tähtäyksellä myös hallitusaseman turvaaminen on ehdoton edellytys. Neljänneksi Kokoomus harjoittaa oppositiopolitiikkaa silloin, kun KOP:n ryhmän edut ovat menettelytapakysymyksissä uhattuna — esimerkiksi investointirahasto.

Kokoomuksen oppositiopolitiikan todellinen sisältö, sen yksimielisyys sos.dem.-johtoisen hallituksen politiikan peruslinjasta on tullut näkyviin silloin kun Kokoomuksella olisi myös käytännössä ollut mahdollisuus kaataa "arvosteleman" hallituksen esitys. Viimeksi vuodenvaihteen veronkiristysratkaisu toteutettiin Kokoomuksen pitäessä asiasta meteliä ja varmistuessa samalla kansanedustajiensa riittävin poissaoloin lain läpimenon.

demokraattisten aineiden vaikutuksen heikentäminen sekä puolueiden kytkeminen valtioon monopolien ja kansan väliseksi iskunvaimentimeksi. Tärkein tavoite ja koko kauniin kuvion onnistumisen edellytys oli ja on SKP:n toimintamahdollisuuksien heikentäminen integroimalla tai eliminoimalla se SKDL:n puoluekehityksen avulla, jota pyrittiin edistämään myös edellämainituilla tukitoimilla ja lainsäädännöllä.

Tämän kehityksen voimaperäistämisen on tehnyt erityisen ajankohtaiseksi luokkataistelun kärjistyminen. Myös meillä on ilmennyt oireita tendenssistä, joka monissa muissa kapitalistimaisissa on tosiasia: reformististen hallituspuolueiden kannatus kääntyy laskuun. Vastaavasti SKP:n kannatuksen ja vaikutuksen lasku on pysähtynyt ja ilmenee uuden nousun oireita, mikä entisestään synkentää oikeistovoimien näkymiä sen sitomisen suhteen. Reformismin kriisin myötä ja demokraattisen liikkeen heikkoudesta johtuen on myös äärioikeiston poliittinen käymistila kiihtynyt; on syntynyt uusia puolueita ja ryhmiä. Tällainen kehitys selittää, miksi SKP:ta ja demokraattisia toimintaoikeuksia vastaan suuntautuvat puolue- ja vaalilain muutosesitykset — osana SKP:n vastaisten pyrkimysten voimistumista — ovat käyneet kiireelliseksi ja nousseetärkevän luokkataistelun kohteeksi.

Samalla kun oikeistovoimat työskentelevät kuumeisesti estääseen kuusikymmenluvulla jo kangastelleen puoluekuvion valumisen käsistä, ne ovat myös lisänneet voivotteluun "puolueiden kriisistä" ja "parlamentarismin kriisistä". Tämä tarkoittaa, että nykyiset hallituspuolueet ja niiden varassa lepäävä parlamentaarinen systeemi ei enää toimi monopolieja täysin tyydyttävällä tavalla. Kesällä 74 monopolien taholta ilmoitettiin, ettei sos.dem. johtoinen hallitus välttämättä ole ainoa mahdollinen.⁸⁷ Tämä ilmentää monopolien valtajärjestelmässä tapahtuvaa tiettyä painopisteen siirtymistä puolueista ja parlamentaarisesta koneistosta entistä voimakkaammin monopolien esikuntiin sekä monopolien tiiviissä kontrollissa olevien valtiokoneiston osien suuntaan.

Kehityksen kääntopuolta heijastelee, tietysti vääristyneessä ja demagogisessa muodossa, puhe "etujärjestöjen vallan" kasvusta. Kysymys on monopolien valtajärjestelmän toisesta tärkeästä integraatiotendenssistä: hallituksen ja hallintokoneiston korporatiivisten elinten — ennen muuta tulopoliittisen apparatuurin — lonkerot työntävät parlamentin ja puolueet sivuuttaen työtätekevien luo — tietenkin kustustarkoituksessa.

Urho Jokinen on määritellyt kehityksen näin: "Nykyaikaisilla perusteilla rakentunut tulopoliittikka ja tulopoliittinen koneisto

87. "Joka tapauksessa on tosiasia, että nykyinen hallitus ei ole tehokas toimeenpaneva voima, vaan virran mukana kulkeva lastu laineilla. Se on siis vaihdettava parempaan. Millainen uuden hallituksen koalitio on ja millainen on sen ohjelma, se on poliitikkojen asia" (Kauppalehti 5. 8. 75). "Nykyisen hallituksen pystyessä pitämään ei voi eikä saa olla mikään itsetarkoitus" (US 4. 9. 74). Nämä arviot lienee syytä pitää mielessä, kun tarkastellaan Kokoomukseen, SKDL:n eräiden tahojen jälkeen, toiseksi kiivaimmin iskenyttä vaali-innostusta.

ovat tietenkin valtiomonopolistisen kapitalismin koneiston ja politiikan osa. Sen nopea ja voimakas kehittäminen ilmentää valtiomonopolistisen kapitalismin tarpeita saada lisää sosiaalista ulottuvuutta ja voittaa eräitä ratkaisevia puutteita, joita nykyisessä muodossaan oleva parlamentarismi pitää sisällään. Näihin puutteisiin kuuluvat muun muassa eduskuntatyön tässä tapauksessa haitallinen irrallisuus kansanjoukoista, joiden käyttäytymisen hallitsemiseen valtiomonopolistisen kapitalismin nykyajan tarpeet erityisesti suuntautuvat. Lisäksi parlamenttitoiminta on joissakin tapauksissa aivan liaksi sidottu sellaisiin lakeihin ja näiden lakien sellaiseen kankeuteen, jotka ovat muodostuneet suurpääoman suoraviivaisen hyökkäystoiminnan jarruiksi. Sanalla sanoen nykyinen parlamentarismi ei kaikissa suhteissa palvele täydellä teholla suurpääomaa; se on jäänyt kehityksestä jälkeen. Siinä on suurpääoman kannalta katsoen ainakin joissakin tapauksissa liaksi demokratiaa. Tämän vuoksi valtiomonopolistinen kapitalismi on tarvinnut valtiokoneistoon kytkeytynyttä mutta samanaikaisesti siitä irrallaan olevaa koneistoa. Tämän tarpeen on täyttänyt tulopoliittinen mekanismi tulopoliittikan toteuttamisen pohjalla.”⁸⁸

Tässä törmäämme jälleen siihen valtaperspektiiviin, jota ”ekonomismi-kriitikot” niin kiivaasti etsivät, mutta eivät soisi löytävänsä SKP:n tulopoliittikan vastaisen taistelun taktiikasta. Toistamme parlamentaarisen-demokraattisen hallitustavan viraltapanaa, ei enää parlamentarismin verhossa, parlamentaarisella demokraatialla keikaroiden, vaan kursailematta koko parlamentarismi pellolle potkaisten.

Muodosteilla olevan korporatiivisen koneiston ydin⁸⁹ on ”työmarkkinajärjestöjen” ja valtion yhteenkietoutumisessa, jonka rat-

88. Urho Jokinen: Tulopoliitikasta ja sen koneistosta, Tiedonantaja 28/75 (alustus SOTK:n ”Oikeistovaara ja tutkimustehtävät” -seminaarissa 15. 2. 75). Tulopoliittisen mekanismin konkreettisesta rakentamisesta Suomessa ks. Risto Uljas: Tulopoliittinen mekanismi Suomessa, Soihtu 2/74.

89. Luokkataistelun laajenemisen myötä joukkojärjestöjen integroimispyrkimys on voimistunut myös muilla yhteiskuntaelämän aloilla, keskeisesti juuri sos.dem. hegemoniakkehityksen kautta. Rauhaliikkeessä SDP hyökkäilee Rauhankansallista ja solidaarisuusliikkeitä vastaan; urheiluliikkeessä pyritään TUL:n lamauttamiseen; asukasliikkeessä lamautettiin VKL ja hyökätään Asukasliittoa vastaan; nuorisoliikkeessä pyritään valtion nuorisomäärärahojen jaossa, valtion nuorisoneuvoston valinnoissa jne. eliminoimaan erityisesti kommunistisen nuorison vaikutusta; opiskelijaliikkeessä on SYL:n, STOL:n ja SKOL:n ja useiden ylioppilaskuntien toiminta opiskelijoiden etujen puolesta pitkälle halvaannutettu; koululaisliikkeessä kampaillaan Teiniliiton, Ammattikoululaisten sekä Iltaopiskelijoiden liiton kehityksen suunnasta.

SOL:n analyysin mukaan ”opiskelijaliikkeessä on muodostumassa yhä selvemmin opiskelijoiden etujen vastaisista lähtökohdista toimiva opiskelijabyrokratia, jonka avulla monopolit voimistavat asemiaan opiskelijaliikkeessä. Byrokratia muodostuu opiskelija”johtajista”, joihin monopolieilla on kiinteät yhteydet mm. valtiokoneiston ja kaupunkien johtohenkilöiden, työntekijä- ja työnantajajärjestöjen huippujohdon, oppilaitosten taantumuksellisten johtohenkilöiden, sekä asuntolasäätöiden ja suurten ylioppilaskuntien liiketoiminnan välityksellä” (Teesit..., s. 13).

kaiseva ja arin lenkki on ammattiyhdistysliikkeen huippujohdon kytkentä valtiomonopolistiseen oligarkiaan. Tämän kytkennän käyttövoimana on ennen muuta sos. dem. hegemoniakehitys, jossa oikeistososialidemokratian ja monopolien edut sovitetaan yhteen. Koneistoa pyritään lujittamaan ay-liikkeen demokratiaa kaventamalla, pakkosovintosysteemiä rakentamalla, työläisten toimintaoikeuksia rajoittamalla sekä juridisia lakkorajoituksia säättämällä, mistä esimerkkinä on mm. syksyllä 70 hyväksytty virkaehtolaki. Koneiston kehityksen ja koossapysymisen viimekätisenä ehtona on kuitenkin sen kyky integroida "erityisesti kommunistinen puolue tai jotkut sen johdossa olevista "arvovaltaisista henkilöistä". Jos Suomessa kommunisteja ei mitenkään saada mukaan tulopoliittiseen koneistoon, sen tehtävä on suurelta osaltaan täyttämättä. Tietenkin se toimii siitä huolimatta, mutta verrattain vähäisellä menestyksellä."^{89a}

Sen osoittamiseksi, että Jokisen esittämä arvio kuvaa täsmällisesti paitsi poliittisen järjestelmän todellista prosessia myös monopoliporvariston yhtä tietoisempaa taktiikkaa tässä kysymyksessä, sallittakoon vielä pitkäkö sitaatti EVA:n toimitusjohtaja Max Jakobsonilta. Hän on selvästikin ryhtynyt eräänlaiseksi monopolien etummaisimmaksi taktiseksi tunnustelijaksi, joka on jättänyt porvarillisen ideologian monopolien kannalta ontoksi käyneiden muotojen pönkittämisen jäljessä tulevien tehtäväksi.⁹⁰ Jakobson kirjoittaa: "Puhutaan parlamentaarisen demokratian kriisistä ja kaksinumeroisen inflaatioprosentin siihen kohdistamasta uhasta. Mutta itse asiassa parlamentaarinen demokratia on jo lakannut toiminnasta klassisen kaavan mukaisella tavalla niin meillä kuin muuallakin. Sehän edellyttää toimintakykyistä hallitusta, joka edustaa yhtenäistä poliittista tahtoa, ja sen vastapainona parlamentaarista oppositiota, joka on valmis tarjoamaan poliittista ohjelmaa hallituksen ohjelman tilalle. Tällaista asetelmaa ei juuri missään ole olemassa..."

Tätä taustaa vasten nähtynä ajatus kaikkien puolueiden hallituksen muodostamisesta vastaa todellista käytäntöä paremmin kuin klassinen parlamentaarinen malli."⁹¹ Ajatus joka radikaalisuudessaan saattaa kauhistuttaa jotain porvariston piirejä⁹² eikä siten vielä "nähtävästi tässä vaiheessa" ole toteuttamiskelpoinen",

89a, Jokinen, Tulopoliitikasta...

90. Jakobson on itse määritellyt asemansa osuvasti: "EVA:n toimitusjohtaja on samassa asemassa kuin näyttelijä, joka kutsutaan lavalle ainoana ohjeinaan se, että hänen on itse luotava roolinsa ja kirjoitettava vuorosanansa" (Teollisuuden tiedotuslehti, US:n 6. 3. 75 mukaan).

91. Kauppalehti 18. 2. 75.

92. Jopa Talouselämä-lehti katsoo viisaaksi näytellä närkästynyttä Jakobsonin puheen johdosta: "Korporatiivinen valtio, jossa valta oli annosteltu eturyhmille, oli Mussolinin ja Hitlerin ratkaisumalli. Vaikka moni ehkä luulee, että sen tapainen olisi asioiden painosta palaamassa, ei siihen Pohjoismaissa tunneta minkäänlaista vetoa. Meilläkin käyty perustuslakikeskustelu osoittaa vakuuttavasti, että kaikki haluavat astua eteenpäin parlamentarismin tietä" (Talouselämä 7/75). Talouselämä näyttää varsin hyvin ymmärtävän valtiosääntökeskustelun ideologisen roolin; todellisesta kehityksestä se ei varmasti ole niin tietämätön, kuin haluaisi antaa ymmärtää.

ei Jakobsonin mukaan kuitenkaan enää ole pelkkää teoriaa: "Tavallaan meillä toimii jo eräänlainen kaikkien puolueiden hallitus tulopoliittisten neuvottelujen hahmossa. Sillä kysymykset, jotka parlamentarismien sääntöjen mukaan olisi ratkaistava kansanedustuslaitoksessa hallituksen esityksen pohjalta, ovat enenevässä määrin siirtyneet etujärjestöjen välisten neuvottelujen kohteiksi. Niissä käsitellään ja itse asiassa myös ratkaistaan palkkakysymysten ohella hintapolitiikkaa, veropolitiikkaa, asuntopolitiikkaa, eläkepolitiikkaa, perhepolitiikkaa — sanalla sanoen kaikkia talouselämän ja yhteiskunnan keskeisiä aloja koskevat kysymykset."⁹³ Entä parlamentaarinen oppositio, joka parlamentarismi-ideologian mukaan on demokratian taie tarjotessaan äänestäjille "vaihtoehtoon". Eikö tällainen kehitys tuhoa opposition ja siten demokratian? Jakobson on tietenkin realisti ja ymmärtää, että puoluejohtajien sitominen korporatiiviseen koneistoon väistämättä aiheuttaa uudenlaista vastarintaa ja epävakaisuutta valtiomonopolistisessa puoluekoneistossa: "... tämän hetken poliittista elämäämme tarkasteltaessa ei pitäisi kenenkään kantaa huolta opposition häviämisestä: elättäähän jokainen puolue sisällään elinvoimaista oppositiota."⁹⁴ — Tarkka kuvaus poliittisen järjestelmän nykyisistä kehityspiirteistä!

Todellakin, samalla kun eduskuntaa ja erityisesti sen kommunistisia ja muita demokraattisia kansanedustajia yritetään mykistää, kun monopolien asiapojiksi ryhtyneen hallituksen skandaalinkäryiset toimet herättävät kansalaisissa kasvavaa ihmetystä ja suuttumusta, pyritään oikeistovoimien taholla määrätietoisesti siirtämään politiikan ja erityisesti kansalaisten kiinnostuksen, sympatioiden ja antipatioiden suuntaa tulopoliittisen teatterin palkeille. Ollaan kyhäämässä jonkinlaista valtiomonopolistisen Suomen uutta parlamenttia, jonka puitteissa olisi mahdollista "vetää yhteiskunnalliset ristiriidat esiin, organisoida ne hyvin, antaa niiden 'purkautumiselle' sopiva menetelmä ja siten hallita ne suurpääoman parhaaksi mahdollisimman tehokkaasti."⁹⁵ Tämän ajatuksen oikeistovoimien kannalta kiitettävän laajaa perillemenoaa heijastaa käsitys siitä, että taistelu tulopoliittikkaa vastaan siitä irtautumiseksi olisi muka suunnilleen yhtä lahkolaista kuin taistelu parlamenttia vastaan — molemmat edellyttävät vallankumouksellista tilannetta!

Ymmärtää hyvin, miksi eräs ideologisen taistelun keskiöistä on tänään tulopoliittisessa teatterissa, jonka ympärillä pyörii valtavasti paisunut valtiomonopolistinen ideologinen apparaatti. Ei voi kuvitella, että hallituksen TV-toimittajat pystyisivät kirjoittamaan mielikuvituksensa niin huimaan lentoon minkään muun poliittisen aiheen ympärille. Vuoden vaihteen kurkistusnäytelmän TV-sovitusta lavasteineen, yönäytöksineen, äärimmäisen tiukkoine sekuntipeleineen, välistävetäjä-roistoineen, väsyneine mutta onnel-

93. Jakobson: ma.

94. sama.

95. Jokinen: Tulopoliitikasta...

lisine sankareineen vietiin läpi lähes hartaudella. Tuskinpa myöskään hallitus kävisi pimentämään kaupunkien mainosvaloja ja näyteikkunoita minkään muun poliittisen tapahtuman vuoksi — sotaa ehkä lukuunottamatta — kuin viime vuoden tulopoliittista ratkaisua valmistelleen EEC:n "energiakriisi"-hysterian lietsomiseksi. Tulopoliittikka eikä mikään muu on tuottanut SDP:n johdon miljoonapainoksiset "Jo riittää", "Ollaan sinut", "Voitto matalapalkkaisille" jne. tietoisut, joita kurkistusratkaisun yhteydessä väitettiin jopa pudotetun pommikoneista strategisille paikkakunnille.

Tulopoliittisen teatterin innokkaille yrittäjille ei kuitenkaan kannata nauraa liian pitkään, voi nauraa itsensä kuoliaaksi. Oikeistovaaran kasvattajana tulopolitiikka on toiminut tehokkaasti. Sitä paitsi edellä todetut "rauhanomaiset" tendenssit eivät monopolien valtajärjestelmän kehityksessä ole ainoita. Vaihtoehdon toi Jyväskylän Talvessa (!) vuonna 71 klassisella tavalla esiin silloinen STK:n toiminnanjohtaja Päiviö Hetemäki: "Viime aikoina olen havainnut vakauttamista ja työehtosopimuksia yleensäkin vastustettavan myös sillä perusteella, että tällainen sopimuspolitiikka on 'luokkasovittelua' ja sen vuoksi hylättävää. Mutta mikä sitten olisi tällaisen sovittelun ja sopimuspolitiikan vaihtoehto... Omasta puolestani kuulun niihin, jotka pitävät työrauhan ylläpitämisestä sovitteluin ja sopimuksin kaikkien kannalta edullisempänä kuin esim. turvautumista tässä tarkoituksessa suojeluskuntiin tai panssareihin niinkuin joskus on tapahtunut."⁹⁷

Oikeisto-opportunismin klassinen virhe on puolestaan se, että Hetemäen vaihtoehto on otettu liian kirjaimellisesti ja kuviteltu, että valtion väkivallan elinten keskeinen vastavallankumouksellinen rooli olisi jäänyt historiaan, tai että ne voitaisiin "rauhottaa" ryhtymällä sivistyneesti tulopoliittiseen luokkayhteistyöhön⁹⁸. Tosiasiassa reformismin vaikutukseen nojaava monopolien joustava taktiikka ei ole merkinnyt poliisin ja armeijan merkityksen vähenemistä valtiomonopolistisessa herruuskoneistossa. On käynyt päinvastoin ja se on ymmärrettävää. Tulopoliittinen luokkasopu on saamassa yhä selvemmin pakkosovinnon luonnetta. Se lepää yhä enemmän demokratian kaventamisen varassa. Demokratian kaventaminen taas ei ole mahdollista ilman, että luodaan edellytykset sen nostattaman demokraattisen vastarinnan hillitsemiseksi lisäämällä väkivaltakoneiston voimaa. Normaalioloissa tämä voima on ennaltaehkäisevää, muiden valtiomonopolististen rakenteiden kuten tulopoliittisen mekanismin puit-

97. Olavi Pohjola: Tulopolitiikka — taru ja todellisuus, Soihtu 2/71, s. 6.

98. Vrt. Heikki Typpö: "... (vallankumouksellisessa tilanteessa) kansanrintamahallituksellahan on tukeaan armeija ja poliisi, ja Suopo on ajat siten kertonut oikeiston hankkeista hallitukselle. Mitä esim. reserviupseerijärjestöt voivat armeijalle? Tarvitaanko SKP:n ohjelmassa muistutus aseisiin tarttumisesta kun niihin tarttuu armeija normaalissa peruslaillisessa järjestyksessä?" (Kansan Tahto 22. 1. 67). Vastaavista käsitksistä ks. Korvelainen ma.

teissa kiteytyvän voimasuhteen välillinen edellytys; kriisitilanteissa siitä voi muodostua välittömästi voimasuhteeseen vaikuttava tekijä. Vuoden 66 käänteen jälkeen vauhdittunut poliisin ja armeijan kehitys täyttää nämä monopolien vaatimukset.⁹⁹

Poliisin kehityksen luonteenomaisena piirteenä on sen toimivallan kasvattaminen kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien kustannuksella. Kehitystä perustellaan demagogisesti kapitalismin kriisiin liittyvällä väkivallan lisääntymisellä ja sitä paitsi entistä avoimemmin "terrorismin" ja poliittisluonteisten "järjestyshäiriöiden" vastustamisen nimissä. Hälyyttävä piirre on poliisin ja monopolien nopeasti paisuvien yksityisten järjestyskaartien, vartiointiliikkeiden toiminnan koordinoituminen. Käynnissä on myös oman käden oikeuteen perustuvan kansalaistoiminnan organisointi, joka tarvittaessa saattaa muuttua oikeiston väkivaltaiseksi joukkotueksi.

Armeijan toiminnan pääsuunta on uuden alueellisen puolustusorganisaation puitteissa suuntautunut entistä selvemmin maan rajojen sisällä tapahtuvaa rajoitettua taistelutoimintaa silmälläpitäen; tämä suuntaus vahvistettiin myös viime vuonna hyväksytyssä puolustuslaitoslaissa. Toisaalta on tapahtunut armeijan ja äärioikeiston ns. maanpuolustusjärjestöjen pitkälle menevä yhteenkietoutuminen, mikä antaa aiheen puhua uudesta suojeluskunnasta. Tältä pohjalta on kehitetty armeijan suoritusvalmiutta varustelumenojen korotuksiin ja mm. kertausharjoitusten määrää erittäin voimakkaasti lisäämällä. On ilmaantunut myös pyrkimyksiä armeijan demokraattisen kontrollin rippeistäkin riippumattoman ja tarvittaessa muusta valtiokoneistosta itsenäisen toimintavalmiuden kehittämisen suuntaan.

Koko ajan valtiokoneiston eri osien vähittäisen taantumuksellisen kehittämisen rinnalla on luotu myös edellytyksiä laadullisen harppauksen ottamiseksi tilanteen vaatiessa. Entisen "totaalisen maanpuolustuksen", nykyisin siistimmin "turvallisuuspolitiikan" nimissä on jo kehitetty pitkälle kaikki yhteiskuntaelämän alat kattava kiirisikoneisto, monopolien valtajärjestelmä luokkataistelun — kansainvälisen tai kansallisen — äärimmäistä kärkejymistä silmälläpitäen.¹⁰⁰ On myös pidetty huolta siitä, että tämä monopoliporvariston tieteellisesti suunniteltu avoimen diktaaturin muoto voidaan saattaa voimaan joustavasti ja sivistyneesti, porvarillisen laillisuuden yksityiskohtaisimpiakin vaatimuksia noudattaen, tarvittaessa vailla sellaista meluisaa joukkotukea jota vanhantyyppiset fasistiset kaappaukset edellyttivät. Ensinnäkin nykyinen "normaalikoneisto" ja kriisikoneisto ovat sulautumassa: valtiomonopolistinen suunnittelu ottaa huomioon kriisikoneiston vaatimukset. Toiseksi: valtiomonopolistinen oligarkia ja yhteiskunnan huippukerrokset on jo varsin hyvin pereh-

99. Näitä kysymyksiä on käsitelty Tiedonantajan lukuisissa numeroissa. Ks. myös Seppo Iisalo: Oikeistovaarasta, alustus ASS:n "Oikeistovaara"-seminaarissa 16. 11. 74. Asiaan palataan myös Soihdun lähinumeroissa.

100. Ks. Tiedonantaja 193/74.

dytetty kriisiajan näkymiin.¹⁰¹ Kolmanneksi: on luotu kriisilakien verkosto, "kiirisivaltion" eri sektoreiden toiminnan laillistava perustuslaki. Ne ovat ns. kassakaappilakeja, jotka tarvittaessa voidaan saattaa parissa päivässä tai hallituksen asetuksena parissa tunnissa lainvoimaiseksi. Tunnettu esimerkki on "laki väestön toimeentulon ja maan talouselämän turvaamisesta poikkeuksellisisa oloissa", kesällä 70 annettu ja juuri kriisilain nimellä tunnettu laki. Hallituksen vaivaton energiapäätös joulukuussa 73 antoi vain aavistuksenomaisen näytön niistä mahdollisuuksista, joita tämä laki antaa eduskunnan ja kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien lakkauttamiseksi.

Tässä on kuitenkin puhuttu vasta monopolien suunnitelmista — tosin jo pelottavan pitkälle toteutuneista suunnitelmista. On tietenkin muistettava, että myös työväenluokalla ja muilla demokraattisilla voimilla on sanansa sanottavana suomalaisen yhteiskunnan kehityksen suuntaa määrättäessä.

6. Kamppailu ulkopoliitikasta

Luokkaristiriitojen kärjistyminen on nostanut uudella tavalla päiväjärjestykseen myös kysymyksen Suomen kansainvälisestä asemasta ja ulkopoliitikan suunnasta. Tällä on kansainvälinen taustansa kapitalismin yleiskriisin uuden syvenemisen lainmukaisuuksissa. Jännityksen lievenemisprosessi on lisännyt edellytyksiä Suomen rauhanpolitiikan aktivoitumiselle. Suomen esimerkkirooli rauhanomaisen rinnakkainolon edelläkävijänä kapitalistisessa leirissä on korostunut. Tämä on näkynyt Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden kehityksen positiivisina piirteinä (YYA-sopimuksen uusiminen, TTT-sopimus, suuret yhteistyöprojektit jne.). Se on ilmennyt Suomen aloitteellisuutena ydinaseettoman vyöhykkeen luomiseksi Pohjolaan. Samoin se on näkynyt Suomen panoksessa tärkeässä ETYK-prosessissa. Tärkeä kansainvälisen voimasuhteen kehityksen seurannaisvaikutus on ollut — demokraattisen liikkeen nousuun liittyen — rauhan- ja anti-imperialistisen solidaarisuusliikkeen viimeaikainen voimistuminen maassamme. Suomen ulkopoliitiikkaan on kytkeytymässä entistä aktiivisempi joukkopaine, joka tukee sen rauhanomaisia tendenssejä ja vastustaa siinä ilmeneviä taantumuksellisia oireita.

Mutta toisaalta on voimistunut myös kansainvälisen kehityksen vastatendenssi. Imperialismin puolustusmekanismien, mm. EEC-integraation taholta Suomen asemaan ja ulkopoliitiikkaan kohdistuva paine on kasvanut, mikä on korostanut maamme

101. "Jo noin 1900 yhteiskunnan napaa on tähän mennessä käynyt maan puolustuskurssin, joita järjestetään neljä kertaa vuodessa", raportoi Pääkaupunki-lehti ja kertoi innostuneiden osanottajien mielipiteistä: "— Täällä on oppinut, miten yhteiskunta toimii. — Jos kriisitilanne tulisi, ajattelisin aivan uudella tavalla... Kolmen ja puolen viikon tiivis kurssi tuntuu tehneen tehtävänsä" (Pääkaupunki 20. 2. 75).

ulkomaansuhteissa heijastuvaa sosialismin ja imperialismiin ristiriitaa. Tämä on ilmennyt ulkopoliittikan tiettyinä horjuntailmiöinä¹⁰² ja ennen kaikkea avoimen imperialismisuuntauksen voimistumisena taloudellisista suhteista käsin.

Näiden vastakkaisen kansainvälisten tendenssien konkreettinen vaikutustapa määräytyy maan sisäisten luokkavoimien kehityksestä. Oikeistohyökkäyksen seurauksena myös ulkomaansuhteiden alueella taantumukselliset elementit ovat suhteellisesti voimistuneet, kansainvälisen imperialismiin mielenkiinto Suomea kohtaan on viime aikoina kasvanut ja rauhanpoliittista linjaa uhkaava oikeistorintama uudelleen lujittunut.

Ulkopoliittista oikeistorintamaa on ryhdistänyt erityisesti kaksi tekijää. Toisaalta SDP:n johdon ulkopoliittinen kurssi on monopoliin kanssa harjoitettavan yhteistyön tiivistyessä ja hegemoniakehityksen edetessä paljastanut yhä selkeämmin oikeistolaisen karvansa. Tämä on johtanut sen yhä useammin ristiriitoihin rauhanliikkeen kanssa, jota SDP:n johto on tarmokkaasti, mutta toistaiseksi tuloksetta yrittänyt kahlita hegemoniaansa; puolueen johto on ensimmäistä kertaa pitkään aikaan joutunut ottamaan ratkaisevan vastuun merkittävistä ulkopoliittisista ratkaisuista. Tämän lisäksi myös avoimet äärioikeistolaiset hyökkäilyt Suomen ja Neuvostoliiton suhteita vastaan ovat uudelleen vilkastuneet. Nämä ulkoisesti mahdollisesti hyvinkin erilaiset virtaukset ovat kohdanneet toisensa ennen muuta presidenttikysymyksen ja EEC-ratkaisun yhteydessä.

Tunnetusti kysymys presidentistä on Suomessa eräs ulkopoliittisen taistelun tihtymäpiste. Presidentin suhteellisesti itsenäinen ulkopoliittinen asema valtiokoneiston muihin osiin, mm. hallitukseen ja eduskuntaan nähden on vuoden 44 käänteen jälkeen muodostanut tietyn avainkohdan, jonka kautta kansainvälisen voimasuhteen positiivinen vaikutus on suodattunut kansalliseen kehitykseen ja jonka avulla demokraattinen liike on voinut lujittaa otettaan ulkopoliittikan suunnasta.¹⁰³ Klassinen esimerkki on YYA-sopimuksen solmimisprosessi, jonka Paasikivi käynnisti

102. Ulkopoliittikan oikeistolaistumisoireista mainittakoon EEC-ratkaisun lisäksi mm. taipumus DDR:n tunnustamisprosessin sitomiseen Liittotasavallan kantoihin, yhtyminen johtavien imperialististen maiden äänestysrintamaan Etelä-Afrikan asemaa koskevassa kysymyksessä YK:ssa syksyllä 74 sekä viimeisimpänä ja räikeimpänä esimerkkinä yhteistyön voimakas laajeneminen Chilen fasistijuntan kanssa.

103. Tunnetusti porvarillisen lainsäätäjän tarkoituksena on vuoden 1919 Hallitusmuodon presidentille määräämien ulkopoliittisten valtuuksien avulla ollut torjua työväenluokan mahdollisen voimistumisen vaikutus ulkopoliittikkaan. Vuoden 44 käänne teki kuitenkin lainsäätäjälle historiallisen tepsosen. Presidentin valtuuksista muodostuikin "heikko kohta", mitä kautta sosialismin eduksi muuttuneen kansainvälisen voimasuhteen vaikutus myös vuoden 48 jälkeen pääsi ulottumaan porvarilliseen valtiokoneistoon. Tätä historian vekkautta ei ole tajuttu mm. niiden kansandemokraattien taholla, joiden toimesta on vaadittu presidentin ulkopoliittisten valtuuksien kaventamista ja "perusteltu" tätä viittaamalla milloin Risto Rydin toimintaan milloin Otto Wille Kuusisen vuosisadan alussa kirjoittamiin teksteihin jne. — siis konkreettiseen tilanteeseen ennen vuotta 44. (ks. Mynttinen: ma.)

eduskunnan taantumuksellisen enemmistön mielipiteistä piittaa-matta, kommunistien ja kansandemokraattien sekä demokraattisen joukkoliikkeen tuella. Tämän vuoksi oikeiston ulkopoliittisen hyökkäyksen eräs kärki on sodan jälkeen aina tähännyt presidentin aseman valtaamiseen.

Kuten muistetaan, täydellisesti epäonnistunut Honka-operaatio oli vuosikausin viimeinen oikeistovoimien keskitetty ja välittömään ulkopoliittiseen suunnanmuutokseen pyrkinyt offensii-vi. Sen jälkeen SDP:n johto aloitti siirtymisensä realistisemmille linjoille, oikeistovoimat tietyssä määrin hajaantuivat ja äärioikeiston ulkopoliittinen paitsiotila syveni. Vuonna 68 vasemmiston ja keskustan puolueet ensimmäistä kertaa maamme historiassa esiintyivät yhteisen presidenttiehdokkaan takana oikeiston ehdokkaita vastaan.

Vaikka vuoden 73 vaihteessa tehty ratkaisu presidentin toimikauden jatkamisesta poikkeusmenettelyllä nojasi muodollisesti vielä vankempaan enemmistöön kuin vuonna 68 — nythän mm. Kokoomuksen eduskuntaryhmän enemmistö oli mukana — sen ympärillä syntyi ja ennen muuta sen taakse kätkeytyi voimistunut oikeistohyökkäys. Näkyvimmän osan siitä muodosti äärioikeistolainen joukkoliikehdintä, joka johti mm. Perustuslaillisen kansanpuolueen järjestäytymiseen. Toisaalta SDP:n piirissä käytiin vilkasta keskustelua mahdollisuudesta valita ”työväen” presidentti, keskustelua, johon eräät SKDL:n toimihenkilöt näkyvästi osallistui-
vat. Puolueen johto arvioi kuitenkin realistisemmaksi siirtää ratkaisua neljällä vuodella eteenpäin — tämä oli Kekkoselle myönnetty jatkoaika. Tämän kompromissin pohjalta saatiin aikaan riittävän laaja rintama äärioikeiston pyrkimysten torjumiseksi. Oikeistovoimien taholla esiintyi myös yrityksiä kasata presidentinvaalista ja EEC-ratkaisusta ”superpaketti”.

Myös viime vuonna näkyvimmin esillä olleen ”vuosikymmenen ratkaisun”, valtiosääntöuudistus-hankkeen tosiasialliseksi pääkysymykseksi nousivat presidentin ulkopoliittiset valtuudet. SDP:n johtama rintama tavoitteli uudistusta, joka poistaisi presidentin aseman suhteellisen itsenäisyyden ja siirtäisi ulkopoliitiikan johdon tiukemmin hallituksen käsiin. Tässäkin tapauksessa SDP:n johto katsoi parhaaksi jättää — nyt aivan viime hetkellä ja ilmeisen vastahakoisesti — oikeistorintaman muut osapuolet, äärioikeiston ja eräät SKDL:n loppuun saakka ”periaatteelliset” edustajat.

Tässä valossa ei liene vaikea ennustaa, että vuoden 78 presidentinvaalit voivat muodostua kärkevän luokkataistelun kohteeksi. Jo nyt sekä SDP:n että SKDL:n piirissä on esiintynyt arveluja mahdollisuuksien kasvusta ”vasemmiston yhteisen” eli sos. dem.oikeistoa edustavan presidentin valitsemiseksi.¹⁰⁴

Edellistä voimakkaamman ja myös voitokkaamman hyökkäyksen oikeisto kehitti taloussuhteiden alalla, EEC-ratkaisun yhtey-

104. Asia oli esillä Jyväskylän Talvessa v. 73. Sitä kaavaili myös kansanedustaja Ekorre (SKDL) neitsytpuheessaan.

dessä.¹⁰⁵ Sopimuksen solmimisprosessissa oli toimekas ja ratkaiseva osuus sos.dem.johtoisella hallituksella. Aktiivista, mutta suhteellisen heikkoa anti-EEC-liikettä vastaan esiintyi poikkeuksellisen laaja ja yhtenäinen — myös Keskustapuolueen johdon sisältävä — oikeistorintama. Sitä paitsi aina SKDL:n sisälle asti ulottuneella reformistisella horjunnalla oli liikettä heikentävä vaikutus. EEC-ratkaisu merkitsi selvää ja joillekin oikeistorintaman osapuolille ilmeisen kiusallista askelta oikealle Suomen rauhanpolitiikan linjalta. Tämän osoittaa se tarkkaan suunniteltu näytelmä, joka ratkaisun luonteeseen hämärtämiseksi kehitettiin. Aluksi vakuuteltiin sopimuksen "puhtaan kaupallista" luonnetta, sitten keskityttiin todistelemaan EEC-sopimuksen ja YYA-sopimuksen "ristiriidattomuutta", mikä lopulta jopa huipentui EEC-ratkaisun mainostamisena maamme rauhanpolitiikan jonkinlaisena merkkisaavutuksena — samalla kun hallitus heilutteli läpinäkyvää irtisanomispykälää.

EEC-ratkaisun oikeistovoimien ulkopoliittisia asemia vahvistava ja yhteiskuntakriisiä syventävä vaikutus on jo tullut monin tavoin näkyviin. EEC-velvoitteisiin ja -tukeen nojaten monopolit ovat aiheuttaneet ylimääräisiä hankaluuksia Neuvostoliiton kanssa harjoitettavan talousyhteistyön kehitykselle; energiapolitiikkaa pyritään ohjaamaan entistä enemmän länteen; Kostamus-projekti on joutunut mm. oikeistososialidemokraattisen kritiikin kohteeksi; inflaatiolaskut yritetään sysätä Neuvostoliiton maksettaviksi jne. Vaihtotaseen alijäämän kehitys on muodostunut kriittiseksi: kaupallinen ja rahataloudellinen riippuvuus erityisesti Länsi-Saksan imperialismista kasvaa nopeasti. Toisaalta ulkomaisen pääoman välitön ote Suomen talouteen tiukkenee. Samoin eräs hillittömän inflaatiokehityksen päätekijöistä on niiden laajennusinvestointien vastuuton rahoitus liikepankkien keskuspankkiluottoa paisuttamalla, joihin puunjalostuksen vientimonopolit ovat kiirehtineet EEC-markkinoita silmälläpitäen.

Samaan aikaan, erityisesti poliittisella ja ideologisella mutta myös taloudellisella tasolla, on noussut esiin korostettu ns. pohjoismainen suuntautuminen. Myös imperialismien vaikertelu Suomen toivottomasta asemasta "Neuvostoliiton vasallina" on kokenut renessanssin. "Suomettumis"- , "harmaa vyöhyke" -ym. konseptioiden sosiaalinen tilaus on ilmeinen: niiden tehtävänä on "todistaa" oikeaksi Suomen oikeistovoimien äänekkäästi ilmaiseva huoli maamme puolueettomuuden "uskottavuudesta" lännessä; ne silaavat käynnissä olevan lähenemisen imperialismiin "puolueettomuuden" sädekehällä.

Kehittyneiden kapitalististen maiden kärkisijoille kivunneen vaihtotaseen vajeen ja inflaation kehityksessä ilmenee havainnollisimmin Suomen kansainvälisten suhteiden ja maan talouspolitiikan tiivis yhteenkietoutuminen. Kärjistynyt kamppailu talouspolitiikan suunnasta ja demokratian tulevaisuudesta punoutuu entis-

105. Ks. Juhani Arto, Kimmo Karjalainen: Merkintöjä EEC-kamppailusta, Soihdu 2/74.

tä läheisemmin kamppailuun Suomen kansainvälisestä asemasta.¹⁰⁶ Sitä vastaan suuntautuvan oikeistohyökkäyksen torjuminen, rauhanpolitiikan puolustaminen, sekä rauhanomaisen rinnakkainolon suhteiden — erityisesti Neuvostoliiton suhteiden — kehittäminen on muodostunut demokraattisen taistelun menestyksen välttämäksi edellytykseksi.

7. Oikeistovaara ja demokraattinen offensiivi

Tehkäämme yhteenveto. Mitä siis tarkoitetaan, kun todetaan oikeistovoimien hyökkäyksen ja kasvavan oikeistovaaran luonnehtivan Suomen nykyistä luokkataistelutilannetta?

Ensinnäkin kysymys on luokkien kokonaisvoimasuhteen kehityksestä monopolien ja oikeistovoimien eduksi. Tämä muutos on ilmennyt tärkeimmillä yhteiskuntaelämän aloilla, talouden kehityksessä, demokratian kaventumisessa, jopa ulkopoliitikassa. Sellaistakin alat kuten koulutus ja kulttuuri, joilla vielä muutamia vuosia sitten tapahtui yleistilanteesta suhteellisen itsenäistä edistyksestä kehitystä, ovat viime aikoina joutuneet rajun oikeistohyökkäyksen areenaksi.

Luokkavoimien tasolla voimasuhteen muutos on eri vaiheissa ilmennyt oikeistovoimien vahvistumisena kaikissa puolueissa sekä demokraattisten voimien defensiivinä, suoranaishana kriisinä. Äärioikeistolaisen toiminnan yltyminen on tästä hälyyttävien oire, mutta ennen muuta reformismilla on ollut keskeinen merkitys monopolien taloudellisten, poliittisten ja ideologisten tavoitteiden toteutumisessa. Äärioikeiston ja reformismin vaaran vähättely liittyvätkin toisiinsa ja yhdessä koko oikeistohyökkäyksen vähättelyyn.

Ratkaiseva tekijä voimasuhteen epäsuotuisan kehityksen kannalta on ollut demokraattisen liikkeen ytimen, SKP:n kriisi. ”Tärkein heikkous maamme työväenluokan taistelussa on, että kommunistisen puolueen yhtenäisyyttä ei ole palautettu.”^{106b}

SKP:n kriisi on seurausta juuri reformismin vaikutuksen voimistumisesta työväenliikkeessä. Mutta on myös korostettava, että reformismin vaikutuksen voimistumiseen liittyy läheisesti porvariston ennennäkemättömän voimakas pyrkimys SKP:n lamauttamiseen sisältäkin; tämä on monopolien uuden integraatiopolitiikan perusta.¹⁰⁷ Subjektiivisen tekijän merkitystä voimasuhteen epäsuotuisassa kehityksessä painottaa objektiivisten tekijöiden suotuisuus. Oikeistohyökkäyksen menestys näyttää olevan pitkälle seurausta monopolien ideologisesta ja strategis-taktisesta yllotteesta demokraattiseen liikkeeseen nähden. Tämä viittaa ratkaisun avaimeen, SKP:n taistelukyvyyn voimistamiseen.

106. Ks. Hänninen: Suomen talouden kansainväliset suhteet, ma.

106b. Sinisalo: Suomen kommunistinen Puolue... ma., s. 4.

107. SKP:n kriisin ja oikeistovoimien SKP:n vastaisen taktiikan kehitysvaiheista ks. ema., s. 22—23.

Toiseksi on todettava oikeistohyökkäyksen ja oikeistovaaran konkreettis-historiallinen sisältö. Kysymys on tietyn, vuonna 66 alkaneen luokkataistelukauden tuotteesta, tietyn poliittisen käänteen kypsymisestä luokkaristiriitojen ja yhteiskunnallisen kriisin kärjistyessä uutta ratkaisutapaa vaativaksi. Tämän kauden perustana on (kansainvälisessä yhteydessään kapitalismin yleisen kriisin kolmannen vaiheen kehitykseen) valtiomonopolistisen kapitalismin vakiintuminen ja erityisesti tulopolitiikan läpimurto sekä niiden ajautuminen kriisiin. Luokkataistelukäytännön tasolla voimasuhteen kehitys on ilmennyt aluksi monopolien uuden, reformismiin nojaavan taktiikan huomattavana menestyksenä ja vastaavasti demokraattisen liikkeen kriisinä, sittemmin monopolien taktiikan kasvavina vaikeuksina ja demokraattisen liikkeen uutena nousuna. Poliittisen järjestelmän tasolla se on ilmennyt uudenlaisen reformistisen hallitustyyppin pystyttämisenä ja sitten sen kroonisena kriisinä samalla kun monopolien valtajärjestelmää on voimakkaasti kehitetty suuntaan joka on merkinnyt yltyvää demokratian kaventumista. Luokkataistelun kärjistyessä kysymys hallitustavasta nousee päiväjärjestykseen. Oikeistovaara merkitsee monopoliporvariston pyrkimystä herruutensa turvataksaan toteuttaa hallitustavan laadullinen muutos taantumukselliseen suuntaan, mikä vaikeuttaisi olennaisesti työväenluokan ja muiden demokraattisten voimien taisteluedellytyksiä.

Kolmanneksi kiinnittää huomiota se, että oikeistohyökkäys — vaikka se on tietenkin rajoitettumpaa luokkaa kuin esim. Länsi-Saksassa — on edennyt näinkin voimakkaasti juuri Suomessa. Näin on tapahtunut siitä huolimatta, että maamme kansainvälinen asema pidemmällä tähtäyksellä tarjoaa demokraattisen liikkeen kehitykselle paremmat edellytykset kuin useimmissa muissa kapitalistimaissa. Näyttää siltä, että työväenluokan ja demokraattisten voimien kyky torjua kansainvälisen imperialismin Suomen-strategia, pyrkimys sitoa maamme tiukemmin imperialismiin ja muuttaa se lännen neuvostovastaiseksi sillanpääasemaksi, ei ole ollut paras mahdollinen. Sama lienee sanottavissa kyvystä käyttää täysin mitoin Suomen ja Neuvostoliiton ystävyyssuhteita demokraattisen kehityksen turvaamiseen ja tehostamiseen. Kuitenkin kysymys monopolien kansainvälisen voimayhteyksien heikentämisestä, missä tärkeällä sijalla on voimien kokoaminen EEC-sopimuksen irtisanomiseksi — sekä vastaavasti Neuvostoliiton ja muiden SEV-maiden kanssa harjoitettavan yh-

108. SKP:n linjasta YYA- ja TTT-sopimuksen puolesta käytävässä kamppailussa ks. SKP:n kk:n laaja 24. 2. 73 hyväksytty päätöslauselma "YYA-sopimus — Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden vankka perusta" sekä Erkki Tuominen: Suurpääoma vastuussa inflaatiosta, Tiedonantaja 26—27. 11. 74. SOL:n linjasta ks. "SOL:n vetoomus kaikille Suomen opiskelijoille ja heidän järjestöilleen: Aktiiviseen kamppailuun YYA-sopimuksen toteuttamisen puolesta." 1. 4. 73.

teistyön kehittämisestä — on siirtymässä yhteiskunnallisen kriisin keskiöön. Sen merkitys voimasuhteiden kehitykseen on kasvamassa. SKP:lla on perinteisesti ollut Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden kehityksessä tärkeä rooli. Se on myös viime aikoina esittänyt selkeän ja täsmällisen yleislinjan YYA- ja TTT-sopimusten avaamien mahdollisuuksien hyväksikäyttämistä.¹⁰⁸ Eri-tyisesti vaihtotasekriisin myötä yhä tärkeämmäksi muodostuu tehtävä saattaa nämä vaatimukset sellaiseen muotoon, joka tekee mahdolliseksi paitsi hallitus- ja eduskuntatason myös työväenliikkeen ja demokraattisten joukkojärjestöjen perustason sekä tehdas-, ja oppilaitoskohtaisen toiminnan ja joukkoliikkeen niiden toteuttamiseksi, kytkee ne tehokkaasti oikeistohyökkäyksen vastaisen taistelun välittömiin tehtäviin.

Suomen kansainvälinen asema, Suomen ja Neuvostoliiton ystävyyssuhteet eivät muodosta automaattista takuuta oikeistovastaa vastaan. Mutta ne tarjoavat verrattoman tehokkaan demokraattisen asean, edellyttäen että ne nähdään kärjistyvän taistelun kohteina, sekä että niitä vastaan kohdistuva oikeistohyökkäys torjutaan ja niitä kehitetään. Neuvostoystävyyden on Suomen demokraattisen liikkeen selkäranka. Sen lujittaminen viime kädessä romuttaa monopolien haaveet paluusta syksyä 44 edeltäviin aikoihin.

Neljänneksi on nähtävä oikeistovaaran vastaisen taistelun ja demokraattisen offensiivin keskinäisyhteys. Tämä on kysymys strategian ja taktiikan keskinäisyydestä, siitä mitä monopolien vastaisen rintaman rakentaminen ja taistelu sosialistisen vallankumouksen puolesta tänä päivänä Suomessa edellyttää. Oikeistohyökkäys on luokkataistelun hallitseva, mutta ei ainoa piirre. Demokraattinen liike on nousussa. Luokkataistelussa ratkaistaan voimasuhteen kehitys ja samalla se, minkä suunnan kriisin kypsyttämä poliittinen käänne saa. SKP pyrkii kokoamaan kaikki demokraattiset voimat oikeistohyökkäyksen pysäyttämiseksi, taantumuksellisen käänteen torjumiseksi ja sellaisen offensiivin käynnistämiseksi joka tähtää monopolien vallan rajoittamiseen sekä pidemmällä tähtäimellä avaa tien sosialistisen vallankumouksen tehtäviin.

Taistelu oikeistovaaraa vastaan ei nykyisessä vaiheessa ole "puhdasta" puolustustaistelua, vaan samalla mobilisaatiota, järjestäytymistä ja liikkeellelähtöä offensiiviin. Mutta se ei ole myöskään oikeistovaaran torjumisen välittömistä tehtävistä piittaamatonta "puhdasta" hyökkäystä. Nykyiselle tilanteelle on tyypillistä puolustuksen ja hyökkäyksen läheinen yhteenpunoutuminen: offensiiviset tavoitteet asetetaan oikeistohyökkäyksen torjumisen konkreettisista vaatimuksista käsin ja oikeistohyökkäyksen torjuminen osoitetaan mahdolliseksi vain offensiivisen, talous- ja sisäpolitiikan suunnanmuutokseen tähtäävän joukkoliikkeen kehittämisen tietä.

Puolustuksen ja hyökkäyksen oikeaan yhdistämiseen ei kyetä silloin, kun oikeistovaara nähdään jonkilaiseksi luokkataisteluti-

lanteen "toiseksi puoleksi", joka voidaan kyllä "ottaa huomioon", mutta josta riippumatta asetetaan ideologisesti hyvinkin hyökkäävät — jopa "sosialistiset" — mutta käytännössä oikeistohyökkäyksen edessä perääntyvät tai jopa sitä tukevat tavoitteet. Tällaisen menettelyn viimeaikaisena esimerkkinä on eräiden kansandemokraattien "pienemmän pahan" politiikan puitteissa ottama luuloteltu "askel kohti sosialismia" — tosiasiaassa monopolien mahdin lujittamisen suuntaan — investointirahastoratkaisun yhteydessä.

Kysymys puolustuksen ja hyökkäyksen oikeasta yhdistämisestä liittyy läheisesti kysymykseen taktiikan ratkaisevasta renkaasta. Tämän suhteen on torjuttava virheellinen näkemys, jonka mukaan ajankohtaiset päätehtävät olisi löydettävissä parlamentaristisen ylitason yhteistyön perspektiivistä käsin ja jonka mukaan ratkaiseva tapahtuma voimasuhteen kehityksen kannalta olisivat seuraavat eduskuntavaalit ja niiden takaa kangasteleva hallitusratkaisu. Kaiken muun lisäksi tällainen näkemys sisältää epärealistisen kuvan voimasuhteen nykytilasta ja demokraattiseen offensiiviin johtavan käänteen luonteesta. Voimasuhteen kehittämisen sellaiseksi, että demokraattinen liike kykenee pysäyttämään monopolien offensiivin ja luomaan edellytykset monopolien vastaan suuntautuvalla käänteellä — mikä ilmeisesti on myös demokraattisen hallituksen ja siten kommunistien hallitukseenmenon ehto — on tuskin päivien ja viikkojen tai edes kuukausien kysymys.

Varmasti se ei myöskään ole pelkästään tai edes pääasiassa vaalitaistelun kysymys. Voimasuhteen kehittäminen edellyttää pitkäjänteistä työtä ennen muuta joukkoliikkeen nostattamiseksi, organisoimiseksi ja lujittamiseksi. Tämä voi tapahtua vain luokkataistelun logiikan mukaisesti tukeutumalla yhteiskunnallisen kriisin ja luokkaristiriitojen ajankohtaiseen solmukohtaan, tulopolitiikan vastaiseen taisteluun. Siinä on tänään yhdistettävissä työväenluokan, pienviljelijöiden, toimihenkilöiden, opiskelijoiden ja sivistysteistön sekä eläkeläisten kaikkein välittömmiin ja kourautuntuvimpiin inflaation uhkaamat taloudelliset edut. Se on avainasemassa kamppailussa demokratian kaventamista vastaan. Se muodostaa perustan koko talouspolitiikan suunnasta käytävälle kamppailulle, johon vaihtotasekriisin kärjistyessä kiertoutuu yhä tiiviimmin kysymys Suomen ulkomaantaloudellisista suhteista ja maamme koko kansainvälisestä asemasta. Se on tukipiste ja perusta mitä moninaisimmalle oikeistonvastaiselle, demokratian rauhan ja neuvostoystävyyden pohjalta nousevalle liikehdinnälle, minkä laajeneminen on ollut tyypillistä viime vuosien luokkataistelulle.

Tässä reaalissa joukkoliikkeessä ilmenevän demokraattisen voiman järjestäminen, vakiinnuttaminen ja kasvattaminen sekä sen institutionalisoiminen yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen (myös sotilaalliseen) ja ideologiseen koneistoon — tästä

mm. SOL on SKP:n linjaa toteuttaessaan hankkinut korkeakoulujen osalta demokraattisen valvonnan kysymyksissä arvokkaita kokemuksia¹¹⁰ — muodostaa perustan voimasuhteen kehittämiseksi. Ilman tätä tietä ja sillä saavutettavia tuloksia myöskään hallituspolitiikalle tuskin avautuu sen positiivisempia näkymiä kuin vuosina 66—71.

Tässä on toinen keskeinen syy, miksi kommunistit eivät voi hyväksyä ajankohtaisten poliittisten ratkaisujen perustaksi yläta-son yhteistyöhön rajoittuvia laskelmia "pienemmästä pahasta". Kunkin poliittisen ratkaisun merkitys työväenluokan etujen kannalta määräytyy paitsi sillä saavutettavien välittömien tulosten perusteella myös sen mukaan, missä määrin se avaa tietä ja osoittaa suuntaa joukkoliikkeen voimistumiselle, kasvattaa sitä, innostaa uusiin ja vaativampiin kamppailuihin. Tämä on pääsyyt pahasti hämärtymään "pienemmän pahan" politiikoilta. Tiedonantajan nimimerkki "T" toteaaakin sattuvasti ja ansaitun myrkyllisesti: "Kun jollakin on epäselvyyttä siitä, mikä on työväen etujen mukainen ratkaisu ja mikä sitä ei ole, niin ensimmäinen ja erinomainen koetinkivi on se, voiko työväki taistella joukkovoimalla kysymyksessä olevan asian puolesta. Taisteliko työväki joukkovoimalla investointirahaston puolesta? Ei taistellut. Vetoisivatko ne kansandemokraatit joukkotaisteluun investointirahaston puolesta, jotka kannattivat rahastoa? Eivät vedonneet. Mutta jos he olisivat vedonneet, minkälaisia tunnuksia heidän olisi tullut esittää joukoille? Esimerkiksi seuraavia: Joukkovoimalla työväestöltä perityt 500 miljoonaa markkaa suuromistajille! Joukkovoimalla pääomien ohjailuun valtion taholta — enemmän kuin 500 miljoonaa markkaa valtion kautta suuromistajille! ... Asia jota ei voida ajaa työväen joukkojen avoimella tuella, ei ole työväen asia."¹¹¹

Tässä valossa on nähdäkseni tarkasteltava myös sitä ajankoh- taisten taistelutehtävien kokonaisuutta, joka on kirjattu 17. edus- tajakokouksen alla joukkokäsittelyssä olevassa aineistossa, luo- noksesta SKP:n esitykseksi demokraattisten voimien yhteistyö- ohjelmaksi.

Ohjelmatoimikunnan sihteeri Leevi Lehto on määritellyt ohjel- man luonteen seuraavasti: "Demokraattisten voimien yhteistyö- ohjelma ei ole mikä tahansa kokoelma uudistustavoitteita. Sen tehtävänä on ennen muuta osoittaa kokonaisvaltainen vaihtoeht-

110. "Työläisten osallistuminen päättäntäelimiin on erittäin vakava ja monitahoinen kysymys sekä voitaneen ratkaista vain sillä perustalla, että työ- läisillä on näissä elimissä enemmistö vastoin omistajien ja johdon tahtoa.

Tämä merkitsee demokratian ulottamista mies- ja -ääni-periaatteelle, mitä periaatetta voimakkaasti ovat ajaneet opiskelijat korkeakoulun hallinnon uudistamiskysymyksen yhteydessä. Tämä vaatimus voidaan ulottaa myös yritysdemokratian kysymyksiä ratkottaessa ja valtion hallinnon demokratisoi- miseen yleisemmin" (Erkki Tuominen SKP:n kk:ssa 14. 2. 75). SOL:n linjasta demokraattisen valvonnan kehittämiseksi korkeakoulussa ks. Taiste- luohjelma, s. 164—167 sekä Teesit... s. 15.

111. "T": Poliitiikan ratkaiseva koetin, Tiedonantaja 14/75.

to maassamme harjoitetulle politiikalle, ulospääsy vallitsevasta yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta kriisistä.¹¹² Joukkokäsittelyyn toimitettu aineisto sisältää 171 yksilöityä vaatimusta johdantoihin ja perusteluineen.

On selvää että ulospääsy kriisistä voidaan kuitenkin toteuttaa ainoastaan joukkoliikkeen voimin. Sen vuoksi ohjelman osoittaman tien tulee olla sellainen, että joukkoliike voi sitä pitkin kulkea, sille rakentua ja siitä voimistua. Kukaan ei varmaankaan kuvittele, että työväenluokka nousee kun sille väläytetään "kokonaisvaltainen vaihtoehto". Joukoille tarkoitettua ohjelmaa tulee ennen muuta tартtua luokkataisteluun tihentämisteeseen, ratkaisevaan renkaaseen. Sen tulee antaa selkeä ja keskitetty vastaus luokkataistelun ajankohtaisiin peruskysymyksiin, niihin jotka jo askarruttavat joukkoja joka päivä ja joiden varaan voidaan rakentaa laajimmat monopolienvastaiset liittoutumat. Kuten Erkki Tuominen on sanonut, "joukkoliikkeen ohjelman tulee olla lyhyt ja selvä ja sisältää keskeiset vaatimukset, jotka ovat joukoille läheiset ja joiden puolesta joukot ovat valmiit varsin radikaaliinkin toimintaan."¹¹³ Tältä pohjalta voidaan taistelun edetessä sen piiriin saattaa yhä useampia ja laajempia, myös siirtymäkauden tehtäviä.

Joukkokäsittelyyn nyt toimitettu aineisto, joka sisältää kommunistien linjan lukuisiin politiikan kysymyksiin, voi palvella puolueen linjan selkiytymistä, yhtenäistymistä ja puolueen joukko vaikutuksen kasvua. Tämän se voi menestyksellisesti tehdä, kun asiakirjaa käsiteltäessä ja käytettäessä arvioidaan jatkuvasti oikein sen suhde konkreettiseen luokkataistelutilanteeseen ja joukkoliikkeen kehittämisen ajankohtaisiin vaatimuksiin. Tällöin ohjelman yksittäisten vaatimusten ja tunnusten merkitys ja paino ei ole yhtäläinen, vaan määräytyy luokkataistelun logikasta käsin. Tämä koskee nimenomaan palkkapolitiikkaa, joka liittyy tulopolitiikan vastaisen taistelun nykyiseen avainkohtaan, voimakkaimpaan ja yhtenäisimpään joukkoliikkeeseen, luokkataistelun keskioon. On päivän selvää, että sitä koskevien kahdeksan vaatimuksen paino ei ole vajaat 5 % vaan pikemminkin lähes 95 % ohjelman kokonaismerkityksestä siinä konkreettisessa luokkataistelutilanteessa, jossa sen on määrä toimia joukkoliikkeen kehittämisen välineenä.¹¹⁴ Oikeiden ja täsmällisten tunnusten esittäminen juuri tässä kysymyksessä on demokraattisten voimien kehityksen kannalta täysin ratkaisevaa.

112. Leevi Lehto: Yhteistyöohjelma joukkokäsittelyssä, KU 7. 3. 75.

113. Erkki Tuominen, puhe SKP:n keskuskomiteassa 14. 12. 74.

114. Tätä on syytä korostaa, koska saattaa esiintyä tätä seikkaa hämärtäviä pyrkimyksiä. Vrt Lehto: ma.: "Aineistossa on vielä muutama kohta, joissa ei toistaiseksi ole saavutettu yksimielisyyttä. Näissäkin — palkkapolitiikka sekä inflaatiota ja rahoitusta koskevilla kohdilla — ovat poliittiset perustavoitteet varsin lähellä toisiaan... Kuitenkin on vältettävä kaiken huomion kohdistamista näihin kohtiin — aineistossa on niitäkin tärkeämpiä, vielä puutteellisia kohtia."

Vastaavasti ohjelmaa käsiteltäessä ja käytettäessä on pidettävä mielessä, että vaikka ohjelmaluonnos muodoltaan muistuttaa demokraattista hallitusohjelmaa, poliittinen tilanne ei tällä hetkellä eikä ilmeisesti vielä johonkin aikaan tee mahdolliseksi täl-
laiselle ohjelmalle rakentuvan hallituksen pystyttämistä. Demokraattisen hallituksen päiväjärjestykseen nostava käänne taas on saavutettavissa ainoastaan joukkoliikettä ja joukkoliikkeen ohjelmaa kehittämällä, missä Demokraattisten voimien yhteistyöohjelman poliittinen merkitys on.

KORKEATASOISTA MARXILAIS-LENINILÄISTÄ TUTKIMUSTA JA TEORIAA

**Sosialistisen opintoneuvonta- ja tutkimus-
keskuksen julkaisusarja:**

1. Timo Kyntäjä — Tuula Lind: Valtiomonopolistisesta kapitalismista. 88 sivua. 3 mk.
2. Antti Kasvio: Työvoiman uusintaminen valtiomonopolistisessa kapitalismissa. 75 sivua. 3 mk.
3. Erna Heckel — Horst Kessler, Dieter Ulle, Klaus Zimmermann: Imperialismi ja kulttuuri. 61 sivua. 3 mk.
4. Sakari Hänninen: Suomen tuotantorakenteesta. 110 sivua. 4 mk.
5. Pekka Kosonen, Timo Kyntäjä, Raimo Lovio: Valtiomonopolistisen kapitalismin teorian perusteista. 110 sivua. 4 mk.
6. Suomalaisen kapitalismin piirteitä, suomalais-
ddr:läisen tutkijatapaamisen aineistoa (Peter Philipp, Wolfgang Fritsch, Dörte Putensen, Sa-
kari Hänninen, Pertti Honkanen, Timo Kyntäjä).
75 sivua. 5 mk.

Tilaukset postiennakolla osoitteesta SOTK, Mannerheimintie 5 C IV kerros, 00100 Helsinki 10.

Suomen asema imperialismissa kapitalismin läpimurrosta fasismin murskaamiseen

Sakari Hänninen

Seuraavassa julkaistava analyysi Suomen aseman kehittymisestä imperialismiin järjestelmässä on jatkoa vuosi sitten julkaisemaamme saman kirjoittajan analyysiin (ks. Sakari Hänninen, Suomen tuotannon kansainvälisistä suhteista, Soihtu 2/74). Tämänkertaisessa kirjoituksessa on keskeisenä Suomen aseman historiallinen kehittyminen.

Tämän kehityksen kuvaus on erittäin ajankohtainen juuri nyt. Suomen ja Neuvostoliiton välirauhasopimuksen ja fasismin saavutetun voiton 30-vuotisjuhlien kirvoittamana on Suomessa käyty kiivasta keskustelua Suomen itsenäistymisestä ja Suomen sisä- ja ulkopoliitikasta 1920—30-luvuilla (ks. Kirsi Alasaari, Suomen sotapolitiikka ja välirauhasopimus, Soihtu 5/74). Tässä keskustelussa on kuitenkin taloudellinen kehitys ollut melkoisen syrjässä. Sen kuvaus osoittaa lahjomattomasti Suomen porvariston harjoittaneen systemaattisesti ulkoiseen imperialismiin tukeen, ennen muuta Saksaan, tukeutumisen ja äärimmäisen neuvostovastaista politiikkaa. Tästä politiikasta on ollut taloudellisena seurauksena Suomen tuotannon kehittyminen työtätekevien etujen vastaisesti yksipuolisesti puunjalostusteollisuuden heruuden vaatimusten mukaisesti. Analyysi osoittaa, että kaikenlainen suuntautuminen Neuvostoliiton ja Suomen ystävällisten suhteiden kehitystä vastaan ovat olleet ja ovat työtätekevän väestön taloudellisten ja poliittisten etujen vastaisia.

Tulemme jatkamaan Suomen aseman toisen maailmansodan jälkeisen kehityksen erittelyä lähinumeroissa.

— Toimitus.

Suomen kapitalismin jaksottamisesta

Kapitalismin historian jaksottelussa kehityksen suuria rajoja ovat kapitalismin synty (ja läpimurto) ja kilpailukapitalismin kehittyminen monopolikapitalismiksi. Kapitalismin monopolistinen, imperialistinen vaihe on nykyisin luonteeltaan valtiomonopolistinen. Näiden jaksojen criytyneempi periodisointi toteutetaan taloudellisten ja poliittisten suhdanteiden mukaan.

Tarkasteltaessa Suomen kapitalismin kehitystä voitaneen suuret rajat ajoittaa karkeasti seuraavasti: kapitalismin läpimurto 1860—70-luvuilla ja kilpailukapitalismin kehittyminen monopolikapitalismiksi vuosisadan vaihteesta 1920-luvun alkuun. Valtiomonopolistinen kapitalismi on saanut määräävän aseman 1960-luvun ja kapitalismin yleisen kriisin kolmannen vaiheen kehityksen myötä.

Suomen tuotannon kansainvälisten suhteiden analyysissa tulevat näiden rajapyykkien ohella ratkaiseviksi sellaiset ajanjaksot kuin 1914—1918 (I maailmansota, Lokakuun vallankumous, Suomen itsenäistyminen, luokkasota) ja vuodet 1939—1945 (II maailmansota, talvi- ja jatkosota, fasismin tappio).

Käyttämällä näitä kriteereitä saadaan Suomen tuotannon kansainvälisten suhteiden analyysin perustaksi seuraavat suhteellisen karkeat vaiheet:

— teollisuuskapitalismin läpimurron ajanjakso vuosisadan vaihteeseen ja siihen liittyvä Suomen suhteellinen taloudellinen riippumattomuus imperialismin eri keskuksista;

— vuosisadan vaihteen jälkeen Suomen irtoamiskehitys Venäjästä ja "ajautuminen" nousevan saksalaisen imperialismin syliin vuoteen 1918 mennessä;

— 1920—30-lukujen neuvostovastaisen ulko- ja talouspolitiikan kausi ja uusi "ajautuminen" saksalaisen imperialismin syliin;

— vuodesta 1944 alkanut jakso: taistelu Paasikiven—Kekkonen linjasta ja sen konkreettisesta sisällöstä, vaarallinen kehitys imperialismin keskusten suuntaan (GATT, Maailmanpankki, EFTA, OECD, EEC).

Näillä historiallisesti rajatuilla vaiheilla on luonnollisesti kullakin määrättyjä omia tyypillisiä piirteitä. Kuitenkin samanaikaisesti on todettava kaksi toisiinsa sidottua hallitsevaa yleispiirrettä:

— Suomen porvariston ja työväenluokan välinen taistelu siitä, kehitetäänkö Suomen taloudellisia suhteita Neuvostoliiton kanssa ja turvataanko riippumattomuus imperialistisista keskuksista vai sidotaanko Suomi yhä tiiviimmin imperialismin keskuksiin;

— porvariston mahtiasemasta seurannut jälkimmäiseen vaihtoehtoon sidottu Suomen tuotannon työtätekevälle väestölle epäedullinen yksipuolinen puunjalostusteollisuuden herruusasemaan perustuva kansantalouden kehittäminen.

Seuraavassa tarkastellaan Suomen talouden kansainvälisen suhteen kehitystä kapitalismin läpimurrosta toisen maailmansodan loppuun, fasismin murskaamiseen asti.

Kapitalismin läpimurron ja nousun kausi: Suomen taloudellisesti suhteellisen riippumaton asema

Kapitalismin läpimurto toteutui siis Suomessa noin 1870-luvulla. Tämä ratkaiseva murros toteutui sahateollisuuden tuotantolaitosten perustamisen yhteydessä siirryttäessä vesisahoista höyrysahoihin, mille oli toisaalta luonut perustan puutavaran kysynnän voimakas kasvu 1860-luvulta lähtien. Suomi vedettiin siis kapitalistisen maailmantalouden piiriin heti kapitalististen tuotantosuhteiden läpimurron aikana. Ulkomaisilla kapitalisteilla oli myös suhteellisen voimakas ote maamme taloudesta. Vientiliik-keemme toimivat lähes täysin länsi-eurooppalaisten välittäjien armoilla. Yritykset perustaa itsenäisesti suoria vientiyhteyksiä ulkomaisiin tuottajiin esimerkiksi voi- ja sahatavarakaupan aloilla kariutuivat.

Samoin voidaan havaita, että ulkomaisella pääomalla oli jo varhain — erityisesti 1870-luvulta lähtien — suuri merkitys suoranaisesti kapitalistisen teollisuustuotannon käynnistämisessä. Ulkomaisen pääoman tunkeutumista edisti se, että Suomessa kapitalismi kehittyi myöhemmin kuin useimmissa muissa Euroopan maissa, minkä seurauksena tarvittiin huomattavan suuria pääomia kilpailukykyisen tuotannon perustamiseksi.

Ulkomaisen pääoman merkitystä kuvaavat seuraavat tiedot. Saha- ja puunjalostusteollisuudessa vaikutti 1870-luvulta alkaen voimakkaasti norjalainen pääoma, kuten Gutzeitin, Tornatorin, Salvesenin, Hallan, Joutsen ja Pulpin, Stockorsin jne. tuotantolaitokset osoittivat, ja osittain myös englantilaiset ja hollantilaiset kapitalistipiirit. Jo aiemmin 1800-luvun puolivälissä olivat venäläiset kauppiat harjoittaneet laajaa sahaustoimintaa. Vastaavasti venäläinen — erityisesti pietarilainen — pääoma vaikutti voimakkaasti Suomen kaivannais- ja metalliteollisuudessa 1860- ja 1870-luvuilta lähtien. Lasiteollisuudessa tuotanto oli sitä enemmän venäläisten pääomapiirien hallussa mitä useampi kartanoruukki lopetti toimintansa.¹ Savi- ja fajanssiteollisuus oli puolestaan ruotsalaisen Rörstrandin tytäryrityksen Arabian hallussa. Tehdaslaitosten ohella myös tärkeä osa pankkitoimintaa oli ulkomaalaisen pääoman hallussa. Esim. Pohjoispankin alkutaipaleelta pankin osake-enemmistö oli saksalaisen Seligman—Stettheimerin pääomapiirin hallussa ja puolet Helsingin Osakepankin osakepääomasta oli Stockholms Enskilda Bankilla.

Ulkomaisen kysynnän ja ulkomaisen pääoman asemista huoli-

1. Erkki Pihkala, Vierasmaalainen pääoma ja ammattitaito Suomessa autonomian ajan loppupuoliskolla, Kansantaloudellinen aikakauskirja 1/71.

matta 1800-luvun lopulla ei tule ylikorostaa näiden merkitystä. Ulkomainen kysyntä ja ulkomainen pääoma ei luonnollisestikaan synnyttänyt kapitalismia Suomessa eikä myöskään voida väittää, että Suomi olisi ajautunut tässä vaiheessa varsinaisesti joidenkin ulkomaisten pääomapiirien hallintaan tai jonkin valtion taloudellisesti alistettuun etupiiriin.

Edellytykset kapitalismin läpimurrolle olivat syntyneet jo aikaisemmin pitkällisen 1700-luvulta alkaneen ns. alkuperäisen kasautumisen prosessin seurauksena, joka oli johtanut talonpojan maaomaisuuden pakkoluovuttamisen synnyttämien edellytysten pohjalta teollisuuskapitalismin syntyyn. Tämä tapahtui joko siten, että pienten tavarantuottajien jakautuminen eri kerroksiksi synnytti kapitalistisia yrittäjiä, tai siten, että kauppapääoma kauppiaiden hahmossa alisti tuotannon välittömästi valvontaansa. Kauppapääoma (erityisesti kauppahuoneet) oli Suomessa — kuten muissakin maissa — lähes yksinomaisesti teollisuuskapitalistin synnyn väylä. Kaupan ohella myös koronkiskonnalla kasattuja pääomia (mm. papisto) muutettiin teollisuuspääomaksi. Kauppiaiden siirtyminen kapitalistisiksi tuottajiksi noudatti yleistä kaavaa: välittäjä, ylösostaja, kustantaja ja kapitalisti. Tämän kehityksen myötä siirryttäessä koneelliseen suurtuotantoon toteutui kapitalismin läpimurto. Siten voidaan sanoa, että yleisesti esitetty väite, että räjähdysmäisesti kasvaneet kapitalistiset maailmanmarkkinat olisivat olleet Suomen kapitalismin läpimurron ja kehityksen voimakkain ja tärkein kiihotin, on vähintäänkin ongelmallinen ja harhaanjohtava.

Miksi Suomi ei sitten tässä vaiheessa ajautunut minkään ulkomaisen pääomapiiriin hallintaan? Tähän voidaan löytää lähinnä kolme syytä:

Ensinnäkin vaikka kapitalismi kehittyi Suomessa myöhemmin kuin useimmissa muissa Euroopan maissa, niin kapitalismin läpimurto tapahtui Suomessa kuitenkin ennen Länsi-Euroopan kapitalismin siirtymistä imperialistiseen vaiheeseen.

Toiseksi metsävaroja ei tuolloin yleisesti arvioitu niin tärkeiksi taloudelliselle kehitykselle, että johtavien kapitalististen maiden suuryritykset, joita ei metsäteollisuuden alalla valmiiksi toiminut, olisivat olleet niistä kiinnostuneet. Vastaavasti Suomella ei ollut "tarjottavana" muita tunnettuja kiihokeita kuten esim. mineraalivarjoja eikä myöskään laajoja myyntimarkkinoita.

Kolmanneksi Suomella oli erityisluontoinen, autonominen asema keisarillisen Venäjän yhteydessä. Aiemmin Ruotsin yhteydessä Suomi toimi emämaan vilja- ja raaka-aineaittana, aseenkantajana ja verorahojen antajana, mutta feodaalisen Venäjän yhteydessä Suomen suuriruhtinaskunta saavutti suhteellisen taloudellisen itsenäisyyden ja erittäin suotuisat edellytykset pääomien nopealle kasautumiselle. Venäjän yhteydessä Suomelle mahdollistui käytännössä itsenäinen tullilaitos, itsenäinen raha- ja valuuttapolitiikka sekä itsenäinen ulkomaankauppapolitiikka. Venäjän valtiolta takasi esim. ulkomaisen lainansaannin ja Venäjän mark-

kinat takasivat monipuolisen menekin Suomen vientituotteille. Suomi oli käytännöllisesti katsoen osallisena erityisesti vuosina 1859—1885 laajassa tulliliitossa Venäjän kanssa, mikä oli samalla kapitalismin kehityksen voimakas katalysaattori. Itse asiassa suomalainen kapitalismi kehittyi ratkaisevasti näiden vientimarkkinoiden varassa.

On myös huomattava, että Suomen taloudellisen kehityksen takana oli keskitetyn valtiovallan poliittinen ja organisoiva tuki. Kun yleisesti kansallisten markkinain muodostaminen luo taloudelliset edellytykset valtiovallan keskitykselle (porvarillinen valtio), niin Suomessa keskitetyn valtiovallan aikainen olemassaolo — johtuen feodalismiin erityismuodosta Pohjoismaissa — ja toiminta, joka katalysoi kansallisten markkinain kehitystä. Tässä suhteessa tulee erityisesti viitata valtion toimesta mm. v. 1856 asetettuihin teollisuuden edistämistä käsitteleviin komiteoihin, joissa jäseninä oli aikakauden tunnetuimpia porvareita ja kapitalisteja — esim. Borgström, Julin, Wahren, Törngren, Björkenheim, Arppe, von Nottbeck. Osittain näiden komiteoiden toiminnan tuloksena syntyi kapitalismin kaikinpuolisen kehityksen mahdollistava liberaalinen elinkeinolainsäädäntö — elinkeinovapaus, rahauudistus, osakeyhtiölaki jne. Keskitetyn valtiovallan olemassaolon pohjalta voidaan ymmärtää Suomen kapitalismin kehityksen keskeinen ominaispiirre, nimittäin valtion teollisuutta organisoivan ja rahoittavan osuuden suuri merkitys läpimurtovaiheessa. Huokeita valtionlainoja suorastaan tyrkytettiin tehtaiden perustamista varten.²

Sitä, ettei Suomi ajautunut tässä vaiheessa minkään muun maan taloudellisen holhouksen alaiseksi kuvastaa se, että Suomen kapitalismin myöhemmän kehityksen ominaispiirre — tuotannon yksipuolinen suuntautuminen puutamuokkaavaan teollisuuteen — ei kapitalismin läpimurron alkuvuosikymmeninä ollut toteutunut. Esimerkiksi metalli- ja kutomateollisuuden yhteenlaskettu osuus v. 1869 Suomen teollisuustuotannossa oli 46,3 % ja koko viennissä 22,8 %. Vastaavat luvut olivat v. 1913 enää 23 % ja 8,8 %. Metall-, paperi-, kutoma-, lasi- ja fajanssiteollisuuden kehittyminen tapahtui lähes täysin vientiteollisuutena Venäjän markkinoille — erityisesti vuoteen 1885 asti, jolloin annettiin tätä vientiä rajoittava tulliasetus. Toisaalta vienti Länsi-Eurooppaan käsitti lähinnä puu- ja sahatavaraa, tervaa ja voita.

-Muutokset vuosisadan vaihteessa

Vuosisadan vaihteessa Suomen tuotannon kansainvälisissä suhteissa alkoi tapahtua nopeasti muutoksia. On kiinnitettävä huomio erityisesti kahteen kehitysprosessiin.

2. Martti Kovero, Suomen vientiteollisuus, Helsinki 1926.

Feodaalisen Venäjän uumenissa oli tuolloin kehittynyt sen seuraaja, porvarillinen Venäjä ja pirstoutuneen feodaalisen talousmuodon tilalle astui kapitalistinen talous. Kapitalismin kehitys Venäjällä johti pyrkimyksiin tuhota Suomen autonominen erillisasema Venäjän yhteydessä ja yhdistää Suomi nopeasti kehittyvään yleisvenäläiseen markkina-alueeseen. Tätä hyökkäystä johti Venäjän suurporvaristo sotilaspiiriin tukemana. Tämä oli siis ns. sortovuosien taloudellinen perusta.

Samanaikaisesti Länsi-Euroopan kapitalismi koki voimakkaan nousun 1800-luvun lopulla ja kohtasi sitten vuosien 1900—03 kriisin, jonka seurauksena kartellit muodostuivat yhdeksi kehittyneimpien maiden talouselämän perusteista. Kapitalismi oli siirtynyt imperialistiseen vaiheeseen. Erityisen voimakkaasti nousi saksalainen hyökkäävä imperialismi.

Monopolisoituminen Venäjän markkinoita varten

Suomen kapitalismin ominaispiirre on se, että jo kehityksen alkuvaiheessa toteutui tuotannon suhteellisen korkea keskittyminen, jonka vanavedessä tapahtui tuotannon monopolisoituminen. Tämä kehitys — ennen muuta vientiteollisuuden monopolisoituminen — toteutui nimenomaan Venäjän viennin perustalla; monopolisoituminen pyrki vastaamaan muuttuneen kilpailun edellytyksiin kapitalismin kehittyessä Venäjällä. Siten Suomen monopolipääoman syntyhistoria on eritoten Venäjälle viennin historiaa.

Varhaisimmat Suomen kartellit olivat vientikartelleja Venäjän kauppaa varten. Ne sijoittuivat selluloosa- ja paperiteollisuuteen, kutomateollisuuteen, lasiteollisuuteen ja myös metalliteollisuuteen. Paperiteollisuudessa jo 1870-luvulla eräillä puuhiomoilla oli yhtymäsopimuksia myyntiehtoista Venäjän myynnissä, v. 1875 pahvinmyynnistä Venäjälle. V. 1892 perustettiin Suomen Puuhioimoyhdistys Venäjän viennin myyntikartelliksi. Samoin perustettiin v. 1892 Suomen Paperiyhdistys yhteismyyntiyhtymäksi Venäjän vientiä varten ja vihdoin vv. 1894—96 perustettiin venäjänvientä varten Suomen Tapettipaperiyhdistys. Sitä vastoin län-sikauppaa harjoittavassa sahateollisuudessa v. 1895 perustettu Suomen Sahanomistajayhdistys oli luonteeltaan erittäin väljälitteinen, lähinnä markkinatietoa välittävä toimisto ja vain ajoittain hintakartelli.

Myös voimakkaasti Venäjän kauppaa harjoittavassa lasiteollisuudessa oli v. 1905 perustettu Suomen Ikkunalasikonttori yhteismyyntiyhtymäksi ja samana vuonna syntyi myös Suomen Pullolasioimisto. Kutomateollisuudessa Venäjälle vievät suuret puuvillatehtaat solmivat myyntiehtoja koskevan sopimuksen v. 1903 ja Villatehtailijain Yhdistys, joka oli myös ehtokartelli, perustettiin v. 1907. Vihdoin metalliteollisuudessa perustettiin — osin myös kotimarkkinoiden vaikutuksesta — toimialan yhtymä Suomen Metallikonttori v. 1908, joka ei kuitenkaan jäänyt pysyväksi.

Saksan imperialismin otteen voimistuminen Suomessa

Samanaikaisesti Venäjälle viennin ehtojen muuttuessa lisäantyi saksalaisen imperialismin kiinnostus Suomea kohtaan. Tämä johti porvariston välisten ristiriitojen kärjistymiseen. Tulevan PYP:n ympärille ryhmittynyt monopolisoitunut teollisuus, jonka hallussa oli pääosa Venäjän viennistä, piti välttämättömänä yhteistoimintaa Venäjän porvariston kanssa. Saksaan lähentymistä ajoi puolestaan erityisesti KOP:n ympärille ryhmittymässä ollut sahateollisuus.

Saksasta muodostuikin Venäjän päävastustaja Suomen markkinoilla ja voidaan väittää, että Suomi siirtyi jossakin määrin jo ennen I maailmansotaa Saksan voimakkaan ja hyökkäävän imperialismin etupiiriin. Vuosisadan alusta I maailmansotaa Suomen tuonti Saksasta kohosi 89.9 milj. Smk:sta aina 200 milj. Smk:aan vuodessa. Kun vielä 1877 Venäjän osuus Suomen kokonaistuotannosta oli 51.3 % ja Saksan 23.3 % niin jo vuonna 1910 oli Venäjän osuus enää 28.7 % kun taas Saksan osuus oli noussut 41.6 %:iin.

Suomen ja Saksan välinen kauppa oli äärimmäisen eriarvoista, mikä asiantila on säilynyt nykypäiviin asti. Saksa toi Suomeen korkeajalosteisia tuotteita, kuten koneita, laitteita, kemikaaleja ja valmistavaroita, mutta myös jonkin verran hiiltä ja viljaa ja osti puolestaan Suomesta ainoastaan raaka-aineita, lähinnä puutavaraa ja malmeja. Toisaalta Suomen tuonti Saksasta oli miltei poikkeuksetta lähes viisinkertainen vientiin verrattuna. Esimerkiksi v. 1910 Suomen vienti Saksaan oli 34.7 milj. Smk ja tuonti 159.7 milj. Smk.

Saksalainen pääoma tunkeutui Suomeen myös lainojen muodossa. Vuoden 1911 lopussa oli Saksan Suomelle antamien lainojen kokonaiskanta noin 261 milj. Smk.

Myös saksalaisen monopolipääoman suorat sijoitukset maamme teollisuuteen ja kiinteään omaisuuteen nousivat huomattavan suuriin määriin — n. 624 milj. Smk:aan. Erittäin vahvoja Suomen taloudessa olivat saksalaiset sähkötekniikan konsernit kuten Siemens, AEG ja Mannesman-Röhrenwerke sekä sellaiset tuonti-likkeet kuin Algol ja Mercantile. Tehdasteollisuuden ohella saksalainen finanssipääoma valtasi Suomessa maaperää myös voimataloudessa. Usean vuoden valmistelutyön jälkeen joutui v. 1915 saksalaisen finanssipääoman käsiin maamme toiseksi suurin vesiputous Vallinkoski, jonka omistuksen kautta saksalaisilla oli oikeus myös voimakkaimpaan vesiputoukseen Imatraan.³

Suomen voimistuva lukeutuminen saksalaisen imperialismin etupiiriin tulee osaltaan esiin myös siinä, kuinka saksalaisen pääoman vaikutus esti muun ulkomaisen pääoman tulon Suomeen. Erityisesti norjalainen pääoma siirtyi tänä aikana syrjään. Tätä vetäytymistä ei voidakaan laskea johtuvaksi ainoastaan suomalais-

3. Manfred Menger, *Die Finnlandpolitik des deutschen Imperialismus 1917—1918*, Akademie Verlag Berlin 1974.

ten kapitalistien halusta turvata omia kansallisrikkauksia eikä se palaudu myöskään yksinomaan itsenäistymisen jälkeisiin myrskysiin olosuhteisiin.

Lokakuun vallankumous ja luokkasota

Kuvattu taloudellinen kehitys ei olisi kuitenkaan sinänsä merkinnyt Suomen alistamista saksalaisen imperialismiin alusmaaksi: kysymys oli vielä puhtaasti taloudellisesta sidonnaisuudesta. Tätä taloudellista kehitystä nopeuttamaan ja tukemaan tuli kuitenkin ratkaisevat poliittiset muutokset: Lokakuun vallankumous ja luokkasota.

O. W. Kuusinen on kuvannut tätä kehitystä seuraavasti: "Tsaarin valtakomennon aikana Suomen porvariston huippukeros piti valtaansa yllä Venäjän tsaarinvallan pistinten varassa... Mutta kun tsaarinvalta kukistui vuoden 1917 helmikuun vallankumouksen iskuista, niin Suomen taantumuksellisen porvariston valtasi 'yksinäisyyden kammo'... Suomen rahavaltiaat käsittivät, että Venäjän väliaikainen hallitus oli sille hyvin epävarma tuki. Osa suomalaisista nationalisteista otti jo silloin yhteyden Saksaan etsien uutta ulkopuolista tukea, mutta niin kauan kuin tuo etsikely oli tuloksetonta pitivät hallitsevat rahavaltiaat epätoivoisesti kiinni Kerenskin väliaikaisesta hallituksesta... (kun) Lokakuun suuri sosialistinen vallankumous teki Venäjästä työväen ja talonpoikain neuvostovaltion, neuvostohallitus oli valmis myöntämään Suomelle täydellisen itsenäisyyden. Mutta tämä ei kuitenkaan voinut rauhoittaa Suomen porvariston johtokoplaa; se pelkäsi sellaista Suomen riippumattomuutta, jolla ei olisi ulkomaista tukea, sillä se tarvitsi tätä tukea taantumuksellisen valtansa turvaamiseksi. Sen vuoksi Suomen hallitusherrat kääntyivät kiireesti keisarillisen Saksan hallituksen puoleen toivoen saavansa uuden isännän ja itselleen uuden ulkomaisen tuen taistelussa työväen kansaa vastaan. Saksan hallitus suostui mielellään Suomen imperialistiseksi holhoojaksi, mutta neuvoi kuitenkin Suomen hallitusherroja kääntymään neuvostohallituksen puoleen ja pyytämään Suomelle riippumattomuutta. Vastaukseksi Suomen hallituksen esitykseen neuvostohallitus hyväksyi joulukuun 31 päivänä 1917 allekirjoitetun asetuksen täydellisen riippumattomuuden myöntämisestä Suomelle."⁴

Lokakuun vallankumous nopeutti myös luokkataistelun kiristymistä Suomessa. Tammikuun 28. päivänä vanhan työväenpuolueen puoluetoimikunnan julistuksella alkoi työväenvallankumous Suomessa. Työväki sai nopeasti vallan käsiinsä sekä pääkaupungissa että koko etelä-Suomessa, missä sijaitsivat maan suurimmat teollisuuskeskukset...

4. O. W. Kuusinen, Valitut teokset, s. 8.

Luokkasota vei loppuun asti Suomen porvariston tukeutumisen saksalaiseen imperialismiin. Taantumushallituksen päämies Svinhufvud oli jo syksyllä 1917 lähettänyt asiamiehensä Saksan armeijan päämajaan pyytämään saksalaisia joukkoja Suomeen. Valankumouksen alettua Svinhufvud pakeni Helsingistä Saksaan hakemaan apua. Maaliskuun 20. 1918 Mannerheimkin hädissään sähkötti Saksaan: "Katson välttämättömän tarpeelliseksi kiiruhuttaa saksalaisen apujoukon tuloa. Viivyttely kohtalokas!" Huhtikuun alkupäivinä Saksan armeijan pääesikunta lähettiakin kiiruusti Suomeen melkoisen vahvan, hyvin varustetun maihinnousujoukon.

Näin olivat maan hallituspiirit, jotka olivat lähellä KOP:n ryhmää ja saksalaissuuntauksen takana, ostaneet Saksan imperialismien tuen työtätekevän kansan taistelun murskaamiseksi. Tästä kaupasta porvaristo oli sinänsä yksimielinen. Mutta erimielisyyksiä ilmeni voimakkaasti kun paljastui mikä oli tämän kaupan hinta. Se oli maaliskuun 7. päivänä allekirjoitettu Suomen ja Saksan välinen kauppasopimus, joka valjasti Suomen täydellisesti Saksan imperialistiseen riistoon. Sopimus antoi Saksan voimakkaille monopoleille täyden toimintavapauden Suomessa. Saksa sai suotuisat tulliedut ja kauppatavaroilleen hyvät vastikearvot. Saksalaisilla oli sopimuksen mukaan täysi vapaus ostaa Suomesta kiinteistöjä ja kauppa-, tehdas- ja kaivosyhtiöitä, samoin täysi elinkeinovapaus (etablointioikeudet). Sen jälkeen kun Suomen yhtiö- ja pankkilainsäädäntö olisi tullut uudistetuksi (harmonisoiduksi), olisi saksalainen finanssipääoma voinut perustaa Suomeen pankki-, teollisuus- ym. yhtiöitä vapaasti. Saksalaisille vahvistettiin patentti-, malli- ja merkkipäätöksuor. Lisäksi saksalaisille olisi tullut mahdolliseksi suomalaisen työvoiman vapaa käyttö-oikeus, jopa sen siirtäminen Saksaan. Saksa sai edelleen salaisen lisäsopimuksen puitteissa valvoa koko Suomen vienti- ja tuonti-kauppaa.⁵ Sopimuksen täytäntöönpanossa oli huhtikuun 16. päivänä 1918 perustetulla Kauppa- ja teollisuuskomissiolla tärkeä säätelytehtävä, mikä samalla merkitsi voimakasta tuotannon ja ulkomaankaupan keskittämistä ja monopolisointia.

Samaa politiikkaa jatkettiin "kuningasseikkailun" merkeissä. Yksinkertaisesti Suomi alistettiin täydellisesti Saksan imperialistisen riiston kohteeksi. Alistussuhteeseen oli johtanut Suomen rahavallan hallitusherrojen ulkoiseen imperialistiseen tukeen turvaamisen politiikka. Siinä on porvariston "isänmaallisuuden" koko kuva: pahimmanlaatuisia dumpingpolitiikkaa kansakuntien myyntimarkkinoilla!

Keisarillisen Saksan luhistuminen syksyllä 1918 turvasi maamme taloudellisen itsenäisyyden mitätöidessään kauppasopimuksen ja asettaessaan lopun kuningasseikkailijoille. Suomen porvariston ajautuminen Saksan imperialismiin syliin oli saanut ensimmäisen nolon lopun.

1920—30-lukujen neuvostovastainen ja puunjalostusteollisuudelle myönteinen politiikka

Neuvostovenäjän tunnustettua Suomen itsenäisyyden ja keisarillisen Saksan luhistumisen jälkeen sai Suomi jälleen kaikki mahdollisuudet itsenäiseen talous- ja kauppapolitiikkaan. Valkoisen terrorin oloissa oli selvää, ettei tämän politiikan suuntaa määrännyt työtätekevän väestön edut, vaan suurmonopolioiden edut. Suomessa pyrittiin takamaan suurpääoman valta ja tämän mukaiseksi tuli myös muodostumaan itsenäisen Suomen kauppapoliittinen käytäntö.

Laajamittaisen kauppapolitiikan uudelleenjärjestelyn suunnitteleminen varten asetettiin jo Svinhufvudin senaatin toimesta mm. kolme eri komiteaa suunnittelemaan Suomen kauppapolitiikkaa. Näissä komiteoissa ja muissa yhteyksissä muodostunut politiikan peruslinja voidaan nähdäkseni tiivistää seuraaviin monopoliporvariston tavoitteisiin, jotka olivat tulleet näkyviin jo edellä mainitussa Suomen alistamisessa Saksalle:

- monopolisoitumisen voimakas tehostaminen ja finanssipääoman tiivistäminen ja lujittaminen;
- ulkoiseen imperialistiseen tukeen turvautumisen politiikka;
- neuvostovastaisuuden esiinnostaminen ulko- ja kauppapolitiikan päälinjaksi;
- Suomen Pankin aseman lujittaminen ja valjastaminen vientimonopolioiden toimintaelimeksi;
- vientiteollisuuden kaikinpuolinen tukeminen.

Varsinaisesti tämä monopoliporvariston politiikka kiteytyi lähinnä sinä lyhyenä ajanjaksona, jonka Suomi koki itsenäisyytensä ensimmäisinä myrskyisinä vuosina, mutta sitä toteutettiin johdonmukaisesti neljännesvuosisata sen jälkeen eikä se ole menettänyt painovoimaansa tänäkään päivänä. Tietenkin tällä politiikalla oli juuret jo autonomian ajan yhteiskunnassa, mutta varsinaisesti se kiteytyi ja lujittui monopolipääoman sisäisen uudelleenjärjestelyn kourissa itsenäisyytemme ensimmäisinä vuosina.

Monopolisoitumisen voimakas tehostaminen ja finanssipääoman tiivistäminen ja lujittaminen

Monopolipääoman sisäinen uudelleenjärjestäytyminen kytkeytyy tavoitteeseen voimistaa monopolisoitumista ja finanssipääoman valtaa. Venäjän yhteydessä toteutunut finanssipääoman tiivistymisprosessi ei johtanut voimakkaan eikä yhtenäisen monopoliporvariston syntyyn. Kartellit olivat muodostettu ennen kaikkea Venäjän markkinoita varten ja kapitalistien väliset ristiriidat pysyivät syvinä. Näitä ristiriitoja syvensi edelleen suhtautuminen Saksaan. Yksinkertaistetusti voidaan katsoa, että ristiriita PYP:n puunjalostusmonopolioiden ja KOP:n sahateollisuusmo-

napoliien välillä ilmeni poliittisella tasolla siten, että PYP:n ympärille ryhmittyneet pääomapiirit ylläpitivät myöntävyyttä tsaarinvaltaa kohtaan viimeiseen asti kun taas toisaalta aktivistien ydinjoukko (esim. Svinhufvud, Hjelt, Gripenberg) lähinnä rekrytoitui KOP:n finanssipääoman linnakkeista.

Monopolisoitumisen tehostumista ja osittaista uudelleenorganisoitumista oli jo tapahtunut I maailmansodan sota-ajan kriisilinnon puitteissa, pyrittäessä suuntaamaan teollisuuden toiminta keskitetysti palvelemaan Venäjän sotataloutta ja väestön elintarvikehuoltoa. Tämän kriisiajan keskityksen perintöä ovat ennen kaikkea 1917 perustettu MTK, vuonna 1918 uudelleenorganisoitu Suomen Metalliteollisuusliitto sekä hankintaelin Telko.

Varsinainen monopolisointi- ja monopolien uudelleenorganisointikehitys tapahtui kuitenkin vasta välittömästi itsenäistymisen jälkeen ja tämä kehitys koski nimenomaan keskeistä puuta muokkaavaa ja jalostavaa teollisuutta.

Ensimmäiset yritykset vientikapitalistien (puu- ja puunjalostusteollisuuden osuus viennistä v. 1913 oli n. 75 %) yhteistoiminnan keskittämiseksi jäivät kapitalistien välisten ristiriitojen ja luokkasodan jalkoihin. Näin kävi vielä myös Suomen Sahanomistajayhdistyksen hallituksen tammikuussa 1918 esiinnostamalle kysymykselle sahateollisuutta edustavan järjestön ja paperiteollisuuden välisen järjestelmällisen yhteistyön luomiseksi. Toukokuussa 1918 Suomen paperitehtailijat kokoontuivat huolestuneina Tampereelle keskustelemaan edellä mainitun Saksan—Suomen kauppasopimuksen aiheuttaman tilanteen johdosta (kauppasopimus oli vahingollinen nimenomaan selluloosa- ja paperiteollisuudella, mutta ei sahateollisuudelle). Tässä kokouksessa vedettiin suuntaviivat myyntiä koskevalle yhteistyölle, joka tuli kattamaan koko puunjalostusteollisuuden sahateollisuutta lukuunottamatta. Tämä puunjalostusteollisuuden monopolien uudelleenjärjestäytyminen kattoi siten kaikki muut tuotantosunnat paitsi sahateollisuuden, jota lähellä olevat finanssiipiirit (KOP) olivat voimakkaan saksalaisuutauksen ja kurjistuvan kauppasopimuksen takana. Myös kun heinäkuun 2. päivänä pidetyssä kokouksessa perustetut Suomen Paperitehtaitten Yhdistys sekä Suomen Selluloosayhdistys perustivat samalla Suomen Puuhiomoyhdistyksen kanssa keskusjärjestön, Suomen Paperiteollisuuden Keskus-konttorin, niin Sahanomistajain Yhdistys jäi edelleen tästä esikunnasta pois. Tässä vaiheessa puunjalostuskapitalistien so. finanssiryhmien väliset ristiriidat olivat tältä osin sovittamattomat. Vasta Saksan luhistuminen vuoden 1918 lopulla avasi Suomessa ovet finanssipääoman tiivistymiseen ja sisäisen yhteistoiminnan kehittämiseen.

Joulukuussa 1918 sinetöitiin vientikapitalistien keskinäinen yhteistoimintaliitto, kun puunjalostusteollisuuden monopolit perustivat yhteisen esikunnan Suomen Puunjalostusteollisuuden keskusliiton, jossa oli Sahanomistajayhdistys mukana vallaten jopa puolet liittovaltuuston paikoista. Vientimonopolien herruutta

maan taloudessa vankisti vielä Vientiyhdistyksen perustaminen v. 1919.

Samanaikaisesti puunjalostus- ja sahateollisuuden monopolien uudelleenjärjestelyjen kanssa kehittyi loppuun finanssipääoman tiivistyminen KOP:n ja PYP:n pankkiryhmittymien ympärille. Pankkiryhmittymien valta- ja omistussuhteiden ratkaisevaa jäsentymistä oli tietenkin tapahtunut jo aikaisemmin, mutta vasta vuosina 1919—20 voidaan katsoa toteutuneen finanssiryhmittymien vakiintuminen (ei tietenkään lopullinen). Jäsentyminen ilmeni liikepankkien suurena fuusioitumisena. Tärkein fuusio oli Suomen Yhdyspankin ja Pohjoismaisen Osakepankin yhdistyminen v. 1919 PYP:ksi, johon vielä v. 1922 liitettiin Privatbanken. Kaiken lisäksi ne vientimonopolit (Ahlström, Serlachius, Nokia ja osittain Rosenlew), joiden asema finanssiharvaliston kartassa ei ollut vielä täysin selkiintynyt otettiin 1920-luvun alussa Suomen Pankin lainoitukseen ja erityissuojeluun.

Puunjalostusteollisuuden etujen osittainen yhtenäistyminen ja finanssiryhmien selkiintyminen, mikä kulminoitui kun v. 1935 perustettiin Suomen Teollisuusvaltuuskunta, muuttivat kapitalistien ristiriitojen kuvaa. Erityisesti tämän monopolipääoman uudelleenorganisoidumisen jälkeen kapitalistien keskinäisten ristiriitojen päälinja kulki vientikapitalistien ja kotimarkkinakapitalistien välillä. Vientimonopolit hallitsivat ja kotimarkkinateollisuus oli altavastaja. Tässä ominaisuudessa kotimarkkinateollisuus myös perusti v. 1921 Tuontiteollisuuksien Keskusliiton (muutettu v. 1924 Suomen Teollisuusliitoksi).

Neuvostovastaisuuden esiinnostaminen ulko- ja kauppapolitiikan päälinjaksi

Nöyryyttävä riistosuhde Saksan kanssa ei lopettanut monopoliporvariston ulkomaiseen imperialismiin tukeutumisen politiikkaa. Saksan luhistuessa Suomen valtaapitävät lähettivät jälleen "lentävän kauppakomission" pyytämään ulkoisen imperialismiin tukea — yksinäisyyden kammossaan. Nyt oli vain matkalla toinen suunta ja matkalla toiset miehet. Pyyntöön vastattiin jälleen luonnollisesti myöntävästi ja tuella asetettiin tunnetut ehdot.

Helmikuussa 1919 Helsinkiin asetettiin kaupan yksityiskohdista valvontaa varten erikoinen elin, Liittoutuneiden maiden kauppakomitea (Inter Allied Trade Committee), jonka määräysvaltaan maamme ulkomaankauppa keskitettiin. Suomen rahavaltiaat olivat jälleen luovuttaneet Suomen imperialismiin astinlaidaksi. Tämän alistamisen syitä olivat tietenkin tarve turvata monopolieille uudet vientimarkkinat ja taantumuksen pelko oman maan työväenluokan edessä. Mutta sen oleellisena perustana oli ennen kaikkea monopoliporvaristomme ääritaanomuksellinen peruslinja: neuvostovastaisuus. Tästä politiikasta sanotaan SKP:n keskuskomitean julistuksessa "Suomen työtätekeväälle kansalle"

seuraavasti: "Valkosuomen vallanpitäjät ovat kaikella politiikallaan osoittaneet, että he ovat valmiit myymään Suomen itsenäisyyden ja turvallisuuden edut ulkovaltain imperialisteille, saadakseen hyvistä hinnasta palvella niiden neuvostovastaisia sotapyyteitä." On erittäin totta mitä O. W. Kuusinen on sanonut "ettei ole toista maata, joka olisi neljännesvuosisadan ajan harjoittanut neuvostovastaista politiikkaa niin johdonmukaisesti kuin Suomi."⁶

Suomen neuvostovastaisella politiikalla on ensisijaisesti kaksi lähdettä, joista toinen on luokkakantainen pelko sen vaarallisen esimerkin johdosta, jota naapurimaassa vallitseva sosialistinen järjestelmä osoittaa Suomen työtätekevälle väestölle, ja toinen Suomen puunjalostusmonopoliin kiihkeä halu anastaa käsiinsä Neuvosto-Karjalan metsärikkaudet. Keinoina tavoitteeseensa pääsemiseksi Suomen taantumus näki vain mahdollisuuden liittoutua ulkoisen imperialismiin kanssa. Tässä suhteessa ei ollut mitään eroa siinä, oliko kysymyksessä saksalainen, englantilainen vai ranskalainen imperialismi. Tämän osoittaa historia.

Jo maaliskuussa 1918 kaksi valkosuomalaista retkikuntaa lähetettiin valloittamaan Neuvosto-Karjalaa, mutta suomalaiset punakaartiosastot löivät ne takaisin paikallisen väestön avulla (siis samaan aikaan kun Suomi sitoutui täydellisesti Saksan imperialismiin alusmaaksi). Sitoutuessaan länsivaltojen imperialismiin liekaan Suomi kiihdytti rosvohyökkäilyjään. Keväällä 1919 Suomen taantumus järjesti valloitusretken yhdessä Englannin ja Ranskan imperialistien kanssa. Retkikuntaa rahoittivat suurpankit ja Itä-Suomen huomatuimmat metsäteollisuuden harjoittajat. Syksyllä 1919 lähetettiin Suomesta kapinaretkikunta Inkerinmaalle. Vuosina 1921—22 tehtiin uusi Karjalan valloitusretki Suomen armeijan johdolla ja Englannin imperialistien kannatuksella.

Tämä sotilaallis-poliittinen hyökkäys Neuvostoliittoa vastaan yhdentyi taloudelliseen hyökkäykseen. Kun Venäjän osuus Suomen ulkomaankaupassa oli ennen Lokakuun vallankumousta noin 30 % niin Suomen monopoliporvaristo supisti tämän kaupan Neuvostoliiton kanssa yli neljännesvuosisadaksi vain n. 1—3 %:n suuruiseen osaan kauppavaihdostamme. Suomen hallitus- ja pääomapiirit hylkäsivät jyrkästi neuvostohallituksen tarjoaman rauhanomaisen rinnakkainolon politiikan ja tasapuolisen, molempia osapuolia hyödyttävän taloudellisen yhteistyön. Kun neuvostohallitus oli v. 1918 halukas viipymättä tilaamaan 8200 tonnia sanomalehtipaperia niin tarjoukseen vastattiin vientivaikeuksista huolimatta kielteisesti. Vastaavasti kun esim. pulan aikana v. 1929 neuvostohallitus tarjosi Suomen teollisuudelle suuren joki-alusten ja hinaajien rakennustilauksen niin huolimatta työn puutteesta Suomen laivanrakennusteollisuudessa Suomi ei ottanut tilausta vastaan. Ruotsi otti.

Kansan elinotujen ja taloudellista kehitystä palvelevan taloudellisen yhteistyön sijaan Suomen vähäisenkin kaupankäynti, Neuvostoliiton kanssa perustui yksipuolisesti keinotteluun, monopolipääoman yksipuolisesta talouspoliittisesta strategiasta johtuvien vientisumien ja tuontikapeikkojen poistamiseen. 1920-luvun alussa Suomi joutui tuomaan viljaa Neuvostoliitosta, kun taas paperi-, vanuke- ja pahviteollisuustuotteiden kohdalla vientivaikeudet länteen tekivät Neuvostoliiton viennin välttämättömäksi. Puuta muokkaavan ja jalostavan teollisuuden myrskyisän kehityksen puitteissa oli Suomessa jo ajauduttu liikahakkuihin ja vastaavasti jouduttiin jossain määrin jopa turvautumaan puuraaka-aineen maahantuontiin ulkomailta. Sitä tuotiin nyt erityisesti Neuvostoliitosta, josta esim. v. 1934 tuotiin yli 87 % kaikesta tuodusta puuraaka-aineesta. Toisaalta Suomen alistettu asema imperialismin järjestelmässä yksipuolisesti puuraaka-aineiden ja puolivalmisteiden tuottajana merkitsi markkinoiden lähes täydellistä puuttumista kapitalistimaissa Suomen metalli- ja konepajateollisuudelta. Metalliteollisuuden vähäinen vienti jouduttiinkin suuntaamaan Neuvostoliittoon. Esim. v. 1934 metalli- ja metalliteostuotteiden viennin kohdalla Neuvostoliiton osuus oli yli 54 % koko tästä viennistä ja koneiden ja laitteiden kohdalla Neuvostoliiton osuus oli 51 %.

Mutta kaikista kehitysmahdollisuuksistaan huolimatta Suomen suurpääoma ja poliittinen taantumus eivät neuvostovastaisuudessaan halunneet kehittää yhteistyötä Neuvostoliiton kanssa. Sitä vastoin voidaan viitata Suomen monopolistien, Serlachiuksen ja Walldenin, surkuhupaisiin seikkailuihin v. 1918 Saksan miehittämässä Ukrainassa vanhoja "idänmarkkinoitaan" tuskaisesti kyselemässä Mannerheimin suosituskirje takataskussaan. Mutta rahavallan edustajat etsivät niitä aivan väärästä paikasta, sillä ne olisivat olleet paljon lähempänä, juuri nurkan takana. Mutta sinne ei haluttua eikä uskallettu katsoa. Katsottiin imperialistien suuntaan, vaikka se johti taloudellisen itsenäisyyden kaantumiseen ja ajautumiseen imperialismin etupiiriin.

Ulkomaisen pääoman tunkeutuminen ja kilpailu Suomen markkinoilla

Mutta mitä tapahtui Suomen liittoutuessa länsivaltojen imperialismin kanssa v. 1919? Tämän "liiton" jälkeinen kehitys 1920-luvun aikana paljastaa konkreettisesti imperialismin olemusta taloudellisessa suhteessa. Kokonaiset tuotannonalat joutuvat juuri tuolloin länsivaltojen kontrolliin: amerikkalaista, englantilaista ja hollantilaista pääomaa tunkeutui Suomen talouteen:

Teknokemiallisissa ja elintarviketeollisuudessa Unilever valtasi 1920-luvun alussa maamme markkinat ja laski perustan nykyiselle monopoliasemalleen. Öljyteollisuudessa Esson tunkeutuminen Suomen markkinoille 1920-luvun alussa vahvisti länsivaltojen monopolipääoman herruutta tällä alalla. Autoteollisuudessa

Ford-yhtiö tunkeutui markkinoillemme v. 1920 ja perusti tytäryhtiön Suomeen v. 1926. Samaan aikaan aloitti GM Ruotsissa olevan tytäryhtiön välityksellä voimakkaan markkinavaltauksen. Sähköteknisessä teollisuudessa hollantilainen pääoma perusti v. 1924 Philips Oy:n ja saavutti syntyneessä monopolistisessa kilpailussa pysyvästi merkittävän markkinaosuuden. Suomalainen Strömberg Oy ei kestänyt tätä kilpailua ja joutui ulkomaisen pääoman haltuun. Tupakkateollisuudessa voimakas amerikkalainen tupakkatrusti Oy Itämainen Paperossitehdas Ab (nykyinen Suomen Tupakka Oy) työnsi syrjään kotimaisen tupakkateollisuuden. Kaivosteollisuudessa vain sattumalta välttyttiin Outokummun myymisestä englantilaiselle tai amerikkalaiselle pääomalle. Sitä vastoin Petsamon nikkelimalmio luovutettiin v. 1934 kansainväliselle International Nickel Comp.-trustille. Oriveden kaivos joutui ruotsalaisen pääoman haltuun. Metall- ja koneteollisuudessa englantilainen de Jersey & Co. perusti Suomeen v. 1921 tytäryhtiön. Ranskalle myönnettiin v. 1923 kauppasopimuksessa yksinoikeus tuoda kaikki Suomessa kulutettava viini. Edelleen voimakkaan Suomen markkinoille tunkeutumisen jälkeen lähinnä anglo-amerikkalaiset monopolit saattoivat turvallisesti perustaa 1930-luvulla maahamme myyntiyhtiöitä, kuten esim. Kodak, Firestone, Michelin, IBM, Gulf Oil, GM, ITT, BP.

Toisin sanoen vuoden 1919 tapahtumien jälkeen 1920—30-luvuilla länsivaltojen imperialismi sai tukevan otteen Suomen taloudesta ja on pitänyt sen juuri tällä perustalla nykypäivään asti. Kuitenkaan ei voida puhua Suomen alistamisesta yksipuolisesti englantilais-amerikkalais-hollantilais-ranskalaiselle pääomalle. Saksan ja Ruotsin monopolipiirit eivät alistuneet muotoutumassa olleeseen uudenlaiseen tilanteeseen Suomen markkinoilla, vaan aloittivat voimakkaan hyökkäyksen asemiansa säilyttämiseksi. Keskeisimpiä monopolistisia taistelukeinoja käytettiin kaihtelematta, ennen kaikkea voimakasta dumpingia. Voimakkain dumpaaja 1920-luvulla Suomen markkinoilla oli ylivoimaisesti Saksa.⁷ Sen keskeinen toimintapiiri oli metalliteollisuuden eri alat, erityisesti sähkötekniinen teollisuus. Tämän ohella saksalaiset monopolit dumpasivat voimakkaasti puuvilla-, villa-, pellava-, hatu-, nahka-, jalkine-, kumi-, sementti-, makeis-, liima- ja räjähdysaineteollisuudessa.

Tämä toiminta ei jäänyt tuloksettomaksi. Jo vuonna 1925 Saksan osuus Suomen kokonaistuonnissa nousi 31.9 %:iin ja v. 1929 aina 38 %:iin. Suomen vienti Saksaan oli puolestaan kokonaisviennistämme v. 1929 vain 14 %. Kauppa oli kaikin puolin tasapainotonta ja rakenteeltaan eriarvoista Saksan monopolien yksipuoliseksi hyödyksi. Vaikka 1930-luvulla tapahtui tasaantumista Suomen tuonnissa Saksasta, niin siitä huolimatta juuri tärkeimmät tuontialamme kuten metalli- ja kemianteollisuus olivat riippuvaisia nimenomaan saksalaisista monopoleista.

7. E. Nevanlinna, Suomi ja ulkomainen dumping, Kansantaloudellinen aikakauskirja 1/29.

1930-luvulla Saksan voimakkaimmaksi kilpailijaksi metalliteollisuudessa Suomen markkinoille tunkeutui Ruotsi. Ruotsalainen monopolipääoma kunnostautui maassamme erityisesti suorana sijoittajina. Jo ennen I maailmansotaa olivat SKF, ASA ja Husqvarna perustaneet tytäryhtiön Suomeen. V. 1918 perustivat AGA ja L. M. Ericsson ja v. 1919 Bolinders suomalaisen tytäryhtiön. 1920-luvulla perustettiin 6 ruotsalaista tytäryhtiötä (Tretorn, Oy Christian Berner, Suomen Alfa Laval, Volvo-auton myyntiyhtiö, Oy Akkuteollisuus Ab). Suomen kansantalouden kannalta ehkä turmiollisin vaikutus oli tässä suhteessa maamme ainoan todella merkittävän sähkötekniikan suurteollisuuslaitoksen Oy Strömberg Ab:n joutuminen v. 1928 ruotsalaisen ASEA:n haltuun. 1930-luvulla perustettiin vielä kolme tytäryritystä (mm. Suomen Puhallintehdas).

Yhteenvedonomaaisesti voidaan todeta Suomen aseman kehitymisestä näiden prosessien tuloksena:

— Suomalaisessa kapitalistisen maailmantalouden takamaastossa risteytyi 1920—30-luvuilla useiden imperialististen valtojen etupiirit. Niitä yhdisti sellainen politiikka, joka asetti Suomen neuvostovastaisen hyökkäyksen osapuoleksi ja astinlaudaksi. Kiinnostus Suomea kohti oli paljolti juuri tämän varassa.

— Suomen kasvaneelle riippuvuudelle imperialismiin oli ominaista että se oli riippuvuutta suhteellisen harvalukuisista todella suurista kansainvälisistä monopoleista. Esimerkiksi Suomen riippuvuus Ruotsin ja Saksan sähkötekniikasta oli nimenomaan riippuvuutta ASEA:sta ja Siemensistä.

Se, ettei Suomea alistettu minkään maan välittömään etupiiriin johtui kahdesta syystä. Ensinnäkin kiinnostus Suomea kohtaan oli ja pysyi hyvin paljon kiinnostuksena käyttää Suomea neuvostovastaisen politiikan astinlautana. Kun nämä mahdollisuudet väliaikaisesti 1920—30-luvuilla heikkenivät, heikkeni myös läntisen imperialismiin kiinnostus Suomeen. Tätä osoittaa esimerkiksi v. 1919 Suomen vientipiirien ja englantilaisten pääomapiirien suunnitteleman "Anglo-Finnish-Bankin" perustamisen kariutuminen, kun Neuvostovenäjän puolustus kesti.

Toiseksi suomalainen monopolipääoma oli uudelleenorganisoinnin ja tiivistymisen kautta itse jo osapuolena kapitalististen maailmanmarkkinoiden jaossa. Tässä työnjaossa näinä vuosikymmeninä vahvistettiin Suomen erityisluonne yksipuolisesti puutamuokkaavana ja jalostavana taloutena. Tälle tuotannonalalle ulkomainen pääoma ei juuri tunkeutunut.

Kansainvälisten monopolien asema Suomen taloudessa oli keskittynyt nimenomaan tietyille kasvaville tuotannonaloille, erityisesti metalli- ja kemianteollisuuden eri tuotantosuunnille. Vastaava eriytyminen ilmentyi myös tavaravaihdon rakenteessa, missä Suomi alistettiin puuraaka-aineiden ja puolivalmisteiden sekä malmien maastaviejäksi, kun se taas joutui tuomaan maahan tarvitsemansa korkeajalosteiset investointi- ja kulutustavarat.

Tämä työnjako oli monopolipääomamme lyhytnäköisten poliittisten mutta myös taloudellisten etujen mukaista — se turvasi suuropääomalle 'ylisuuret' monopolivoitot erityisesti kansainvälisiin kartelleihin osallistumisen kautta — ja sitä pyrittiin ylläpitämään kaikin mahdollisin keinoin. Suomen kaikki taloudelliset voimavarat pantiin palvelemaan puunjalostusteollisuuden vientimonopolioiden voittopyrkimyksiä, minkä teki mahdolliseksi finanssiharvaliston ylivalta Suomen yhteiskunnassa.

Kaikki kansantalouden varat vientimonopolioiden tukemiseen — Suomen Pankin erityisrooli

Suomen 1920—30-lukujen talouspolitiikan — mutta myös sotien jälkeen — yhtenä keskeisenä peruspiirteenä oli kaikkien kansantalouden voimavarojen siirtäminen vientimonopolioiden vankureiden eteen. Suomen Pankilla oli tässä 1920-luvun alusta lähtien keskeinen asema.

Suomen Pankin aseman lujittamisen ja sen organisoimisen vientimonopolioiden toimielimeksi toteutti erityisesti finanssipääoman oma mies Risto Ryti (Serlachius-yhtymä) 1920-luvun alussa. Vanhasta virastonmaisesta keskuspankista tehtiin monopolien pankki, joka oli finanssiharvaliston välittömässä valvonnassa. Kastari toteaa Suomen Pankin asemasta: "Hyvällä syyllä voitaneen sanoa, että Suomen Pankin organisatorinen itsenäisyys säännöllisissä oloissa, on meillä viety niin pitkälle kuin se ylipäänsä näyttää olevan vietävissä silloin kun keskuspankki on valtion eikä yksityisten omistuksessa."⁸ Kivialho kuvaa tarkemmin Suomen Pankin toimintaa: "SP:n luottoasiakkaisiksi otettiin nyt 1920-luvulla ensiluokkaisia vakavaraisia vientiliikkeitä. Vientiteollisuus oli siinä määrin etualalla, että 1930-luvulla Suomen Pankin diskonttoluotoista 90 % oli annettu sen rahoittamiseksi. Edelleen kun Suomen Pankin diskonttokorko oli 1—2 % alhaisempi kuin liikepankkien soveltama korkokanta, Suomen Pankin rahoittamien vientiliikkeiden korkomenot olivat suhteellisesti pienemmät kuin liikepankkien asiakkaiden vastaavat menot. Vientiä harjoittavan puunjalostusteollisuuden kehitystä on Suomen Pankki tukenut myös järjestämällä obligaatiolainoja uusien tuotantolaitosten rahoittamiseksi."⁹ Samalla Suomen Pankin toimesta pyrittiin vahvistamaan vientimonopolioiden monopolihintoittelua (kartelleja) vahvistamalla niiden "riippumattomuutta ostajiin nähden".

Korko- ja luottopolitiikan ohella myös valuuttapolitiikassa toteutettiin vientimonopoleja tukevia toimenpiteitä kansan kustannuksella. Puunjalostusmonopolioiden tehostetun hyökkäyksen lähelölkauksen ovat Suomessa jo perinteisesti muodostaneet

8. Paavo Kastari, Suomen Pankin erikoisasema valtiokoneistossa, s. 227.

9. K. Kivialho, Suomen Pankki talouselämän ohjaajana, Kansantaloudellinen aikakauskirja 1/53.

devalvaatiot. V. 1921 toteutettu devalvaatio oli jalustin vientimonopoliin kasaantumisen ja voittojen myrskyisälle kehitykselle. Vv. 1918—26 välisenä aikana sahateollisuuden ja paperiteollisuuden tuotannon volyymi kasvoi noin viisinkertaiseksi. Edes vuosien 1929—32 suuri lama ei estänyt puuta jalostavan teollisuuden, selluloosa- ja paperimonopoliin voimakasta laajentumista. Muilla tuotannonaloilla, erityisesti sahateollisuudessa toteutui voimakas keskittyminen. Selluloosa- ja paperiteollisuutta auttoi jälleen suuresti v. 1931 suoritettu devalvaatio ja Kivimäen hallituksen suorittama devalvaation jälkihoito pakko-säästämisineen, josta kerätyt varat monopolit investoivat. Pulan seurauksena toteutui myös Suomen puunjalostusteollisuuden monopolien tiivistyvä osallistuminen kansainvälisiin monopoliliittoihin. Samalla jo 1930-luvulla esiintyi konkreettisesti monopolistista liikakasautumista, kun monopolien hakuut saavuttivat metsien vuotuisen liikakasvun rajan.

Kaiken kaikkiaan vuosien 1918—37 välisenä aikana paperiteollisuuden tuotannon volyymi kasvoi 12-kertaiseksi, työllisyys 2-kertaiseksi ja tuottavuus 4.7-kertaiseksi. Vastaavasti puu-, saha- ja huonekaluteollisuuden, josta sahateollisuus muodosti yli 90 %, tuotannon volyymi kasvoi 7-kertaiseksi, työllisyys 3.7-kertaiseksi ja tuottavuus 1.7-kertaiseksi, kun taas esim. metalliteollisuuden tuotannon volyymi ko. ajanjaksona kasvoi vain 4.7-kertaiseksi, työllisyys 2-kertaiseksi ja tuottavuus 2.1-kertaiseksi. Lisäksi on erityisesti pantava merkille, että tässä metalliteollisuuden kasvu-kehityksessä on luonnollisesti mukana ulkomaisen pääoman merkittävä osuus, mutta ehkä vieläkin ratkaisevammin lukuihin on vaikuttanut 1920- ja 30-lukujen sotavarustelu.

Vuonna 1938 puuta muokkaavan ja jalostavan teollisuuden osuus Suomen kokonaisviennissä oli peräti 82 %, kun esim. metalliteollisuuden oli vain 3.7 %. Näiden vientimonopoliin ehdoilla toteutunut kehitys kansainvälisen imperialismiin puristuksessa oli siis johtanut yksipuoliseen ja muusta kansantaloudesta irralliseen tuotantorakenteeseen, tuottavuuden epätasaiseen kehitykseen ja ulkoiseen taloudelliseen riippuvuuteen.

Tie fasistisen Saksan rinnalle

Suomen monopolien toteuttama ja kansainvälisen imperialismiin tukema politiikka johti vielä paljon väkivaltaisempiin muotoihin. Suomen suurpääoman määrätietoinen valinta osallistua tiiviisti imperialismiin taloudelliseen järjestelmään, välitön yhteydenpito imperialismiin keskuksiin ja kietoutuminen ulkoiseen imperialistiin tukeen turvautuvaan politiikkaan johti samalla Suomen voimakkaaseen riippuvuuteen imperialismiin strategiasta kansainvälisessä poliittisessa suhdanteessa. Suomen näennäiset puolueettomuuspyrkimykset olivat tahdottomia ja ristiriidassa sen aseman

kanssa, joka Suomelle oli hahmoteltu imperialismin maailmanjärjestelmässä. Määrätietoinen puolueettomuustavoite olisi edellyttänyt pyrkimystä murtaa Suomen sidonnaisuus imperialismin keskuksista erityisesti luopumalla neuvostovastaisesta politiikasta ja lisäämällä mm. taloudellista yhteistyötä Neuvostoliiton kanssa. Mutta miten kävi?

"Hitlerin päästyä valtaan Saksassa Suomen rahavaltiaat orientoituivat ulkopoliitikassa kiinteään yhteistoimintaan Hitlerin hallituksen kanssa, kuitenkin luopumatta tällaisesta yhteistoiminnasta Englannin ja Ranskan silloisten hallitusten kanssa."¹⁰ On erittäin tunnettua minkälaisiin seurauksiin tämä ulkomaiseen imperialistiseen tukeen turvautuva neuvostovastainen politiikka johdatti: sotaan Neuvostoliittoa vastaan ja kansan äärimmäisiin kärsimyksiin. Mutta se johdatti myös siihen, että jälleen kerran Suomi alistettiin Saksan, tällä kertaa hitleriläisen imperialismin alusmaaksi. Monopolien esikuntien sanelema — sodan aikana ulkomaankauppa oli täysin keskitetty monopolien tehtäväksi — ja toteuttama kauppasopimus Saksan kanssa alisti Suomen yksipuolisesti Saksan taloudelliseen etupiiriin.

Kesäkuussa 1940 solmittiin Saksan kanssa kauppasopimus, jossa selluloosan vienti sidottiin kiintiöihin ja kiintiöiden suuruus riippui raakapuun viennistä. Kaikkein murskaavin sodanaikainen kauppasopimus oli v. 1941 solmittu "Vereinigung Internationale Papier- und Pappenkartelle", jonka mukaan saksalaiset viime kädessä määräisivät tuontikiintiöt myös kaikille Suomen puunjalostustehtaille. Historia oli tässä toistanut itseään.

Mutta jälleen imperialistisen Saksan luhistuminen sodassa mätähti Suomen solmimat nöyryyttävät sopimukset ja avasi ovet täysin vastakkaiselle kehitykselle Suomessa ja sen suhteessa kansainväliseen talouteen.

10. Kuusinen, mt., s. 212.

Raportteja, kommentteja

Taloudellinen kehitys imperialistisissa maissa — kriisivuosi 1974 — näkyvät vuonna 1975

Julkaisimme vuosi sitten kaksi katsausta kapitalismin talouden kehitysnäkömyihin (ks. Otto Reinhold, Kapitalismi 1974 ja Jürgen Kuczinsky, Kapitalismin yleisen kriisin uusi vaihe, Soihtu 2/74). Seuraavassa julkaisusta Kuczinskyn katsaus viime vuoteen ja arvio tulevasta kehityksestä osoittaa, että vuosi sitten suoritettut arviot ovat osoittautuneet oikeiksi: kapitalismin talous kamppailee pahimmassa kriisissä toisen maailmansodan jälkeen. Kuczinsky osoittaa, että vaikeat kriisit tulevat tänäkin vuonna jatkumaan. Hän korostaa erityisesti työttömyyden voimakasta lisääntymistä. Työväenluokan ja sen liittolaisten kamppailu inflaatiota ja työttömyyttä vastaan saa entisestään kasvavan niin poliittisen kuin taloudellisenkin merkityksen. — Toimitus.

Vuosi sitten totesimme kapitalistisen maailmantalouden katsauksessa: "Ensimmäisen kerran toisen maailmansodan jälkeen voimme tarkastella yhtenäistä talouden alaspäämisenä imperialistisissa maissa. Ne ovat kaikki kohdanneet syklisen ylituotantokriisin. Ensimmäistä kertaa toisen maailmansodan jälkeen voimme siksi puhua myös monopolipääoman syklisestä maailmantalouden kriisistä. Vielä ei ole nähtävissä kuinka syväksi maailmantalouden kriisi tulee kehittymään, mutta jos nyt on selvää, että se on kohdannut kaikki imperialistiset maat." (Horizont 4/74)

Nyt vuotta myöhemmin puhuvat monopolien omat hallitukset pahimmasta kriisistä toisen maailmansodan jälkeen ja tekevät pelonsekaisia vertailuja kapitalismin koko historian suurimpaan kriisiin, vuosien 1929—33 kriisiin.

"Economist"-lehden, maailman monopolipääoman johtavan talousviikkolehden joulunumero, aloitti pääkirjoituksensa näin: "Yhden sukupolven ajan nautti maailma suurimmasta taloudellisesta noususta. Nyt se kärsii suurimmasta inflaatiosta ja voi joutua pian kamppailemaan suurimman talouskriisin kourissa. Tähän ei tahdota uskoa. Klubi, joka edustaa 24 rikkainta kapitalistista maata, OECD, selitti tällä viikolla, että näillä mailla on edessään 'koe, jollaista ei ole todennäköisesti sota-aikojen lukuunottamatta ollut' — ja sitten OECD antoi vuodelle 1975 ennustuksen, joka oli oikeastaan kaikkea muuta kuin kammottava."

Tämä heijastaa monopolipääoman uutta taktiikkaa: toisaalta luodaan mitä pahimmat tulevaisuuden näkymät, jotta voitaisiin selittää työtä-tekeville, että ainoa pelastus on yönkiristämässä entisestäänkin, ts. reaali-palkkojen voimakkaassa laskussa — ja toisaalta ennustetaan, että vaikka vuoden 1975 1. puolisko jatkuu vielä kriisin syvetessä niin 2. puoliskolla on ennakoitavissa nousu, jotta voitaisiin valaa itseensä rohkeutta monopolivoittojen metsästyksen jatkamisessa.

Myös tämä kuuluu pääoman antagonistisiin ristiriitoihin: mielettömät ristiriidat ennusteideologiasa!

Vuosi 1974

Westberliner Institut für Wirtschaftsforschung'in arvion mukaan kehittyneiden kapitalististen maiden bruttokansantuote kasvoi v. 1974 vain yhdellä prosentilla kun sen sijaan edellisellä vuotena kasvu oli ollut 6 %. Laskua olisi tapahtunut Englannissa ja USA:ssa. OECD arvioi kasvuksi kuukautta myöhemmin enää vain 0.25 prosenttia. Laskua olisi tapahtunut edellisten lisäksi myös Japanissa. Minusta näyttää nyt uusimpien julkaisujen mukaan todennäköisemmältä, että vuonna

1974 kapitalistisen maailman reaalin bruttokansantuote laski edelliseen vuoteen verrattuna.

(Jos halutaan vertailla kehitystä sosialistisiin maihin vuosilta 1972—1975 (ennuste) niin saadaan seuraavat luvut: keskimäärin OECD-maissa oli reaalin bruttokansantuotteen kasvu 6.75 %, sosialistisissa maissa keskimäärin 20 %.)

Vuonna 1974 vaikutti erityisesti kaksi tekijää heikentävästi työtätekevien elintasoon. Nämä olivat inflaatiovauhdin voimistuminen ja kasvava työttömyys.

Inflaatio mitattuna elinkustannusten kohoamisella kehittyi tärkeimmissä maissa seuraavasti (tiedot ovat viimeksi saadut): Saksan Liittotasavalta 6.5 % (vuonna 1973 7.2 %), Ranskassa 14.9 % (7.3 %), Englannissa 18.3 % (9.2 %), Italiassa 26.2 % (10.8 %), Japanissa 25.8 % (11.7 %), USA:ssa 12.1 % (6.2 %). Toisin sanoen kaikissa imperialistisissa maissa — Saksan Liittotasavaltaa lukuunottamatta — inflaatiovauhti on keskimäärin kaksinkertainen verrattuna vuoden 1973 keskiarvoon.

Ennen kuin menemme tarkemmin Saksan Liittotasavallan tilanteeseen todettakoon, että Die Weltin 18. 12. 1974 julkaiseman taulukon mukaan oli työttömyys tärkeimmissä kapitalistisissa maissa seuraavanlainen: Saksan Liittotasavallassa marraskuussa 799 000 (kasvu edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna 141 %), Ranskassa lokakuussa 630 000 (kasvu 39 %), Italiassa syyskuussa 1 003 000 (kasvu 5 %) ja Englannissa marraskuussa 630 000 (kasvu 26 %).

Nyt voimmekin palata takaisin inflaatiolukuihin. Hinnat Liittotasavallassa olivat kyllä nousseet vuonna 1974 edelliseen vuoteen verrattuna, mutta eivät aivan niin nopeasti kuin edellisenä vuotena. Sitä vastoin työttömyys kasvoi 3.5 kertaa nopeammin kuin Ranskassa, 5.5 kertaa nopeammin kuin Englannissa ja peräti 28 kertaa niin nopeasti kuin Italiassa.

Siis: monopolipääoma voi omalla tavallaan kyllä lieventää inflaation vauhtia, nimittäin työttömyyden valtaisan nousun kustannuksella, kuten Liittotasavallan tapahtumat osoittavat.

"Taistelu" inflaatiota vastaan

Saksan Liittotasavallan hallitus kehui vuosi sitten, että päinvastoin kuin muissa imperialistisissa maissa inflaatio oli SLT:ssa hidastunut: vaikka hinnat jatkuvasti nousivat niin se ei tapahtunut nopeammin kuin edellisenä vuotena. Itse asiassa muut imperialistiset maat pyrkivät tänään seuraamaan SLT:n esimerkkiä ja OECD esittää tarkalleen samaa ohjelmaa kaikille monopolipääoman maille. OECD ennustaa, että inflaatiovauhti hidastuu 16 prosentista 11 prosenttiin vuoden 1975 viimeiseen neljännekseen mennessä — ja että työttömien määrä lisääntyy 40 prosentilla! Siis monopolipääoma "suunnittelee" vuodelle 1975 hintojen nousua edelleen 11 prosentilla ja työttömyyden samanlaisesta nousua 40 prosentilla! Mutta sehän "suunnittelee" inflaatiovauhdin hillitsemistä. Kyllä, ja jokainen prosentin lasku hintojen nousussa maksaa työttömien määrän lisääntymisen 8 prosentilla!

Mutta onko monopolipääoman herruuden oloissa ylipäänsä yhteyttä inflaation ja työttömyyden kanssa? Ei, "sinänsä" tällaista yhteyttä ei ole. Mutta kuitenkin syklisen ylituotantokriisin aikana ennen oli aina sellainen yhteys havaittavissa. Aina saatoimme havaita syklisen ylituotantokriisin aikana, että hinnat laskivat, ts. että deflaatio valitsi inflaation sijasta työttömyyden kasvaessa. Nykyinen syklinen ylituotantokriisi muodostaa poikkeuksen. V. 1974 hinnat edelleen nousivat jopa nopeammin kuin edellisenä vuotena työttömyyden samanaikaisesti lisääntyessä.

Aina aikaisemmin syklisen ylituotantokriisin aikana hinnat laskivat, koska varastot täyttyivät myymättömistä tavaroista työtätekevien laskeen ostovoiman takia ja kapitalistit laskivat hintoja päästäkseen kiristyneessä kilpailussa eroon tuotteistaan. Myös nykyisissä kriisissä täyttyvät varastot ja työtätekevien ostovoima laskee. Miksi sitten hinnat eivät laske? Koska valtio (valtiomonopolistinen kapitalismi!) on tähän asti tukenut monopoleja valtavilla subventioilla ja sitä kautta:

1. luonut monopolille edellytykset kiskoa edelleen korkeita hinto-

ja, estänyt niiden joutumisen myymään varastojaan polkuhinnoilla;

2. kasvattanut ennen kaikkea omaa velkavuortansa monopolien subventioiden rahoittamiseksi, ts. kiihdyttänyt inflaatiota.

Mutta onko väistämätöntä, että nykyisin syklisen ylituotantokriisin aikana pitkäaikainen inflaatiotendenssi aina ylittää lyhytaikaisen deflaatiotendenssin? Ei, päinvastoin! Maailmanmarkkinoilla vuoden 1975 alussa olivat raaka-aineiden hinnat jo keskimäärin alhaisemmat kuin vuoden 1974 alussa, koska maailmantuotannossa laskiessa tarvitaan vähemmän raaka-aineita ja raaka-ainevarat kasvavat. Siksi voi olla jopa niin, että v. 1975 elinkustannuksilla mitattu inflaatio vuoteen 1974 verrattuna hidastuu eräissä (!) maissa kun taas toisissa maissa se entisestään kiihtyy. Ei ole siksi epätodennäköistä, että jo v. 1974 havaittavissa ollut eri imperiaalistien maiden inflaatiokehityksen epätasaisuus hyvin voimakkaasti voimistuu.

Työttömyys

Pääoman laajennettu uusintaminen nopeutuu OECD:n ennusteiden mukaan vuonna 1975 tiettyssä määrin. OECD:n laskelmien mukaan reaalisien bruttokansantuotteen kasvu on tai pitäisi olla: v. 1973 6 %, v. 1974 0.25 % ja v. 1975 0.5 %.

Tietenkin ennuste on typerä. Ei siksi, ettei se voisi teoreettisesti toteutua, vaan koska kukaan vastuullinen suhdannetutkija ei voi tehdä niin tarkkaa arvioita.

Mutta olettakaaamme kerrankin, että ennuste olisi oikeassa. Ja olettakaaamme edelleen, että työn tuotavuus kasvaisi 3 prosentilla rationalisoinnin ja muun teknisen edistymisen avulla. Tämä merkitsisi, että kansantuotteen kasvaessa v. 1975 0,5 prosenttia tarvittaisiin suurin piirtein 2,5 prosenttia vähemmän työntekijöitä kuin vuoden 1974 kansantuotteen tuottamiseen. Mutta koska työtätekevää väestöä imperialistisissa maissa kasvaa v. 1975 ja koska työttömyys oli vuonna 1974 imperialistisissa maissa n. 3 %, niin täytyy arvioida OECD:n oletuksen mukaan työttömyyden

kaksinkertaistuminen v. 1975 edelliseen vuoteen verrattuna.

Mutta koska OECD:n arviota kansantuotteen kasvusta v. 1975 on pidettävä erittäin optimistisena, täytyy arvioida vuodelle 1975 enemmän kuin työttömyyden kaksinkertaistuminen. USA:ssa on työttömyys jo nyt saavuttanut huipun sitten vuoden 1940, Liittotasavallassa huipun sitten vuoden 1958. Vuonna 1975 tuleekin epäilemättä keskimäärin imperialistisissa maissa olemaan suurin työttömyys sitten vuoden 1939. Liittotasavalta voi ehkä kyetä ylpeilemään, että sillä on sentään vähemmän työttömiä kuin vuosina 1945–46, siis fasismin talouden täydellisen luhistumisen vuosina!

Finanssitilanne

Aloittakaamme osakekursseista. Kehitys maailman pääpörsseissä oli viime vuonna erittäin epätasainen, tarkalleen kuten vuonna 1973. Viime vuoden lopussa olivat osakekurssit laskeneet edelliseen vuoteen verrattuna New Yorkissa 28 %, Lontoossa 49 %, Tokiossa 1 %, Pariisissa 33 %, Mailandissa 26 % ja vain Düsseldorfissa nousseet 1 %. Japanin ja SLT:n pörsejä lukuunottamatta kehitys oli ollut vielä epäsuotuisampaa kuin vuonna 1973! Sodanjälkeisen ajan huippulukuihin verrattuna ovat kurssit laskeneet New Yorkissa yli 40 %, Lontoossa n. 70 %, Tokiossa n. 1/3, Düsseldorfissa melkein puolet, Pariisissa noin puolet ja Italiassa n. 2/3.

Tähän liittyy sangen huomattavat valuuttahellahtelut. Esimerkiksi dollarin arvo kehittyi SLT:ssä seuraavasti: tammikuussa 1974 2.81 D-markkaa, toukokuussa 2.46, syyskuussa 2.66 ja joulukuun lopussa 2.40 D-markkaa.

Tähän liittyy edelleen huomattavat heilahtelut kullan hinnassa. Yhden unssin hinta dollareissa kehittyi Lontoossa seuraavasti: joulukuussa 1973 106, tammikuussa 1974 129, huhtikuussa 172, heinäkuussa 143 ja joulukuun lopussa 195 dollaria.

Osakkeilla, ulkomaisilla vekseleillä ja kullalla suoritettavat spekulatio-ostot nousevat yksittäisissään

pankeissa satoihin miljooniin D-markoihin. Ei ole mikään ihme, että näissä olosuhteissa eräät pankit saavat jättäläisvoittoja ja eräät jättäläistappioita. Ei ole myöskään mikään ihme, että olemme olleet oikeassa kun vuoden 1974 alun katsoksessamme ennustimme: "Ei pidä hämmästyä, jos lähiaikoina eräät suuret pankit (vaikkakaan eivät kunkin maan kolme, neljä suurinta) luhistuvat." Tämä on täsmälleen toteutunut, ja tarkalleen samaa voimme ennustaa vuodelle 1975.

Työtätekevillä on todella kolmin-kertainen syy välttää pankkeja. Sillä ensin he menettävät osan säästöistään pankeille inflaation kautta. Sitten kun he ostavat säästöillään muutamia arvopapereita, he menettävät osakekurssien laskeutumisessa. Ja lopulta he menettävät loput säästöistään kun "heidän" pankkinsa tekevät vararikon.

Poliittinen tekijä

Viimeisimmissä NATO:n kokouksissa on ollut havaittavissa, että niissä istuvilla imperialistisilla hallituksilla on useimmilla toinen johtaja kuin vuosi sitten. Samoin on havaittavissa viimeisimmissä EEC:n kokouksissa, että melkein jokainen hallitusjohtaja on muuttanut viimeisen puolivuotiskauden aikana talouspolitiikkaansa niin, ettei kiihtyvää inflaatiota nähdä enää kriisin pääkysymyksenä vaan lisääntyvä työttömyys.

Mutta samanaikaisesti voimme todeta, että kaikissa hallituksissa on vähemmistösiipi — yhdessä tai kahdessa jopa enemmistösiipi, joka edustaa sellaisia monopolipiirejä, joilla ei ole mitään lisääntyvää työttömyyttä vastaan — saadakseen reaali-palkat painettua nopeammin alas. Kuitenkin kaikissa sellaisissa imperialistisissa maissa, joissa reaali-palkat inflaatiosta huolimatta vielä v. 1973 nousivat, on työtätekevien ostovoima v. 1974 laskenut. Ja tätä laskua tahtoo monopolipääoma v. 1975 vielä voimistaa.

Kuitenkaan ei voida kiistää, että eräillä teollisuusaloilla monopolikapitalismin maailmassa reaali-palkat nousivat myös vuonna 1974, ja ni-

menomaan juuri niillä aloilla, joilla oli käyty menestyksellisiä lakkotaiteluja. Ylipäänsä lakkoaktiivisuus lisääntyi monopolipääoman maissa viime vuonna ja nämä lakot ovat usein estäneet sen, että monopolit olisivat syysänneet kriisin laskun yksinomaan työtätekevien niskaan.

Työtätekevät vaativat tänään kommunististen ja työväenpuolueiden johdolla taistelussa inflaatiota vastaan yleistä hintasulkua. Voiko tällainen vaatimus toteutua yllämainittua monopolipääomaa syrjäyttämällä? Kyllä voi, työtätekevät ovat jo viime vuosina ajaneet läpi tilapäisiä hintasulkuja, jotka ovat hidastaneet inflaation tempoa.

Työtätekevät vaativat tänään kommunististen ja työväenpuolueiden johdolla taistelussa työttömyyttä vastaan konkurssin partaalla olevien yritysten ottamista valtion haltuun ja niiden tuotannon jatkamista valtion tuella. Onko tällainen vaatimus realistinen monopolipääoman herruuden oloissa? Kyllä, tällaisia siirtoja valtion omaisuudeksi on jo tapahtunut!

Työtätekevien menestykset merkitsevät luonnollisesti rajoitusta monopolipääoman toimintavapaudelle ja niillä on suuri poliittinen merkitys. Ne merkitsevät samalla suhteellista helpotusta työtätekevien asemaan talouskriisin kurimuksessa.

Jürgen Kuczynsky

Ydinenergian rajat ja mahdollisuudet

Ympäristönsuojelukeskusteluksa on viime aikoina ollut keskeisenä kysymys ydinenergia-voimailoiden aiheuttamista ympäristöriskeistä. "Nollakasvu"-ideologian kannattajat ovat olleet löytävindän tästä aiheesta uusia perusteluja horjuvalle ideologialleen. O-miehet vaativat ydinenergian käyttöä rajoittamista ja jopa sen kieltämistä. Tämän suuntaisia kannanottoja ovat esittäneet mm. keskustan, liberaalien ja RKP:n

opiskelija- ja nuorisojärjestöt.

0-miesten väitteet eivät ole täysin tulesta temmattuja, mutta heidän väitteidensä yleisuunta on virheellinen. Ihmiskunnan ongelmien ratkaiseminen voi tapahtua vain tieteen ja tekniikan kehityksen ja yhteiskunnallisten suhteiden muutoksen myötä. Seuraavassa raportissa osoitetaan konkreettisesti ydinenergian keskeinen merkitys jo aivan lähitulevaisuudessa maapallon energiatarpeeseen tyydyttämisessä, ydinvoimaloiden tämänhetkinen kehitysvaihe sekä miten ydinenergian käyttöönottoon liittyvät ympäristöongelmat ovat ratkaistavissa. Lopuksi käsitellään ydinenergiakysymystä Suomen suhteen. Tässä yhteydessä paljastuu, että 0-miehet ovat suuressa vaarassa joutua Suomen ja Neuvostoliiton välisen taloudellisen yhteistyön kehittämistä vastaan — ovathan Suomen ydinvoimalat toistaiseksi tilattu pääasiassa juuri ydinenergiatekniikan kärkimaasta, Neuvostoliitosta monopolien voimakkaasta vastustuksesta huolimatta.

Toimitus

Maapallon energiavarat eivät ole loppumassa

Lähdettäessä tarkastelemaan energiavarojen suuruutta on syytä muistuttaa mistä energian tuotannossa oikeastaan on kysymys. Energian tuotannossa on kysymys energian vapauttamisesta, sen muuttamisesta toiseen muotoon eli energian jalostamisesta. Energia ja materiahan on todettu yhtäläisiksi ja samoin on todettu, että energia ja materia ovat — ainakin nykyisen tiedon mukaan — häviämättömiä. Energialla on monta ilmenemismuotoa kuten ydinenergia, kemiallinen energia, lämpöenergia, liike-energia, sähköenergia ja säteilyenergia. Energiälähteet ovat varsin moninaiset. Viime kädessä kuitenkin kaikki energia avaruudessa näyttää olevan lähöisin ydinenergiasta.

Käytettävissä olevilla energiavaroilla tarkoitetaan sellaisia energiälähteitä, joita hyödyntämällä, jalostamalla on mahdollisuus saattaa

energia ihmisen teollisessa yms. toiminnassa hyödyksi. Energiavarat voidaan jakaa seuraaviin ryhmiin: 1. Ei-uusiutuvat energiavarat, joihin kuuluvat tunnetut fossiiliset energiavarat (hiili, öljy, maakaasu, öljyliuske) ja ydinenergia; 2. Energiavirrat (aurinkoenergia, fotosynteesi, geoenergia, meren aallot, vesivoima, tuulienergia); 3. gravitaatio ja taivaankappaleiden liike-energia (mm. vuorovesi). Karkea arvio energiavarojen suuruudesta voidaan tehdä sellaisessa yksikössä q, joka vastaa koko ihmiskunnan energiankulutusta vuonna 1970 (n. 6 300 gigawattivuotta).

Tunnettuja fossiilisia polttoaineita on yli 1 000 q-yksikköä, mistä lähes 90 % on hiiltä. Öljyä, nykyisten kuljetusvälineiden pääenergiälähde ja kemian teollisuuden tärkeä raaka-aine, on noin 60 q-yksikköä eli vain 5 % fossiilisista energialähteistä. Maakaasua on n. 50 q-yksikköä ja öljyliusketta n. 15 q-yksikköä. Mikäli energiankulutusrakenne säilyisi nykyisellään loppuisivat nämä n. 100—200 vuodessa energiankulutuksen kasvaessa kiihtyvällä vauhdilla.

Ydinenergian tuotanto perustuu maankuoressa olevien raskaiden alkuaineiden — uraanin (U-235, U-238) ja thorium (Th-232) — paikalliseen keskittämiseen ydinreaktoreihin ja niiden kiihdytettyyn hajoittamiseen indusoimalla fissiota neutroneilla. Ydinenergiasta saatava energiamäärä on suuresti riippuvainen siitä kuinka nopeasti kytetään kehittämään uudentyyppisiä ydinreaktoreita. Uraania ja thoriumia on maankuoressa ja merivedessä paljon, mutta tunnettua korkeapitoisia esiintymiä on vähän. Erään arvion mukaan on olemassa n. 3,5 milj. tonnia sellaisia tunnettuja uraaniesiintymiä, joista otettuna uraanin hinta on pienempi kuin 5 dollaria paunaa kohti. Käytettynä ensimmäisen sukupolven termisissä reaktoreissa tämä uranimäärä vastaa noin 4 q-yksikköä energiaa eli vain samaa suuruusluokkaa kuin öljyvarat. Toisen sukupolven hyötöreaktoreissa, jotka ovat vasta prototyyppiaseteilla, olisi näiden esiintymien energiasäilytys n. 100 q-yksikköä. Thorium-232, jota voidaan käyttää hyötöreaktoreissa, lienee saman verran.

Jos 3 prosenttia meriveden uraamista voitaisiin käyttää hyväksi hyötyreaktoreissa olisi energiasisältö 15 000 q-yksikön luokkaa. Ei-tunnettuja uraaniesiintymiä hintaluokassa 500 dollaria pauna arvioidaan olevan noin 10 milj. q-yksikköä eli käytännöllisesti rajattomasti hyötyreaktoreissa käytettynä. Esitetyt arviot uraanivaroista ovat ainoastaan suuruusluokkaa antavia. Ne osoittavat kuitenkin hyötyreaktorin tärkeiden pitkällä tähtäyksellä.

Fuusiota, lämpöydinreaktiota eli vetysynteesiä (3. sukupolven ydinreaktori) ei vielä fysikaalisesti hallita. Jos muutama prosentti valtamerien lithium- isotoopeista voidaan käyttää tritiumin valmistukseen ja sen jälkeen deuterium—tritium fuusioon on energian vapautus 5 milj. q-yksikön luokkaa. Vielä vaikeammin toteutettavissa oleva deuterium—deuterium reaktio vapauttaisi noin 10 mrd. q-yksikköä energiaa muutamasta prosentista valtamerien deuteriumista eli raskaasta vedestä (Häfele W., Energy Systems. IAEA Bulletin N:o 1/2 1974). Nykyisissä puitteissa tämä olisi käytännöllisesti katsoen ikuihen energialähde. Neuvostoliitossa arvioidaan voitavan 1980-luvulla rakentaa sellainen laite, mikä avaa tien sähköenergian laajamittaiseen tuottamiseen lämpöydinreaktion hyväksikäytön pohjalta (Pravda 28. 11. 1974).

Merkittävin ihmisen käyttämistä energialähteistä on aurinkoenergia. Maan päälle tulevasta energiavirrasta (noin 28 000 q/vuosi) yli 99,9 prosenttia heijastuu takaisin avaruuteen. Noin 6 q-yksikköä aurinkoenergiasta sitoutuu vuosittain kasveihin fotosynteesin avulla. Samaa suuruusluokkaa ovat myös meren aaltojen energia sekä tuulen energia.

Geoenergia, maapallon sisäinen lämpöenergia, on vaikeasti hyödynnettävissä matalan lämpötilan takia. On arvioitu että 10 km:n maakerros sisältää noin 2×10^6 q-yksikköä lämpöenergiaa kun lämpötilan nousu on muutama kymmenen astetta kilometriä kohti. Valtamerissä ylin 200 metriä paksu vesikerros sisältää noin 15 000 q-yksikköä energiaa ja on ilmeisesti osittain hyödynnettävissä lämpöpumpun avulla.

Taivaankappaleiden translatorinen

ja pyörimisenergia sekä gravitaatioenergia edustavat varsin suuria, mutta vaikeasti käytettäviä energiamuotoja. Vuorovesi johtuu gravitaatiovoimista.

Yhteenvetona maapallon energiavaroista on todettava, ettei mitään varsinaista pulaa energialähteistä ole. Ongelmia aiheuttavat pikemminkin energialähteiden epätasainen jakautuminen, niiden teknillinen käyttöön-otto sekä energiatuotannon ympäristövaikutukset. Lyhyellä tähtäyksellä ovat ilmeisesti hiili ja uraani sekä pitemmällä aikavälillä vetysynteesiin perustuva lämpöydinreaktio ja aurinkoenergia tärkeimmät energialähteet kulutuksen kasvua ajatellen. Ydinenergia tulee siten ilmeisesti saamaan hyvinkin tärkeän aseman jo lähitulevaisuudessa.

Ydinenergian läpimurto

Ydinenergia vapautettiin ensin sotilaallisiin tarkoituksiin. Myöhemmin ydinenergiaa on ryhdytty käyttämään myös rauhanomaisiin tarkoituksiin energiatuotannossa ja isotooppiteknikassa. Kesäkuussa 1974 oli koko maailmassa rakennettu ja tilattu yhteensä 448 ydinvoimalalaitosta teholtaan 340 000 megawattia. Isotooppituotantoon ja erilaisiin tutkimustehtäviin varten on rakennettu n. 400 pienempää tutkimusreaktoria.

Eniten rakennettuja ja tilattuja (30. 6. 1974) ydinvoimaloita on US A:ssa — n. 218 laitosta. Sitä seuraavina tulevat sellaiset maat kuin Englanti (39), Ranska (30), Japani (24), Länsi-Saksa (23) ja Ruotsi (10). Neuvostoliitossa on ydinvoimaloita rakennettu ja rakenteilla toistaiseksi suhteellisen vähän (21), joka johtuu lähinnä siitä, että Neuvostoliitossa on käytettävissä muita energiavaroja erittäin runsaasti. Itse ydintekniikassa Neuvostoliitto on kuitenkin aivan johtavia maita. Tätä osoittaa mm. se, että maailman ensimmäinen ydinvoimala otettiin käyttöön juuri Neuvostoliitossa v. 1954. Euroopan ensimmäinen 1 000 megawatin ydinvoimalaitos on käynnistetty Neuvostoliitossa. Neuvostoliitossa on myös käytössä maailman suurin toisen sukupolven reaktori, samoin ensimmäiset ja ainoat atomikäyttöiset jäänsärkijät.

Ristiriidat energiatuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja kapitalistisen tuotantotavan välillä ovat saaneet kielteisiä seurauksia myös ydin- tekniikan alalla. Kehittyneissä kapitalistisissa maissa ydinvoimaloiden valmistus on erittäin monopolisoitunut. Länsimaisia reaktorimarkkinoita hallitsee n. 75 prosenttisesti kaksi amerikkalaista suuryhtiötä: Westinghouse (W) ja General Electric (GE). Ruotsalaista ASEA-ATOM-yhtiötä lukuunottamatta toimivat kaikki muut suuret kevytvesireaktorivalmistajat W:n ja GE:n lisensseillä.

W:n ja GE:n dominoiva asema johtuu mm. sotilaallisesta taustasta (sukellusvenereaktorien kehitys), U SA:n keskeisestä asemasta rikastetun uraanin valmistuksessa sekä U SA:n suurista resursseista yleensä. (Bernt H., Kernenergietechnik und Monopolkapital. IPW-Berichte, 1/1974).

Suurimmilla ydinenergiamonopoleilla on käytössään eniten teknillistä-tieteellisesti taitoa ja resursseja, mutta tämä ei sinänsä riitä, sillä resurssit ja taito on myös käytettävä oikealla tavalla.

Länsimaisia reaktorinvalmistajia on kohdannut joukko vakavia vastoin käymisiä kuten esim. polttoaineen luhistuminen eräissä amerikkalaisissa painevesireaktoreissa, US A:ssa toimivien kiehuvesireaktoreiden sulkeminen kahdesti (syksyllä 1974 ja alkuvuodesta 1975) eräissä laitoksissa esiintyvien putkivikojen takia sekä laitosten suunniteltua pienemmät ja 3—5 käyttövuoden jälkeen odotusten vastaiset pienenevät käyttökertoimet.

Neuvostoliittolaiset VVER-reaktorit ovat osoittautuneet huomattavasti käyttövarmimmiksi. Vuonna 1973 olivat näiden reaktorien tehokkuutta kuvaavat käyttökertoimet reaktorin ikävuoden mukaan: 1. käyttövuosi: 56,4 %; 2.: 61,7 %; 3.: 73,4 %; 4.: 84 %; 5.: 79 %. Vanhimman VVER-210 yksikön käyttökertoimet olivat 8. ja 9. käyttövuosina 65 %. Comeyn (BPI-7444, 1974) mukaan ovat tyyppillisten amerikkalaisten ydinvoimalaitosten vastaavat käyttökertoimet: 1. käyttövuosi: 63 %, 2.: 59 %, 3.: 53 %, 4.: 77 %, 5.: 66 %, 6.: 54 % ja myöhempiä vuosina keskimäärin 34

%. Kalenterivuosina 1973 ja 1974 olivat näiden laitosten käyttökertoimet vain 57,3 % ja 50,4 %. Neuvostoliittolaisten käyttökertoimet ovat 1972: 60,7 %, 1973: 68,1 % ja 1974: 75,3 % (suunniteltu). (Griгорјants A. N et al., "10 vuotta käyttökokemuksia Novo-Voronesh'istä". Atomnaja energija No 1, 1975).

Ydinenergia ja ympäristönsuojelu

Ydinenergian rauhanomainen käyttö merkitsee kokonaisuudessaan valtavaa laadullista harppausta ihmiskunnan teollisen toiminnan kehitymisessä. Se avaa laajat näköalat. Tämä ei tietenkään voi merkitä silmien ummistamista vaaroilta.

Etenkin USA:ssa ja Ruotsissa, jolla on maailman suurin ydinenergiaohjelma henkilöä kohden lasketuna, on esitetty paljon kritiikkiä ydinvoimalaohjelmien toteuttamistapaa ja jopa koko ydinenergian käyttöä vastaan. Näiden lähtökohtana ovat olleet mm. joukko vastoin käymisiä ja virheitä, jotka ovat johtaneet supistuksiin ydinvoimalaohjelmissä. Vastaavia puheenvuoroja ydinvoimaloista on käytetty runsaasti myös Suomessa (ks. esim. HS 16. 6., 20. 10. -74, 29. 1/75; HBL kesästä 1973 lähtien. Ylioppilaslehden numerot). Puheenvuorojen esittäjinä ovat olleet pääasiassa vanhat ja tutut 0-kasvuideologit.

Näiden puheiden perustana on aiheellinen huoli siitä, että ydinlaitosten polttoainekierto on sisältyvä määrättyjä vaaratekijöitä. Siinä mielessä niihin voidaan yhtyä.

Ydinenergiatuotannon ympäristöhaittoihin kuuluvat kaikkien energiatuotantoon liittyvä hukkalämmön tuotanto ja erikoisesti polttoainekierto liittyvä säteilyvaara.

Suurimmat säteilyvaarat liittyvät reaktorin käyttöön ja polttoainekierron myöhempiin vaiheisiin. Fission vapautuu osa energiasta ei-toivotun ja energiatuotannossa vaikeasti hyödynnettävän säteilyenergian muodossa. Koska osa säteilystä syntyy polttoaineen halkeamistuotteista viivästynään, ei pelkkä reaktorin eristäminen riitä vaan on myös huolehdittava reaktorista poistuvien ja poistettavien radioaktiivisten jätteiden eristämisestä. Pitkäikäisimmät

isotoopit vaativat suurina määrinä tuotettuina satojen vuosien eristämisaikat. Yli 99 prosenttia aktiivisista jätteistä ovat polttoainesauvoissa, joista ne otetaan talteen jälleenkäsittelyn yhteydessä. Nestemäiset ja kaasumaiset tuotteet pyritään kiinteyttämään ja jätteet saattamaan mahdollisimman stabiiliin fysikaalis-kemialliseen muotoon. Jätteet on myös varastoitava geologisesti stabiileille alueille.

Jatkuvien kontrolloitujen pienpäästöjen ohella saattaa radioaktiivisia aineita levitä ympäristöön onnettomuuksien yhteydessä. Jos muutama reaktorisydämeen varastoituista fissiotuotteista leviävät ympäristöön on tämä suurkatastrofi, jonka taloudelliset vahingot saattavat olla miljardien markkojen luokkaa. Riskit liittyvät tietenkin koko polttoainekiertoonsa.

Ydinvoimalaitosten turvallisuutta huonontaviin erikoispiirteisiin kuuluu myös reaktorin käytetyssä polttoaineessa kehittyvä jälkilämpö. Reaktorin sammuttamisen jälkeen jälkilämpöä on useita prosentteja käytötehosta ja pienenee vain hitaasti. Jälkilämmön poistamiseksi sekä polttoaineen sulamisen ja fissiotuotteiden leviämisen estämiseksi on jäähdytys taattava kaikissa tilanteissa, kuten esim. jäähdytyksenmenetys-onnettomuuksissa ja polttoaineen vaihdon yhteydessä.

Nämä ongelmat on tunnustettava. Tämä ei saa kuitenkaan estää ydinenergian käytön edelleen kehittämistä. Väitteet ydinenergian vaarallisuudesta saavatkin taantumuksellisen luonteen jos näiden vaikeuksien vuoksi pyritään kokonaan estämään ydinenergian hyväksikäyttöä. Ihminen on aina pyrkinyt käyttämään luonnonvoimia ja luonnonvaroja hyväkseen olemassaolonsa helpottamiseksi ja elinehtojensa parantamiseksi. Resurssi- ja ympäristöongelmien edistysellinen ratkaiseminen suljettujen kiertoprosessien avulla, samoin ihmiskunnan ravinto ym. ongelmat edellyttävät energiatuotannon lisäämistä, johon ydinenergia tarjoaa hyvät mahdollisuudet. Mitä sitten tulee tehdä ongelmien voittamiseksi?

Ensimmäinen johtopäätös, joka tulee tehdä on tarkan ja laajan yhteiskunnallisen kontrollin välttämät-

tömyys. On harjoitettava edistysellistä pitkän tähtäyksen energia-politiikkaa. Energiamonopoliin toimintaa on valvottava ja rajoitettava. Ydinenergiatuotannon ja siihen liittyvien turvallisuus- ja ympäristöongelmien kokonaisvaltainen, edistysellinen ja tasapainoinen kehittäminen ja ratkaiseminen Neuvostoliitossa on osoitus yhteiskunnallisten ohjausmekanismien tärkeydestä.

Ydinvoimalalaitoksista on yleismaailmallisesti suhteellisen vähän kokemusta. Pitkän suunnittelu- ja rakentamisaikaa (n. 10 vuotta) on kokemusten kerääminen myös varsin hidasta. Neuvostoliittolaiseen perusfilosofiaan kuuluu mm. että vain riittävästi kokeiltuja ydinvoimalaitoksia otetaan käyttöön. Esim. 1000 megawatin suurlaitoksia ei vielä toimiteta ulkopuolisille tilaajille ennenkuin niitä on riittävästi kokeiltu. Vientä varten valmistetaan sarjatuotannossa VVER-440 tyyppistä 440 megawatin painevesireaktoria (Loviisan tyyppiä). Reaktoria kuvataan rakenteeltaan yksinkertaistetuksi, taloudelliseksi ja luotettavaksi. (Ins. Uut. 6. 12. 1974). Kapitalististen ydinenergiamonopoliin voittontavoittelu voi huonontaa laitosten turvallisuutta ja käyttövarmuutta siinä mielessä että päästetään markkinoille ei kokeiltuja prototyyppilaitoksia.

Kolmas johtopäätös on laajan tutkimus- ja kehitystoiminnan ylläpitäminen luonnontieteellisen perussäätöiden selvittämiseksi ja teknillisten ratkaisujen kehittämiseksi.

Neljäs johtopäätös on että ydinvoimalaitokset ja muutkin polttoainekiertoonsa kuuluvat laitteet on rakennettava ja käytettävä suurella asiantuntemuksella. Tähän haittojen ennalta ehkäisemiseen voi laitoksen ostaja ja käyttäjä oleellisesti vaikuttaa sekä rakentamis- että käyttövaiheessa, mm. henkilökunnan koulutuksella, hyvin toimivalla organisaatiolla, laadunvarmistuksella, ohjeilla, laitoksen käyttötavalla jne. "Terveydenhoidon" lisäksi on valmistauduttava myös mahdollisten onnettomuusseurausten rajoittamiseen. Tähän pyritään mm. laitoksen sijoittamisella harvaan asutuille seuduille, reaktorin suojarakennuksella, väestön evakuoinnilla ja suojalääkityksellä. Yhteenvetona on todettava,

että materiaan sidottu ydinenergia on muidenkin luonnonvarojen tavoin, käytettävä ja voidaan käyttää edistyksellisellä tavalla.

Suomen mittavat ydinenergiasuunnitelmat

Suomessa on tällä hetkellä rakenteilla Neuvostoliiton toimittamat Loviisan 2 x 440 megawatin painevesireaktorit (käyttöön 1976 ja 1978) sekä Ruotsalaisen ASEA-ATOM:in toimittama Olkiluodon 660 megawatin kiehutusreaktori (käyttöön v. 1978). Syksyllä 1974 tehdyn sopimuksen mukaisesti on Neuvostoliitto valmis toimittamaan kaksi 440 megawatin lisälaitosta Loviisaan. Teollisuuden Voima Oy (TVO), jolla on 60 prosentin osake-enemmistö Olkiluodon laitoksessa, on pyrkinyt tilaamaan Ruotsista toisen 660 megawatin laitoksen Olkiluotoon. Lisäksi on suunnitteilla kolmas ydinenergiayhtiö, Helsingin Seudun Lämpövoima Oy (IVO, Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen), joka Helsingin kaupunginvaltuustossa helmikuussa hyväksytyn yhtiöjärjestyksen mukaan rakennuttaisi 2 000 megawatin ydinlämmityslaitoksen Kopparnäsiin. Jos nämä suunnitelmat toteutuisivat olisi Suomessa noin 5 000 megawattia ydintehoa 1980-luvun puolivälissä ja olisimme maailman johtavia ydinenergiatuottajia henkilöä kohden laskettuna.

Suuria suunnitelmia heijastaa myös se, että vaikka missään maailmassa ei ole toistaiseksi rohjettu rakentaa suuria ydinvoimalaitoksia suurten asutuskustusten läheisyyteen, niin Suomessa on ehdotettu ydinvoimalaitosten rakentamista jopa Helsinkiin (Vuosaareen) ja Granoön pääkaupungin läheisyydessä. Ehdotettu 6 000 megawatin ydinteho Kopparnäsiin olisi tiettävästi maailman suurin ydinvoimalakeskitymä! Tätä suurimittaista vauhtia on myös ajateltu jatkettavan. Energiapolittisen neuvottelukunnan väliraportissa, joka julkaistiin viime syksynä esitetään 5 000 megawatin ydinvoimalatehoa Suomeen vuoteen 1985 mennessä. Samalla neuvottelukunta ehdottaa hiilen ja sähköntuonnin supistamista Puolasta ja Neuvostoliitosta.

Tarkasteltaessa näitä suunnitelmia on esille otettava kahden tyyppiset kysymykset. Ensimmäinen kysymys on se, kuinka ja kenen kanssa kehitetään yhteistyötä, koska Suomi ei yksin kykene selviytymään näin valtavista tehtävistä. Toinen kysymys on se, onko Suomessa riittävästi koulutus-, tutkimus- ja suunnittelukapasiteettia mittavaan ydinenergiaohjelmaan nähden. Molemmat kysymykset ovat kärkeviä luokkataistelun alaisia kysymyksiä. Yhteistyökysymyksestä on selvästi todettava, että yhteistyötä tulisi harjoittaa Neuvostoliiton kanssa. Ensinnäkin on todettava, että kahden reaktiomallin hankkiminen Suomeen on niukkojen voimavarojen tuhlausta. Toiseksi — kuten on todettu — Neuvostoliiton valmistamat ydinreaktiot ovat tällä hetkellä maailman parhaimpia. Kolmanneksi niiden hankkiminen on kauppapolitiisesti perusteltua, koska ne voidaan maksaa suomalaisten tavaroiden viennillä. Neljänneksi syksyllä 1974 solmitun sopimuksen mukaan Neuvostoliitto sitoutuu toimittamaan uraanipolttoainetta Neuvostoliiton Suomeen rakentamiin ydinvoimalaitoksiin.

Länsimaissa hämmöttävän uraanin rikastuskriisin takia tämä tarjous on erittäin edullinen Suomelle. Samoin on Neuvostoliitto tarjoutunut jälleenkäsittelemään sen toimittamisessa ydinvoimalaitoksissa käytettävää uraania. Neuvostoliitto on myös ollut valmis vuonna 1976 ryhtymään neuvotteluihin suurten 1 000 megawatin laitosten toimittamisesta Suomeen.

Näiden tosiasioiden valossa näkyy selvästi, että suurpääoman häätiset pyrkimykset tilauttaa lisää voimaloita Ruotsista suuntautuvat suoraan Suomen ja Neuvostoliiton väliseen taloudellisten suhteiden kehittämistä vastaan. Siksi onkin hämmästyttävää, että Sorsan hallitus on antanut periaatteellisen luvan toisenkin ydinvoimalaitoksen tilaamisesta Ruotsista siitä huolimatta, että niihin ei ole taattu edes polttoainesaantia saati sitten vaikeasti hoidettavien jätteiden käsittelyä. Sosialidemokraattien kainot toivomukset, että valtio saisi osake-enemmistön tässä yrityksessä ovat todellakin vain heikkoja naamioitumisyrityksiä.

Painavatko Ruotsin pääministerin Palmén ohjeet ja vaatimukset todellakin enemmän kuin Neuvostoliiton edulliset tarjoukset? Näyttää myös ilmeiseltä tässä tilanteessa, että selvästi ylimitoitettut suunnitelmat lähivuosiksi ovat tarkoitettu vain peittelemään tätä neuvostovastaista kaupankäyntiä. Suunnitelmien mukaan kun voidaan hankkia enemmän kuin Neuvostoliitosta on jo tällä hetkellä tilattu.

Tarkasteltaessa Suomen teknistä valmiutta toteuttaa näitä suunnitelmia, on todettava, että Suomen tutkimuspanos on pieni verrattuna esim. muihin Pohjoismaihin tai Tšekkoslovakiaan. Norjassa ja Tanskassa ei ydinvoimalaita ole vielä tilattu, mutta niillä on siitä huolimatta suuremmat tutkimuspanokset kuin Suomessa. Jos ydinvoimalaitosta joudutaan seisottamaan tietämättömyyden takia menetetään päivittäin luokkaa miljoona markkaa sähköntuotannossa. Koulutus- ja tutkimuksellinen jälkeenjääneisyys lisää myös turvallisuusriskejä.

Ydinenergiatutkimusta harjoitetaan lisäksi yksipuolisoin ehdoin. Vuonna 1971 siirrettiin reaktorilaboratorio Teknillisestä korkeakoulusta Valtion teknilliseen tutkimuskeskukseen (VTT). VTT:stä tehtiin uudelleenorganisoinnin yhteydessä (1972) epädemokraattisesti ohjattu tilaustutkimuslaitos, joka rahoitetaan valtion varoin.

Mutta mikäli koulutus-, tutkimus- sekä yhteistyöedellytykset turvataan voidaan suhtautua myönteisesti ydinvoimalaitosten rakentamiseen Suomeen. Etenemisen on luonnollisesti oltava varovaista (ks. SKP:n poliittisen toimikunnan kannanotto TA 18. 10. 1974). VVER-440 tyyppisten ydinvoimalaitosten käyttökokeusten perusteella ydinvoimalamarkkinoilta tuskin on saatavissa parempia laitoksia kuin Loviisan kaltaiset laitokset. Näin ollen Loviisa 3 ja 4 laitosten rakentamisen lykkääminen "kunnes lisäkokemuksia on saatu", kuten O-miehet vaativat, voidaan tulkita nykyisen ydintekniikan taantumukseksi vastustamiseksi tai Neuvostoliiton kanssa harjoitettavan yhteistyön jarruttamiseksi tai ainakin heidän lausuntojaan voidaan käyttää tällaisiin tarkoituksiin.

Bruno Bäre

Poliittinen kalenteri

1. 1. — 15. 2. 1975

KANSAINVALISET TAPAHTUMAT

1. 1. Venezuela: rautakaivosteollisuus kansallistettiin

Venezuelan presidentin Carlos Perézin toimesta aloitettiin kansallistamisohjelman toteuttaminen ottamalla korvausta vastaan amerikkalaisten U. S. Steelin ja Bethlehem Steelin tytäryhtiöiden kaivokset Venezuelan valtiolle. Venezuela on tärkeä rautamalmien viejä. Nyt ryhdyttiin kehittämään kotimaista terästeollisuutta.

Myös öljykomitean lakiehdotus on valmistunut. Sen esitysten mukaisesti öljy kansallistetaan tämän vuoden aikana, öljyn etsintä, poraus, jalostaminen ja jakelu siirtyvät valtion haltuun, ulkomaisten öljy-yhtiöiden kaikki omaisuus siirtyy valtiolle, joka muodostaa neljä valtion yhtiötä ja perustaa oman säiliöaluslaivaston. Venezuela on maailman viidenneksi suurin öljyn tuottaja ja kolmanneksi suurin viejä.

Konservatiivina pidetty Carlos Andreatas Pérez valittiin presidentiksi noin vuosi sitten.

Tammi—helmikuu: taistelu öljystä jatkuu

Amerikkalaisessa talousviikkolehdessä Business Weekissä julkaistiin 2. 1. USA:n ulkoministerin Henry Kissingerin lausunto, jossa hän toteasi käsitellessään USA:n suhtautumista arabimaiden mahdollisiin uusiin öljyboikotteihin: "en halua sanoa, etteikö voisi olla sellaisia tilanteita, joissa saattaisimme turvautua aseisiin" turvataksemme öljyn saannin. 24—26. 1. pidetyssä 13 OPEC-maan ulko-, öljy- ja valtionvarainministeriöiden kokouksessa Algeriassa tällaiset uhkaukset tuomittiin päättävästi.

Imperialististen maiden rintama OPEC-maita vastaan on jatkuvasti ollut säröillä. EEC-maat ja ennen muuta Ranska eivät ole olleet taipuvaisia yhtymään USA:n voimapolitiikkaan. Nämä erimielisyydet ovat tulleet näkyviin mm. ns. öljydollareiden käyttöongelmassa. Kohonneldien öljynhintojen vuoksi Länsi-Euroopan maiden maksutaseet ovat pahasti vajaukselliset ja siksi ne ovat kehilleet menettelyjä, joilla arabimaihin virranneita dollareita voitaisiin saada takaisin EEC-maiden käyttöön. 7—8. 1. pidetyssä EEC:n talousministeriöiden kokouksessa päädyttiin kannattamaan, että tähän pyrittäisiin Kansainvälisen valuuttarahaston puitteissa yhdessä

OPEC-maiden kanssa käyttävien neuvottelujen kautta. USA:n pyrkimysten mukaisesti maksutaseongelmat pyrittiin selvittämään OECD:n puitteissa ilman OPEC-maiden kanssa käytäviä neuvotteluja.

USA:n ja Ranskan välillä on ollut erimielisyyksiä myös kansainvälisen öljykonferenssin järjestämisestä. Ranska esitti viime vuoden lokakuussa, että järjestettäisiin kokous, johon osallistuisivat teollisuusmaiden ja OPEC-maiden ohella myös muita ns. kolmannen maailman maita. Tätä esitystä ovat tukeneet laajasti kehitysmaiden edustajat. USA:n vaatimus on ollut suppeamman kokouksen järjestäminen ja USA on tähdentänyt, että kokous voidaan järjestää vasta kun teollisuusmaiden yhteisrintama on riittävän yhtenäinen.

Helmikuu: lähi-idän ongelma edelleen ilman ratkaisua

Neuvostoliiton ulkoministeri Andrei Gromyko vieraili 1.—2. 2. Syyriassa. Julkaistussa neuvostoliittolais-syyrialaisessa kommuniqueassa vaadittiin Geneven rauhankonferenssin välittömästi koollekutsumista ja toistettiin arabimaiden vaatimus Palestiinan vapautusjärjestön PLO:n osallistumisesta konferenssiin. Syyria korosti olevansa sitä mieltä, että Neuvostoliiton on osallistuttava lähi-idän rauhanneuvottelujen kaikkiin vaiheisiin.

Gromyko vieraili 3.—5. 2. myös Egyptissä. Presidentti Sadatin kanssa käymien neuvottelujen jälkeen todettiin myös välttämättömyys kutsua Geneven neuvottelut välittömästi koolle. Andrei Gromykon vierailun aikana allekirjoitettiin Neuvostoliiton ja Egyptin välille konsulisopimus, sopimus yhteistyöstä suunnittelun alalla sekä suunnitelma kulttuuri- ja tieteellisestä yhteistyöstä vuosille 1975—76.

3. 1. USA/Neuvostoliitto: Jackson tuhosi kauppasopimuksen

Presidentti Gerald Ford allekirjoitti 3. 1. USA:n uuden kauppasopimuslain, jota oli valmisteltu jo kaksi vuotta. Lain sanamuoto aiheutti välittömästi voimakkaan vastareaktion. Ulkoministeri Kissinger esitti kauppalaan hyväksymisen jälkeen pidetyssä lehdistötilaisuudessa, että vastauksena amerikkalaisen osapuolen esittämään kyselyyn neuvostohallitus ilmoitti, että se ei voi suostua Neuvostoliiton ja Yhdysvaltain välisiin kauppasopimuksiin, jotka perustuvat tälle uudelle laille. Neuvostohallitus ilmoitti, että se ei alo suostua sellaiseen kaupalliseen asemaan, joka on syrjivä ja johon on liitetty poliittisia ehtoja eikä sen vuoksi pidä mahdollisena saattaa voimaan vuoden 1972 kauppasopimusta, sanoi Kissinger. Lakiin oli liitetty senaattori Henry Jacksonin ja eräiden muiden vaatimuksista lausuma, jonka mukaan Neuvostoliiton olisi muutettava maastamuuttolainsäädäntöään juutalaisten kohdalla.

USA:n kauppalaki aiheutti myös muualla voimakkaan vastareaktion.

Tämä siksi, että sen mukaan tullaan OPEC-maita ja sellaisia maita, jotka kansallistavat amerikkalaisten yritysten omaisuutta, käsittelemään erityisen ankarasti. Tällöin pykälän seurauksena Peru, Ecuador ja Venezuela ilmoittivat protestin ja Argentiina peruutti maaliskuussa pidettäväksi suunnitellun latinalaisen Amerikan ulkoministereiden ja USA:n ulkoministeri Kissingerin väliset neuvottelut.

8—10. 1. KKP:n keskuskomitean istunto

KKP:n keskuskomitea kokoontui nyt toisen kerran 10. puoluekokouksen jälkeen vuonna 1973. Kokouksessa käsiteltiin yleisikiinalaisen kansanedustajien kokouksen istunnon valmistelua. Täysistunto valitsi Teng Hsiao Pingin keskuskomitean varapuheenjohtajaksi.

Kansalliskokouksen 4. istunnossa 13.—17. 1. (edellinen oli järjestetty vuonna 1964) hyväksyttiin Kiinan kansantasavallan korjattu perustuslaki sekä Tshang Tsung-Chiaon ja Tshou En-Lain selostukset. Istunnossa valittiin pääministeriksi edelleen Tshou En-Lai sekä 12 varapääministeriä.

Uusi perustuslaki, joka korvaa vuonna 1954 hyväksytyn perustuslain laajentaa edelleen maolaisten sotilaallis-byrokraattisten ryhmittymien oikeuksia sekä kaventaa vakavasti kansalaisten oikeuksia ja vapauksia. Perustuslakiin sisältyy teesi siitä, että Mao Tse-tungin ajatukset ohjaavat valtion kehitystä.

Näitä kokouksia voidaan pitää uutena väliaikaisena kompromissina kiistelevien maolaistryhmien kesken järjestyksen palauttamiseksi talouselämään. Sen rikkoi Lin Piaon ja Konfutsen vastaisen kampanjan myrskyinen vaihe, joka oli suunnattu Tshou En-Laita vastaan.

Vähän näiden kokouksien jälkeen vieraili läirioikeistolainen Franz-Josef Strauss Kiinassa. Hän tapasi myös Maon. Vierailu on avoin osoitus Kiinan maolaisen ulkopoliittisen linjan suuntautumisesta maailman rauhaa ja jännityksen lievenemisen poliittikkaa vastaan.

9. 1. Tanska: ennenaikaiset parlamenttivaalit

Tanskan edelliset vaalit järjestettiin joulukuussa 1973. Uudet vaalit olivat välttämättömyyden jotta oltaisiin voitu löytää ratkaisu niihin taloudellisiin ongelmiin, joihin Poul Hartlingin venstre-puolueen vähemmistöhallituksen politiikka oli johtanut. Kärkevin ongelma on epäilemättä ollut 13 %:iin nouseva työttömyys.

Vaaleissa lisäisivät kannatusta keskustalainen venstre-puolue saaden lähinnä oikeiston ja liberaalien läiniä, sosialidemokraatit saaden runsas vuosi sitten siitä eronneen oikeistosiiven Keskustademokraattisen puolueen läiniä sekä kommunistit. Lähinnä läirivasemmistoon luokiteltavissa olevat vasemmistososialistiset ryhmät ylittivät uudelleen läinikynnyksen. Kansankäräjien kokoonpanoksi muodostui kokonaisuudessaan: Sosialidemokraa-

tit 53 paikkaa (vuonna 1973: 46). Venstre 42 (22), Glistrupin Edistyspuolue 24 (28), liberaalinen radikale venstre 13 (20), Konservatiivit 10 (16), kristillinen kansanpuolue 9 (7), luopio Larsenin Sosialistinen puolue 9 (11), Kommunistinen puolue 7 (6), Keskustademokraatit 4 (14) ja vasemmistososialistit 4 (0). Ilman paikkoja jäi kokonaan Oikeusliitto.

28. 1. Hartlingin vähemmistöhallitus sai läänin 86—85 epäluottamuslauseen ja kaksi viikkoa kestäneiden neuvottelujen jälkeen sosialidemokraattisen puolueen puheenjohtaja Anker Jørgensen muodosti sosialidemokraattisen vähemmistöhallituksen.

25. 1. Bangladesh: perustuslain muutos

Parlamentin hyväksymällä perustuslain muutoksella tehdään sheikki Mujibur Rahmanista presidentti ja maan kaikki puolueet lakkautetaan ja perustetaan uusi kansallinen puolue, josta tulee ainoa laillinen puolue. 26. 1. Rahman nimitti uuden 17 jäsenen hallituksen. 3. 1. maahan oli jo julistettu poikkeustila voimaan.

Näiden tapahtumien taustalla on kärjistynyt taloudellinen ja poliittinen kriisi, joka johtuu oikeiston ja läriainesten taloudellisesta sabotaa-
sista ja poliittisista murhista.

Bangladesh on kannattanut jännityksen lieventämisen politiikkaa, 90 % pankista ja 85 % teollisuudesta on kansallistettu.

2.—7. 2.: SEV:n ja EEC:n edustajien tapaaminen

Moskovassa käydyissä neuvotteluissa johti EEC:n komission valtuuskuntaa hollantilainen Edmund Weinstein ja SEV:n valtuuskuntaa V. Moisejenko. Tapaaminen oli ensimmäinen EEC:n ja SEV:n keskustelinten välinen neuvottelu. Näissä neuvotteluissa oli tarkoitus valmistella myöhemmin tänä vuonna pidettävää SEV:n pääsihteerin Nikolai Faddejevin ja EEC:n komission puheenjohtajan Francos-Xavier Ortolin välistä tapaamista. Tämän tapaamisen valmisteluja on hidastanut EEC:n suhtautuminen, joka on merkinnyt halua olla tunnustamatta SEV:ä neuvottelukumppaniksi.

3. 2. Etiopia: laajoja kansallistamistoimia

Etiopian sotilasneuvoston päätöksellä ilmoitettiin 101 ulko- ja kotimaisen teollisuuslaitoksen kansallistamisesta. Jo aikaisemmin tammikuun alussa olivat pankit ja vakuutuslaitokset kansallistettu ja asetettu kansallispankin ja eri ministeriöiden ohjauksen alaiseksi.

Helmikuun alussa käytiin kiivaita taisteluja Eritrean pääkaupungissa Asmarassa sotilashallituksen ja Eritrean vapautusliikkeiden (muslimien johtaman ELF:n ja kristillisten johtaman PLF:n) välillä. Vapautusliikkeet ovat vaatineet Eritrean irroitta-

mista Etiopian yhteydestä tai vähintään sillä aikaisemmin olleen liittovaltioaseman palauttamista. Eritrea on Etiopian rikkainta aluetta, siellä sijaitsee myös USA:n tärkein sotilaallinen tukikohta Afrikassa.

5—6. 2. Peru: CIA järjestää levottomuuksia Perun kansallismielistä hallitusta vastaan

Kaksi vuorokautta kestäneet levottomuudet vaativat noin sadan miljoonan markan vahingot ja sadan ihmisen hengen. Levottomuuksien takaa paljastuu tuttu yhdistelmä: Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu CIA, riistomahdollisuutensa menettänyt pohjoisamerikkalainen jättiyhtiö sekä paikallinen äärioikeisto ja ääri-vasemmisto. Peruun on jatkuvasti virrannut amerikkalaisia niin, että heitä on nyt yli 10 000. Vehkellyjen lisääntyessä Perun hallitus ajoi viime marraskuussa maasta vapaaehtois-
sen "rauhantyon" varjolla kaikkialla maailmassa tihutöitä tekevät pohjoisamerikkalaisen Peace Corpsin joukot. Provokaatiot kuitenkin jatkuivat ja tällä kertaa valmistelut kaappaukseen oli tehty huolellisesti. Perun poliisin soluttautunut CIA yllytti poliisit lakkoon ja muuttivat tämän lakon kapinaksi hallitusta vastaan. Samaan aikaan aloittivat vastavallankumouksellisen MPRA-puolueen ja kahden keskenään kilpailevan maolaisen ryhmän kannattajat mellakoinnin. Presidentin toimiston ilmoituksen mukaan rahoittajana on toiminut International Petroleum Company, joka kansallistettiin heti vuonna 1968, jolloin Juan Velasco Alvaradon johtama sotilashallitus otti vallan maassa. Sotilashallitus on toteuttanut imperialismiin vastaista ja maan köyhän väestön etujen mukaista politiikkaa. Se on saanut täyden tuen mm. Perun kommunistiselta puolueelta.

Helmikuu: NATO:n painostus P-Euroopassa voimistuu

Helmikuun alussa järjestettiin Norjassa NATO:n Pohjois-Euroopan vyöhykkeen esikuntakonferenssi ja niihin liittyvät harjoitukset (Viikingin kilpi -75). Näiden tapahtumien merkeissä vieraili Oslossa myös NATO:n Euroopan joukkojen komentaja kenraali A. Haig ja NATO:n sotilaskomitean puheenjohtaja amiraali P. Hill-Norton. Käydyissä keskusteluissa oli esillä NATO:n pyrkimys saada Pohjanmeren öljyalueelle tukikohtia muka terrorisiryhmien vastaista toimintaa varten. Todellisenä tarkoituksena on painostaa Norjaa ja Tanskaa luopumaan perinteellisestä politiikastaan olla perustamatta vierailta tukikohtia alueelle ja vahvistaa NATO:n läsnäoloa Pohjanmerellä.

Tähän yhteyteen kuuluu myös Ruotsin aktiivinen pyrkimys myydä Tanskalle, Norjalle ja Hollannille Viggen-hävittäjiä.

NATO:n pyrkimykset tekevät presidentti Kekkonen aloitteesta ydin-

aseettomasta Pohjolasta erittäin tärkein ja ajankohtaisen kysymyksen.

10. 2. Portugal: vaalit lähenevät

Presidentti Francisco da Costa Gomesin ilmoituksen mukaan Portugalissa järjestetään vaalit 12. 4. Portugalin Kommunistinen Puolue oli ensimmäinen puolue, joka sai virallisen oikeuden osallistua vaaleihin.

Myöhemmin vaalit siirrettiin pidettäväksi 25. 4.

Vaalien järjestämisestä on kuitenkin vaikeuttanut jatkuvasti taantumuksen provokaatiot. Ongelmia aiheutti ammattiyhdistysliikkeen järjestäminen. 20. 1. Portugalin väliaikainen hallitus hyväksyi lakiesityksen maan kaikkien ammattiliittojen yhdistymisestä yhtenäiseksi keskusjärjestöksi. Tätä lakiesitystä vastustivat hallituksessa olevat sosialistinen ja kansandemokraattinen puolue. Tammi-kuun lopussa NATO järjesti sotaharjoitukset aivan Portugalin rannikon tuntumassa pyrkien provosimaan läirivasemmiston mielenosoituksia. (Pitkien valmistelujen jälkeen Portugalin taantumus yritti vastavallankaappausta 11. 2. mikä kuitenkin epäonnistui.)

14. 1. Portugalin ja Angolan vapautusliikkeet allekirjoittivat sopimuksen, jonka mukaan Angola saa itsenäisyyden 11. marraskuuta tänä vuonna. Väliaikainen hallitus, johon kuuluvat kaikkien kolmen vapautusliikkeen ja Portugalin hallituksen edustajat, ryhtyi 31. 1. hoitamaan maan asioita.

13. 2. Kypros: kyproksenturkkilaisien julistus

Kyproksenturkkilaiset ilmoittivat päätöksestään luoda erillinen turkkilaisvaltio Kyproksen miehitettyyn pohjoisosaan. Tämä autonominen valtio kuuluisi myöhemmin luotavaan Kyproksen liittotasavaltaan. Päätös merkitsee uutta askelta NATO:n pyrkimyksissä tuhota itsenäinen, riippumaton ja yhtenäinen Kypros. Päätöksen johdosta Kreikka ja Kypros toivat asian YK:n turvallisuusneuvoston käsittelyyn. USA pitkitti ja jarrutti käsittelyä voimakkaasti.

13—17. 2. Neuvostoliitto/Englanti: Wilson Moskovassa

Vierailun aikana pääministeri Wilson neuvotteli mm. NKP:n pääsihteerin L. I. Brezhnevin kanssa maiden välisen yhteistyön lisäämisestä sekä kansainvälisestä tilanteesta ja jännityksen lievenemiskehityksestä. Keskusteluissa korostettiin välttämättömyyttä kutsua ETYK:n 3. vaihe koolle korkeimmalla tasolla. Vierailun päätteeksi allekirjoitettiin useita sopimuksia Neuvostoliiton ja Englannin välisen taloudellisen ja muun yhteistyön tiivistämiseksi. Samalla sovittiin, että pääsihteeri Brezhnev vieraillee lähiaikoina Englannissa.

Englanti on pitkään ollut maa, joka on kaikkein voimakkaimmin Län-

si-Euroopan maista vastustanut jännityksen lievenemiskehitystä. Koko pääministerikautenaan ei entinen pääministeri Edward Heath vierailut Neuvostoliitossa.

SUOMI

2. 1. Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan toimikautta jatkettiin

Hallitus päätti jatkaa Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan toimikautta poikkeuksellisesti yhdellä vuodella. Kokoonpanoltaan suunnittelukunta pidettiin samanlaisena kuin päättyneellä kolmivuotiskaudella. Tämä menettely liittyy oikeistovoimien taktiikkaan pitää kommunistit mukana HMS:n riveissä. Alkaenella toimikaudella on tarkoitettu tehostaa HMS:n toimintaa entisestään ja muuttaa nimi neutraalimmaksi. Tietävästi kaavallaan myös yhden lisäpaikan antamista SKDL:lle.

Suomen Kommunistinen Puolue, Suomen Rauhanpuolustajat ym. järjestöt ovat vaatineet suunnittelukunnan lakkauttamista, koska se suuntautuu työväenluokan etuja ja rahanasiaa vastaan. Viime vuoden lopulla SKP ilmoitti vetävänsä jäsenensä pois HMS:stä. Kuitenkin siihen vielä kuuluvat Kansan Uutisten toimittaja Hilka Vuori ja sihteeri Holger Nieminen.

22. 1. Laki investointirahastosta hyväksyttiin lopullisesti eduskunnassa.

21. 1. hyväksyi eduskunnan enemmistö (äänin 122—56) hallituksen lakiesityksen eduskunnan kontrollin ulkopuolella olevan investointirahaston perustamisesta. Laki antaa lainsäädännölliset puitteet rahastolle, sen hallinnolle ja käytön tarkoitukselle. 22. 1. kaadettiin äänin 110—55 esitys lain jättämisestä lepäämään yllävaalien, sekä äänin 122—40 Pentti Lledoksen (komm.) lausumaehdotus, joka olisi estänyt verovarojen lahjoittamisen rahastoon ja sitä tietä suurpääomalle.

Äänestyksissä asetui 11 kommunistista kansanedustajaa SKP:n päätösten mukaisesti vastustamaan lakiesitystä, koska se merkitsee ensi vaiheessa verotuksen avulla työtätekeviltä kerättyjen 500 miljoonan markan lahjoittamista suurpääoman käyttöön. Myöhemmille samanlaisille tulonsiirroille työtätekeviltä suurpääomalle ei ole olemassa ylärajaa.

23. 1. vuoden 1975 tulo- ja menoarvioesitys hyväksyttiin.

Hallituksen tulopoliittista linjaa noudatteleva budjetti hyväksyttiin eduskunnassa yli 1000 äänestyksen jälkeen käytännöllisesti katsoen muuttumattomana. Tässä suhteessa hallitus piti käsittelyn alussa antamansa lupauksen, ettei se sallii mitään muutoksia esitykseen.

21,8 miljardin loppusummaan nouseva budjetti noudattaa suunnitellun tarpeita tarkemmin kuin yksikään sodanjälkeisen ajan talousarvio. Kerrannaisvaikutuksineen se lisää huo-

mattavasti maamme riippuvuutta EEC:stä, luo pohjaa kapitalismin kriisin syvenemiselle maassamme ja maamme työllätekevän väestön riis-
ton tehostamiselle. Se kiristää vero-
tusta tuntuvasti, alentaa asuntotu-
tantoa, hidastaa terveydenhuolto-, so-
siaali-, kulttuuri-, ja koulutuspalve-
lujen kehitystä.

**27. 1.—31. 1. Tshekkoslovakian ulko-
ministeri Bohuslav Chnoupek vieraili
Suomessa.**

Ulkoministeri Chnoupek vieraili
Suomessa ulkoministeri Karjalaisen
kutsusta ja tapasi vierailunsa aikana
myös presidentti Kekkonen. Vierailun
aikana käydyissä keskusteluissa käsi-
teltiin Suomen ja Tshekkoslovakian
välisten kaupallisten suhteiden kehit-
tämiseen liittyviä kysymyksiä sekä
kansainvälistä politiikkaa ja erityises-
ti Euroopan turvakokousta koskette-
levia kysymyksiä. Vierailun johdosta
annetussa yhteisessä tiedonannossa
painotetaan maiden välisten suhteiden
myönteistä kehitystä ja erityises-
ti ETY-kokouksen keskeistä merki-
tystä.

Vierailun aikana allekirjoitettiin kak-
si merkittävää Suomen ja Tshekkos-
lovakian välistä sopimusta: sopimus
viisumipakon poistamisesta — Suomi
on ensimmäinen kapitalistinen maa,
jonka kanssa Tshekkoslovakia solmi
tällaisen sopimuksen — sekä sopimus
kaksinkertaisen verotuksen poistami-
sesta.

**4. 2. Ruotsin armeijan ylipäällikön
Stig Synnergrenin neuvostovastainen
provokaatio julkisuuteen**

Helsingin Sanomat julkisti Syn-
nergrenin nimissä laaditun raportin,
jossa väitetään Neuvostoliiton ja Suo-
men taloudellisen yhteistyön vaaran-
tavan Ruotsin turvallisuutta. "Kyl-
män sodan" hengessä laaditussa ra-
portissa pelotellaan Suomen ja Neu-
vostoliiton välisten liikennevhtev-
ksien paranemisella ja laskeskellaan
kuinka monta divisioonaa voi saman-
aikaisesti kulkea Neuvostoliitosta
Suomeen.

**11. 2. palinastui äärioikeistolaisten no-
seerien suunnitelma maamme politi-
tisen johdon syrjäyttämiseksi kriisitil-
anteessa.**

Tiedonantaja julkisti Hämeen rat-
sujuukkuripataljoonan kranaatinheitin-
komppanian päällikön Kari Mustosen
nimissä yksiköiden päälliköiden neu-
vottelupäivillä 13. 11. 1974 esitetyn
suunnitelman, jossa kehoitetaan upsee-
ristoa laatimaan omat liikekannallepa-
nosuunnitelmat tasavallan presidentti
syrjäyttäneen. Suunnitelma oli osoitet-
tu joukko-osaston komentaja eversti-
luutnantti Annalalle, joten hän on ol-
lut tietoinen asiasta.

Pääesikunta myönsi TA:n antamat
tiedot oikeiksi mutta vähätteli tapah-
tuman merkitystä: kysymys on "yks-
sinomaan yhden henkilön esittämistä
keskusteluaiheista." Pääesikunta
vältteli lisäksi, ettei esitystä ole otet-
tu käsiteltäväksi. Oikeuskansleri ryh-
tyi tutkimaan tapausta.

Tärkeät kirjat

Karl Marx

Pääoma 1—2

Marxilaisuuden perusteos
uutena, tarkistettuna painok-
sena. Edistys. 1. osa sid.
31,—, 2. osa sid. 28,—.

Boris Leibson

**Mitä vallankumoukselli-
suus on tänään**

Tunnetun tiedemiehen pai-
nava puheenvuoro yhteis-
kunnallisen edistyksen mu-
kanaan tuomista ongelmista.
Edistys. Sid. 17,—.

Marx — Engels

**Kirjallisuudesta ja
taiteesta**

Maailman taiteisiin syvälli-
sesti perehtyneiden klassik-
kojen ajatuksia taiteellisesta
luomistyöstä. Edistys. Nid.
12,—.

Maksim Gorki

Esseitä kirjallisuudesta

Aarreaitta sosialistisen rea-
lismien rakentajan ja suuren
ajattelijan ystäville. Kki. 27/
31,—.

Reissig — Weigert

**Antimonopolistinen
vaihtoehto — sosialisti-
nen perspektiivi**

Strategiaa ja taktiikkaa val-
tiomonopolistisen kapitalis-
min maissa toimiville työ-
väenpuolueille. Kki. Nid.
21,—.

**Kansankulttuurin
kirjakauppa**

Simonk. 8 — Hki 19 — puh. 604 861

Ladalla on lujan laadun maine

Lada 1500 S on tilava, suorituskykyinen, nopea ja upeasti varustettu viiden hengen auto, jonka vii-
meistellyt yksityiskohdat luovat parhaat edellytyk-
set viihtyisälle ajolle mitä erilaisimmissa olosuhteis-
sa.

Ladalla on
lujan laadun
maine. Sarjaan
kuuluu neljä
edullista vaihto-
ehtoa: luotettava

Lada 1200
(65 SAE-hv),
käytännölli-
nen Lada Com-
bi (65 SAE-hv)

ja runsaasti varusteltu
Lada 1500 S (84 SAE-
hv). Uutuutena Lada
1300 (74 SAE-hv). Käy-
kää nyt koeajamassa La-
da — saatte tuntuman
uudenlaiseen turvalliseen,
viihtyisään ja taloudelli-
seen ajamiseen.

Maahantuoja: Oy Konela Ab. Valtakunnallinen myynti- ja huokoverkosto

SOIHU 2/75

„СОЙХТУ“ 2/75

ANALYSES

Kari Toikka: The Political Situation and the Danger from the Right

Sakari Hänninen: The Position of Finland in Imperialism from the Breakthrough of Finnish Capitalism to the Overthrow of Fascism

АНАЛИЗЫ

Кари Тойкка: Угроза со стороны правых сил и политическая ситуация

Сакари Хяннинен: Место Финляндии в системе империализма с времен возникновения капитализма до разгрома фашизма

REPORTS, COMMENTS

Jürgen Kuczinsky: The Economical Developement in the Imperialist Countries: Crisis Year 1974 — Perspectives on the Year 1975

Bruno Bär: The Possibilities and the Limits of Nuclear Energy

ОЧЕРКИ И КОММЕНТАРИИ

Юрген Куцински: Развитие экономики в империалистических странах. Кризисный год 1974, перспективы на 1975-тый год

Бруно Бэрс: Возможности и границы пользования ядерной энергией

POLITICAL CALENDAR

January 1 st — February 15 th, 1975

Publisher:

The Socialist Student Union of Finland

Address:

3 linja 7 B 37, 00530 Helsinki 53

КАЛЕНДАРЬ ПОЛИТИЧЕСКИХ СОБЫТИЙ 1. 1. — 15. 2. 1975

Издатель:

Социалистический Союз Учащихся

Адрес:

**3. линия 7 В 37,
00530 Хельсинки 53**